ROČNÍK X. – č. 17

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

24. OKTÓBRA 2007

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 05 Bratislava, Tel./fax: 654 12 388 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 29 Sk

lna odporu proti prijatiu zákona o zásluhách Andreja Hlinku, ktorou sa prezentovali signatári odmietavého vyhlásenia, neprichádza nečakane. Ani po takmer 70 rokoch od jeho smrti zrejme nevychladli emócie a ozvali sa pohrobkovia tých, proti ktorých činnosti

Podpísaní intelektuáli ducha zabudli na zásadu, že udalosti možno hodnotiť iba v súvise a z pohľadu doby, v ktorej sa udiali. Nepochopili, že v dejinách sa nič neudeje náhodne, ale ako reťaz pokračujúcich príčin a následkov, ktoré treba správne rozoznávať a hlavne nemýliť si ich poradie. O biblickom prímere vnímania smietky v cudzom oku a nevšímania si brvna vo vlastnom asi nepočuli (keď sú ateisti). A svoje nedostatky v ovládaní slovenských dejín prejavili tiež. Aj slušnosť rešpektovať zmýšľanie iných (v tomto prípade väčšiny národa) je týmto "slušným ľu-

FERDINAND KLINDA

Andrej Hlinka vstúpil na politickú scénu v období najväčšej národnej pohromy: zatvorené všetky (tri) slovenské gymnáziá, Matica slovenská zakázaná a majetok zhabaný, desaťtisíce slovenských sirôt odvlečených do Maďarska na "záchranu" (t. j. na odnárodnenie), brutálna maďarizácia školstva (bitka za slovenské slovo), volebné podvody veľkého rozsahu, maďarizačné tlaky na celý verejný život. Okrem toho vraždenie slovenských ľudí v Černovej, opakované vlastné utrpenie v maďarských žalároch: za slová, vôbec nie za činy!

Neúnavnú, obdivuhodnú činnosť Andreja Hlinku za národné práva Slovákov, ktorá mala aj nemalý a dôležitý sociálny rozmer pre ubiedených, treba považovať za hrdinstvo. Zažil aj eskaláciu násilia, keď roku 1919 vtrhli maďarské vojská na Slovensko a "oslobodzovali" ho lúpežným vraždením. Viniť ho z nacionalizmu a národnostnej nevraživosti za jeho postoje na obranu základných práv svojho národa môže len zaťatý ignorant.

Andrej Hlinka a Martin Rázus

(Pokračovanie na 5. strane)

Tedávno sa konalo zhromaždenie Spolku slovenských spisovateľov, najpočetnejšej spisovateľskej organizácie u nás. Nič smutnejšie som už dávno nevidel. Dve stovky sivých hláv boli akoby zrkadlom času, ktorý už takmer dve desaťročia považuje písanie kníh za súkromnú aktivitu. Už to tak vyzerá, že o desaťpätnásť rokov ani majstrov slovesného umenia mať nebudeme. Budú iba autori, ktorí píšu sami pre seba a pre pár kamarátov z mokrej štvrte. Nakoniec, komu by aj písali čudáci, ktorí nechcú poznať nič a nikoho, kto tvoril pred nimi, ignorujú vrcholky umenia, vedľa ktorých by sa sotva mohli nazvať spisovateľmi. Z úst súčasných mladých autorov už nepočujete mená slovenských klasikov devätnásteho či dvadsiateho storočia. Netrápia sa otázkami zmyslu umenia

Estetika (est)etika

TEODOR KRIŽKA

a kultúry vôbec. Nakoniec načo, veď v súčasnosti každá ľudská aktivita je spôsob, ako sa presadiť, nie ako zápasiť o čosi, čo ma presahuje.

Ale umenie nie je popoluškou iba v slovenskom sekulárnom svete. Ani cirkvi nie sú pripravené vnímať skutočné umenie ako Boží dar, či dokonca dôkaz Božej nádhery, ktorá sa premieta skrze človeka. Ešte stále sa presadzujú v náboženskom živote účelové texty neumelo pracujúce s literárnym klišé, na hony vzdialené skutočnej umeleckej tvorbe. Za nábožné sa považuje všetko, čo narába s biblickými reáliami, ale že jeho autor podlieza vysoko zdvihnutú latku svojich predchodcov, ktorých ani nepozná, to takmer nikoho netrápi. Niet fundovanej umeleckej kritiky, niet zdravého kritického prostredia, ktoré by selektovalo skutočnú krásu od gýča, pôvodné literárne dielo od amatérskej písačky. A to sa bohorovne pozeráme na uplynulých päťdesiat rokov, keď napriek limitom totalitarizmu vznikali aj diela plné humanizmu, mravnosti a umeleckej hodnoty, ktoré s čistým svedomím možno nazvať kresťanské. Horekovali sme na neslobodu, a keď sa otvorili možnosti absolútne slobodne prejaviť kreativitu, odrazu chýba spoločenský záujem a ani sami umelci v sebe nenachádzajú vášeň vyslovovať sa inak ako publicisticky. Pritom svet okolo nás je plný drámy, plný napätia, plný námetov, ktoré priam prosia o stvárnenie. Ale ono je to tak: i dobrých kňazov, i dobrých umelcov si treba zaslúžiť. Nerodia sa ako huby po daždi, sú ozaj darom, lebo konajú tak, ako musia podľa vnútorného hlasu, a to bez ohľadu na okolnosti, pohŕdajúc úspechom a slávou.

Uplynulé dve storočia oprávňovali nazývať Slovensko básnickou veľmocou. Mali sme desiatky autorov, ktorí boli ako rozviazané ústa nemého národa. Existuje síce aj dnes niekoľko talentov, ktoré majú na to, aby dokázali, že reťazenie veľkých osobností sa nekončí sivými hlavami na zhromaždení Spolku slovenských spisovateľov, no ešte sa iba musia prerúbať bariérou krivých zrkadiel, ktorými nás obklopuje tento čas. Modlime sa za seba, aby sme už konečne pochopili, že mierou ľudskosti nie je, koľko spotrebujeme, ale koľko zo seba vydáme krásy. A opakujme si stále dokola, že slovo estetika obsahuje slovíčko etika.

Pár jesenných opýtaní

...a spoločne podniknúť hľadanie, čo to vlastne je. (Sokrates)

Cez parky mesta už kráča jeseň, zapal'uje listy stromov. Horiace padajú na mokré chodníky. Ikarov let. A všetko akceleruje, znáhlieva, celé mesto, krajina, planéta. Ulice plné ľudí, národov zachvátených strašným zrýchlením sa valia celkom zreteľne do pekla. Človek. Len nech si nemyslí, že môže byť tam, kde sa mu zachce. A všetky elektrické sklenené vlasy sa splietajú do kmitavých závojov obrázkových sekvencií správ. Skutočnosť zmizla. Neexistuje. (Kto? Čo?) Koniec dejín sa nekoná. Posthistóriu prekryl dym dejinných zemetrasení. Situácia zneprehl'adnela. (Bola vôbec niekedy transparentná?) Manipulácia, šírenie strachu a napätia. Strata vedomia vlastných síl, neschopnosť vnímať realitu. Na tróne obce ideu otrávili peniaze, "pluralita" peňazí. Pluralita redukovaná na multiplicitu. Akoby všetko, strom a tráva, motýľ aj býk, kameň, more, zem, nebo, človek, jeho hlas i myšlienka, akoby to všetko stratilo svoj stred. Chaos. Rozpad, úpadok a krach. Lakomstvo, chamtivosť: spotvorená práca, pervertované hodnoty a ich normy, zavrhnuté absolútno, zavrhnutá miera večnosti. Rozbité zrkadlá: sedem rokov trestu. "Šialení prívrženci vtláčali / meč do rúk nepozvaných blúznivcov. / Je kliatbou kráľov, že ich nenávisť / vždy v hneve rozdeľuje celý svet / a rozpútava besov nesváru." (Friedrich Schiller) A aj dnes: Minós. (Čítaj: ..., hm, kto je dnešným Minóom? Odpoveď nájde každý sám.) V závere každého Veľkého roka žiada sedem mládencov a sedem dievčat do Labyrintu, kde ich čaká Minotaurov hlad. Kto odvinie Ariadnino vlákno v bludisku našich dní? V dobe tárajskej demokracie, v ktorej socialisti, liberáli, konzervatívci v do-

jemnej rétorike predbiehajú sa v službe človeku, no celkom pokojne a vo vzácnej zhode sa pridajú na stranu vojny a vraždenia ľudí. Pristane zľahulinka slnečný jas v bruchu loďky na dne morskej hlbočiny? Vynorí sa na hladine lodivod, ktorý povedie loď sveta a nestratí stred? Filozof, básnik?

Priateľ pravdy, dobra, krásy vo svete: cudzinec, ktorý smeruje k transcendentnu. Z labyrintu. Stretol už Ariadnu? Dnes ide o orientáciu medzi množstvom možností v neznámej krajine, v ktorej lietajú rany zo všetkých strán. Do všetkých hláv. Bakul'ami, ret'azami v tých najsofistikovanejších verziách. Ale sú hranice. Bez nich niet mravného zákona. Bez nich niet pravdy. Bez nich žiadne slovo neplatí. Odkryjeme znamenia, pomocou ktorých sa budeme orientovat' na ceste?

Človek si toho nechá veľa nahovoriť. Čo to znamená vedieť? Vidíme len rozdiely. Nevidíme spojenia a rovnakosti. Možno. Nevidíme jedno. Sme rozdvojení. Pravda a dobro sú v jednom. Odpoveď je miestom stroskotania otázky. Tak sa vráťme k otázkam. To neznamená prepadnúť sa naspäť. Možno. Takže: Čo je to, čo je? Čo je hranica? Čo sa na nej odohráva? Čo je pravda? Čo je zákon? A čo je nad zákonom? Čo je to tam vonku? Čo je to tam vnútri? Čo sa to tam deje? Ako sa to deje? Čo je človek? Kde je človek? Kto je človek? Aký je? Je ľudská túžba po sebapotvrdení mocnejšia ako láska? Je možný človek bez Boha? Kde je spoločnosť? A ešte stále, čo je spoločnosť? Spolo*čnosť?* Ako sa pohybuje, ako žije? Čo je to svojbytnosť? V čom sa deje a ako? V uznaní? (A čo je túžba a čo je pýcha?) Čo je to samota? (Subjektivita?) Kto je druhý? Je druhý iný? Čo je to hodnota? Vieme rozlišovať ciele a prostriedky? Existujú ešte hodnoty, za ktoré by stálo za to bojovať? Neunikli hodnoty z nášho pohľadu, neunikol z neho zmysel? Ak nevidíme zmysel, znamená to, že ho nemá ani svet? Ale ak je to tak, prečo toľko sebalásky? Dá sa prísť do Kráľovstva s metálmi na hrudi a s batohom peňazí? Do pekla? Je rozdielnosť osôb bezodnou priepasťou bez mostov? Čo ich zblíži? Ako? Naučíme sa niesť brvná a klince lásky? Nezabudneme s nehou prijímať jej skúsenosť radosti a smútku, prinášať, prijímať a dávať med jej dní? Aké sú hranice odpustenia? Je možné neodpúšťať? Čo pominie? Čo vydrží? Je človek smrteľný? A ak je, na čo zomiera? Na smrť? A ak je nesmrteľný, prečo má strach z večného života? Je to strach zo strachu? Strach zo zodpovednosti? Z neumlčateľnosti svedomia? Slova? Môže sa tváriť, že je mŕtve, že nie je? Svedomie. Slovo. Možno ho spáliť? Zostane prázdno? A čo je za prázdnom? Uvidíme Neviditeľné? Skúsenosťou srdca? A musia byť naše otázky vždy a hneď zodpovedané?

Nech už je to akokoľvek, našou zodpovednosťou je neprestať sa

Cesta lesom stíchla, zosmutnela v blížiacom sa súmraku. Kruhv vĺn na hladine jazierka. Nemiešajú sa, prísne zachovávajú svoj stred. Zvráskavené kmene, na kolenách, koreňmi vrastené do zeme. Nad krížovou klenbou z vetiev: roztrhané záclony mrakov. Za nimi otvorené nebo. Cítiť, hľadieť, vidieť, perami pohnúť: tvárou v tvár... Ticho padá voňavý dážď. A zo stromov plamene jesene. Vzduch, voda, oheň, zem.

JOZEF PAUER

Angažovanosť E. Chmelára proti Andrejovi Hlinkovi

Teraz, keď sa národ môže slobodne rozhodovať, keď žijeme vo vlastnom štáte, ktorý je vo veľkej miere výsledkom Hlinkovej práce a jeho boja, je vhodné a žiadúce, aby sme prejavili našu vďačnosť práve Andrejovi Hlinkovi, a to takým viditeľným gestom ako zákon o jeho zásluhách pred národom.

Je smutné, že tento jednoduchý a symbolický prejav vďačnosti sa v určitých kruhoch stretáva s neporozumením, ba i s odporom. Pritom ich dôvody sú často nielen naivné, ale i zlomyseľné a založené na nevedomosti a ideologickej zaslepenosti. Vystúpenia neokomunistu, vysokoškolského učiteľa Eduarda Chmelára v médiách proti A. Hlinkovi sú lživé a poburujúce. Píše o Hlinkovi ako o autorovi prejavov a článkov "z tridsiatych rokov", ktoré sú vraj plné obdivu k Adolfovi Hitlerovi. Skutočnosť je však taká, že Hlinka vehementne odmietal nacizmus a odsudzoval novopohanstvo, ktoré nacizmus predstavoval. Keď v marci 1937 Pius XI. vydal protinacistickú encykliku Mit brennender Sorge, nikto tak horlivo neoboznamoval verejnosť s nebezpečenstvom nacizmu ako A. Hlinka a jeho strana. V jednom rozhovore Hlinka nazval Hitlera "kultúrnou beštiou". A to bolo v čase, keď W. S. Churchill hovoril: "Keby sa Británia raz mala stať porazeným štátom, dúfam, že si nájde svojho Hitlera, ktorý ju privedie k postaveniu, aké mala v medzinárodnom spoločenstve pred porážkou."

Eduard Chmelár ďalej obviňuje Hlinku, že "v prezidentských voľbách roku 1935 sa spojil proti demokratickým silám s Národnou obcou fašistickou a Sudetendeutsche Partei." To je nielen lož, ale aj svedectvo otrasnej neznalosti faktov. V prezidentských voľbách roku 1935 Hlinka a jeho strana – hoci boli v opozícii – sa spojili s koaličnými a "štátotvornými" politickými stranami. Ľudácki poslanci a senátori hlasovali za E. Beneša. ktorý bol potom zvolený za prezidenta práve tak ich hlasmi ako aj hlasmi agrárnikov, sociálnych demokratov, lidovcov, národných socialistov, živnostníkov, komunistov a iných Chmelárom vyzdvihovaných "demokratických

Eduard Chmelár sa pustil aj do štvavej kampane proti strane SMER, ktorú v relácii SRo Z prvej ruky 3. októbra o 11,30 hod. vedenej jemu podobným redaktorom Jurajom Hrabkom so zlosťou označil za nacionalistickú stranu so sociálnym akcentom vo vleku SNS. Dalei mu prekáža, že SMER nezabezpečuje odluku cirkví od štátu, že pripúšťa objektívne negatívne fakty o SNP, že do Ústavu pamäti národa prišli mladí komunizmom nezaťažení historici a tiež, že sa má prijať v NR SR zákon o zásluhách Andreja Hlinku. Dovolím si tvrdiť, že ak by strana SMER začala presadzovať komunistickú diktatúru E. Chmelára a jeho stúpencov, prestala by byť sociálnou a demokratickou stranou a jej popularita by klesla na minimum. To by vyhovovalo nielen opozícii, ale aj istej časti vedenia Ľudovej (!) strany - HZDS, reprezentovanej pánmi J. Kovarčíkom a M. Urbanyim.

Je poľutovaniahodné, že intelektuálna formácia našej akademickej mládeže je zverená takým pedagógom ako E. Chmelár.

Za nedôstojné považujem vyjadrovať sa k článkom uverejneným v bulvárnych denníkoch, či týždenníkoch, ktorým nejde o seriózne poznanie A. Hlinku, ale o urážky podložené slovom "údajne". Také vymývanie mozgov sa veľmi podobá štvavej komunistickej propagande. STANISLAV MÁJEK

Kresba: Andrej Mišanek

vo forme "svetovej studenej vojny".

Augustín Marián Húska

Zlyhania 20. storočí

Bilancia katastrofálnych kolektívnych zlyhaní ľudstva je v 20. storočí skľučujúca: dve horúce a jedna studená svetová vojna, k tomu vyše tridsať revolúcií, vyše tridsať občianskych vojen, vyše sto vojenských prevratov a vyše päťsto pučov. Mnohé z nich sprevádzali genocídne holokausty, odnárodňovania a etnické čistky. Intenzitou a frekvenciou zlyhaní si 20. storočie vyslúžilo prívlastok storočie permanentnej katastrofy. Pred koncom tohto temného storočia sa však odohral doslova svetlý precedens, ktorý po stránke typologickej má všetky vlastnosti antikatastrofy (antizlyhania). Bolo to pokojné, kompromisné ukončenie prvej svetovej studenej vojny (1989). Dva konkurujúce si a po zuby ozbrojené bloky našli v sebe vôľu ukončiť konfrontáciu mäkkým spôsobom a bez toho, aby "jastrabom" oboch blokov poskytli šancu stlačiť spúšťacie zariadenie pre jadrovú kataklizmu. Hodnotu tohto svetlého rozhodnutia nezmenšil ani fakt, že skončenie studenej vojny bolo signálom pre rozpad jedného z blokov. Prihliadajúc na ďalší osemnásťročný vývoj (1990 – 2007) sa však zdá, že víťazným globálnym elitám sa zakrútila hlava, lebo znova sa v nich objavujú atavizmy používania silového riešenia.

Hoci l'udstvo vstupom do tretieho tisícročia začalo odratúvať svoj raný postnovovek, jeho mocenské elity i plebs prejavujú malú schopnosť kritickej sebareflexie. Tvrdohlavo odmietajú zobrať na vedomie fakt, že so zbraňami hromadného ničenia sa už nemôžu správať ako paleolitickí bojovníci a lovci. Arcikonzervatívci odmietajú uznať, že dominačné atavizmy "feudálnych manier" viedli k vzniku arciliberálov, ktorí zaviedli maniery grunderského kapitalizmu. Spávacie atavizmy arciliberálov zas vybudili v hlavách modernistických "sociálnych revolucionárov" ešte atavistickejšie idey. Vymysleli "revolučný experiment", v ktorom sa pokúsili "modernizovať" pravekú občinu tým, že ju nazvali komunizmom. V ňom vyklonovali cez "červený teror revolučnú džungľu triedneho boja". Najprv to chceli dosiahnut' cestou permanentnej svetovej revolúcie a keď to nevyšlo tak rozhodli o izolovanom experimente. "Víťazní" sociálni revolucionári Ruska začali budovať prvý stupeň komunizmu – "reálny socializmus". Samozrejme sociálni revolucionári vydávali svoj komunistický experiment za "arcimodernizmus". V druhej svetovej vojne sa spojili sily stalinského reálneho socializmu so silami západného reálneho kapitalizmu, aby porazili Hitlera, ktorý tiež ašpiroval na pozíciu "svetovládcu". Len čo skončila druhá svetová vojna, tak sa pohrobkovia arcikonzervatívcov a arciliberálov rozhodli vyskúšať "experiment nukleárneho zastrašovania" na "revolučných arcimodernistoch"

A po takomto neúprosnom zápornom kauzálnom reťazci sa stal spomínaný zázrak antikatastrofy. Predstavitelia arcikonzervatívcov a arciliberálov na jednej strane a predstavitelia "revolučných" arcimodernistov ozubadlili svojich radikálov a nastal "zamatový koniec studenej vojny". Kauzálna zotrvačnosť je však taká, že po "zamatovej perióde 1989 -1991" sa do mocenskej (ekonomickej, politickej, ideologickej a vojenskej) praxe začali znova predierať atavizmy surovej dominácie. V deväť desiatych rokoch, po pokojnom, "zamatovom" skončení studenej vojny zasa začali "lokalizované vojny", a to predovšetkým v Čečensku. Bosne, Kuvajte, Iraku, v postsovietskych ázijských republikách a v rôznych častiach Afriky. To podnietilo islamských radikálov, aby lokálne gerily nespokojencov so západnou kapitalistickou domináciou zmenili na globálne pôsobiace gerily proti svetovému kapitalistickému esteblišmentu. Globálni džihádisti naštartovali 11. septembra 2001 "gerilový experiment" preformovania civilných pasažierskych leteckých liniek na živé "riadené strely". Al-Kajdoví stratégovia počítali so šokovou reakciou svetovej hyperveľmoci a zrejme počítali správne. Na pochopenie vývojovej logiky ľudstva však nevystačíme len s analýzou 20. storočia. Výskum ľudského správania musí zahrnúť celý interval hominizácie, teda celú antropogenézu, ktorá tvorí rozpätie približne dva a pol milióna rokov. V tomto intervale sa človek po 98% času (po celý paleolit a mezolit) musel adaptovať na "džungľu života" plnú predátorov. Preto v jeho správacom vzorci prevažujú egoizmus, agresívna uzurpácia a parazitizmus. Zvyšok hominizačného času (2% neolitu a nasledujúcich kultúroidných periód) zostalo človeku na kultivováciu svojho neduživého altruizmu. V tomto kontexte lepšie chápeme "temné recidívy" manifestujúce sa po celé 20. storočie a fixačné pravidlo, ktoré vyslovil na konci 19. storočia genetik Haeckel, že "ontogenéza ľudského správania je večná rekapitulácia jeho fylogenézy". Čím sú nebezpečnejšie jeho "modernizačné prostriedky sebaobrany", tým je človek väčšou hrozbou svojej atavistickej zotrvačnosti. Týka sa to teda nielen etablovaných dominujúcich menšín, ale aj ašpirujúcich dominačných menšín. Každá prítomnosť má sklon rekapitulujúco napodobňovať minulosť. Keď víťazi v prvotnopospolnej spoločnosti sa dostali k príležitosti stupňovať svoju nadvládu, tak vygenerovali otrokárske despocie a až keď despocie stratili schopnosť reprodukovať svoje uzurpačné nadbytky, tak boli ochotné ustúpiť nevyhnutiu a akceptovali premenu otrockej práce

(Pokračovanie na 9. strane)

p o s l e d n ý c h dňoch sme svedkami cielenej mediálnej kampane namierenej nielen voči historickej postave Andreja Hlinku, ale aj všetkým, ktorí sú presvedčení o jeho prevažujúcom kladnom význame v našich národných dejinách.

Celkové hodnotenie osobnosti

Sme si vedomí, že Hlinka – podobne ako ďalší politici – nebol zďaleka ideálnym typom a počas svojej 40-ročnej politickej činnosti sa dopustil aj viacerých chýb a omylov. Tie vyplývali napr. z jeho osobnej vznetlivej povahy, nediplomatického až nevyberaného slovníka, či niektorých chybných politických kalkulácií.

Z hľadiska objektívneho historického zhodnotenia sa však domnievame, že jeho celkový pozitívny prínos pre slovenskú politiku a predovšetkým národnouvedomovací proces slovenského národa jasne prevažujú. Ak by nebolo Hlinku a ďalších osobností národného hnutia, ktorí udržovali plamienok národného života v časoch najtvrdšej maďarizácie, je diskutabilné, v akej podobe – a či vôbec – by sme ako národ toto obdobie prežili.

Prijatie zákona o zásluhách Andreja Hlinku preto nemožno chápať ako vnucovanie názoru všetkým obyvateľom krajiny. Ide skôr o ocenenie zásluh, ktoré príslušníci slovenského národa prostredníctvom svojich volených zástupcov vyjadria v zákonnej deklarácii.

Hodnotenie Hlinkovej politickej činnosti pred rokom 1918

Hlinka bol symbolom národného prebudenia značnej časti Slovákov na prelome 19. a 20. storočia, v čase vrcholiacej maďarizácie. Vďaka nemu a d'alším národovcom sa podarilo zapojiť širšie masy do politiky a dať jej demokratické smerovanie v podobe požiadavky všeobecného volebného práva. Hlinkov neochvejný postoj, ktorého sa pridŕžal celý život, vyjadrujú slová adresované uhorským sudcom počas procesu "za poburovanie" v roku 1906: "Mňa vy nezmeníte. Mňa vy nepotrestáte. Mňa vy nezlomíte! Slovákom som sa narodil, Slovák som a Slovák budem! A keď vyjdem zo žalára, zas len budem pokračovať tam, kde som prestal. "Treba si uvedomiť, v akej háklivej a nebezpečnej dobe tieto slová ružomberský farár vyslovil. Slovenská inteligencia bola z väčšej časti pomaďarčená, v lepšom prípade mlčiaca, každý verejný prejav v prospech práv Slovákov hrozil perzekúciami a väzením. (Sám Hlinka si za Uhorska odsedel až 33 mesiacov, čo bol vzhľadom na predvojnové pomery veľmi prísny trest). Hlinka presadzoval česko-slovenskú orientáciu slovenskej politiky a zaslúžil sa o vznik spoločného štátu Slovákov a Čechov. V roku 1907 podnikol prednáškové turné, kde sa česká verejnosť dozvedela o skutočnom postavení Slovákov v Uhorsku. Vďaka postoju Hlinku sa na jar 1918 opäť zaktivizovala slovenská politika a s ňou aj jej česko-slovenská orientácia. Sem patrí známy Hlinkov výrok: (Tu je doba činov. Treba nám určite vysloviť, či pôjdeme aj naďalej s Maďarmi, alebo s Čechmi. Neobchádzajme túto otázku, povedzme otvorene, že sme za orientáciu česko-slovenskú. Tisícročné manželstvo s Maďarmi sa nevvdarilo. Musime sa rozisť.(

Hlinka je aj vzorom vlastenectva v rámci katolíckej cirkvi, ktorej hierarchia bola pred rokom 1918 temer úplne pomaďarčená. To sa ukázalo aj po založení ČSR, keď sa okrem jedného všetci katolícki biskupi sídliaci na území Slovenska postavili proti republike. Hlin-

Stanovisko

slovenských historikov k osobnosti Andreja Hlinku

Stanovisko podporili nasledujúci profesionálni historici:

Prof. Dr. Phil. EMÍLIA HRABOVCOVÁ, Katedra histórie FF TU Trnava Prof. PhDr. Matúš Kučera, DrSc., Katedra histórie FF UCM Trnava Prof. PhDr. RICHARD MARSINA, DrSc., Katedra histórie FF TU, Trnava, SHÚ Matice slovenskej Prof. PhDr. VINCENT SEDLÁK, CSc., Katedra histórie FF TU, Trnava Prof. PhDr. Karol Fremal, CSc., Katedra histórie FHV UMB Banská Bystrica Prof. PhDr. Július Bartl, CSc., Katedra histórie PF UK Bratislava Prof. PhDr. RÓBERT LETZ, PhD., Katedra histórie PF UK Bratislava PhDr. Ladislav Deák, DrSc., Historický ústav SAV PhDr. Alena Bartlová, CSc., Historický ústav SAV Bratislava Doc. PhDr. Marta Dobrotková, CSc., Katedra histórie FF TU Trnava Doc. PhDr. František Bielik, CSc., Katedra histórie FF TU Trnava Doc. PhDr. IVAN CHALUPECKÝ, CSc., Historický ústav KU Ružomberok Doc. ThDr. Peter Zubko, PhD., Historický ústav KU Ružomberok Doc. PhDr. Martin Homza, PhD., Katedra histórie FF UK Bratislava, KH FF UCM Trnava PhDr. Ivan Mrva, CSc., Katedra histórie FF UCM Trnava PhDr. Peter Mulík, PhD., Historický odbor Matice slovenskej, Bratislava PhDr. Anna Magdolenová, CSc., býv. prac. Historického ústavu SAV Mgr. Beáta Katrebová-Blehová, PhD., Ústav východoeurópskych dejín, Univerzita Viedeň PhDr. Martin Pekár, PhD., Inštitút histórie Prešovskej univerzity PhDr. MICHAL ŠMIGEĽ, PhD., Katedra histórie FHV UMB Banská Bystrica PhDr. Tomáš Klubert, PhD., Katedra histórie FF UCM Trnava PhDr. Martin Lacko, PhD., ÚPN Bratislava, Katedra histórie FF UCM Trnava HEdr. Ľuboslav Hromják, Katedra histórie FF TU Trnava Mgr. Branislav Krasnovský, PhD., Katedra histórie PF UK Bratislava Mgr. MILOŠ MAREK, PhD., Katedra histórie FF TU Trnava Mgr. Ivan A. Petranský, PhD., Ústav pamäti národa Bratislava MIROSLAV KLOBUČNÍK, PhD., Ústav pamäti národa Bratislava PhDr. Peter Sokolovič, Ústav pamäti národa Bratislava PhDr. Marián Maňák, Ústav dejín Trnavskej univerzity Mgr. PAVOL JAKUBČIN, Katedra histórie FF TU Trnava

kova politická obratnosť a predvídavosť sa ukázala aj v tejto dobe. V novembri 1918 totiž spolu s ďalšími založil Kňazskú radu, ktorá v hektickej dobe združila všetkých národne cítiacich katolíckych kňazov a zaslúžila sa o konsolidáciu pomerov a získanie lojality kňazov k novej ČSR.

Mimochodom, Hlinka by svojím nemenným a neochvejným národno-politickým presvedčením počas rozdielnych politických režimov mohol byť vzorom aj pre niektorých spoluobčanov, ktorí sa proti nemu síce dnes hlasne ozývajú, no pred rokom 1989 mlčali alebo s režimom kolaborovali; rovnako tým, ktorí sa dnes k vlastnej slovenskej národnej identite nehlásia z konjunkturalistických alebo iných dôvodov.

Streľba v Černovej

V posledných dňoch sa objavili názory, akoby vtedajšia štátna moc ani nebola zodpovedná za masaker v Černovej 27. októbra 1907, pretože vraj "strieľali Slováci".

Historicky najpresnejším by bolo hovoriť o streľbe "uhorských žandárov", keďže títo boli v službách vtedajšieho uhorského štátu, bez ohľadu na to, že viacerí z nich sa podľa platnej uhorskej štatistiky hlásili k "slovenskej materinskej reči". Hovoriť o "slovenských žandároch" je však nezmyselné. Neporovnateľne dôležitejšie než to, kto strieľal, je totiž to, kto chcel uskutočniť násilnú posviacku kostola so silnou asistenciou žandárov a kto dal príkaz uskutočniť tento neľudský masaker, proti ktorému protestovala civilizovaná Európa.

Obvinenia z antisemitizmu

Mgr. Peter Jašek, Katedra histórie FF TU Trnava

Ide o jedno z najťažších, no súčasne najrozšírenejších obvinení. Ak by Hlinka skutočne "antisemitom" bol, iste by to zaregistrovali v prvom rade vtedajšie židovské kruhy. Nielenže sa tak nestalo, ale naopak, tieto ho krátko po smrti hodnotili pozitívne. Konkrétne Židovské noviny vychádzajúce v Bratislave ho označili za "vynikajúcu postavu". O. i. vyzdvihli pokojnú atmosféru spolunažívania kresťanov a židov v Ružomberku v čase, keď tam bol farárom. "Ctil a vážil si svojich židovských spoluobčanov a ako farár hlásal náhoženskú znášanlivosť, " uvádzali. Dôveru k židom mal – na rozdiel od niektorých čelných predstaviteľov SNS - už v časoch Uhorska. Okázalo ju dal najavo i tým. že si pri procese roku 1906 zvolil dvoch židovských obhajcov - dr. Bihellera a dr. Hillera. Dôveru mu opätovali aj židia – na podpisovej listine so žiadosťou o prepustenie Hlinku, adresovanej panovníkovi z roku 1909, boli podpisy všetkých ružomberských židov.

Rozvážne sa Hlinka zachoval aj v búrlivých prevratových časoch. Keď v novembri 1918 v celej krajine zúrili výtržnosti (tzv. rabovačky) ľudových más podnecované navrátilcami z frontu, tieto sa obracali najmä proti židovských obchodom. No Ružomberok a okolie, na rázny zásah farára Hlinku, ostali pokojnými.

Nepochybne najmä od druhej polovice 30. rokov sa aj v rámci HSĽS objavovali rôzne fašizujúce, ale i protižidovské názory. Tieto však Hlinkovi ako predsedovi strany neboli po vôli. Jednoznačne sa k nim vyjadril v rozhovore s

podpredsedom Židovskej strany dr. Matejom Weinerom v auguste 1936 (teda viac než tri roky po nástupe Hitlera k moci). "Nie som nepriateľom židov, politická strana, ktorej som vodcom, nie je antisemitská. Antisemitizmus nie je naším programom. Ako katolícky kňaz plne si uvedomujem veľký morálny, náboženský a dejinný význam židovstva pre celé civilizované ľudstvo, obzvlášť pre kresťanstvo... "Tieto jeho slová citovala aj zahraničná tlač. Naopak, Hlinkovi nepriateľská tlač ho často obviňovala, že "paktuje so židmi".

Vzťah k evanjelikom

V prvom rade si treba uvedomiť, že obdobie prvej pol. 20. storočia sa ešte nieslo v starom, "predkoncilovom" duchu, keď ekumenické snahy neboli rozvíjané a podporované tak, ako dnes. To platilo nielen pre Hlinku, ale pre katolícku i evanjelickú cirkev ako celok. Napriek tomu nebol jeho vzťah k evanjelikom ako celku negatívny. Ak sa o nich niekedy vyslovil kriticky, vyplývalo to nie z konfesionálnych, ale skôr politických príčin. Ako je totiž známe, v medzivojnovom období sa významná časť slovenského evanjelictva prikláňala k centralistickým, vládnym stranám. A práve tieto, niekedy až čechoslovakisticky zamerané strany, v ktorých mali dôležité postavenie aj evanjelickí Slováci, boli najväčšími odporcami autonomistických snáh. Často väčšími ako samotné pražské centrum. Preto aj Hlinka v nich videl svojich najväčších protivníkov, čo sa odrážalo aj v jeho vviadreniach.

Naopak, autonomisticky ladená

evanjelická SNS pod vedení M. Rázusa živorila na politickej periférii. Avšak už Hlinkovo zblíženie s vedením SNS v roku 1932 svedčí o tom, že vítal a predpokladal preklenutie náboženských rozdielov práve na národnej báze. Údajný hanlivý výrok o evanjelikoch ako o "vrede na tele národa" je nepodložený a preto aj pochybný. Posiaľ nik nedoložil, kedy a kde ho mal vysloviť. Naopak, doložiteľné sú jeho výroky v duchu "bližší je nám evanjelik – Slovák ako katolík – Čech", ktoré jasne hovoria o jeho hodnotových prioritách aj v smere konfesionálnom.

Hlinkov postoj k parlamentnej demokracii a k autoritatívnym a totalitným režimom

Hoci Hlinka ako doživotný predseda HSĽS mal autoritatívne sklony a občas aj vyjadrovanie, nemôže niesť priamu zodpovednosť na nastolenie nedemokratického režimu po 6. októbri 1938. Tým skôr nemôže zodpovedať za neskoršie excesy príslušníkov Hlinkovej gardy.

Počas jeho života bola SĽS (HSĽS) vždy pevnou a všeobecne akceptovanou súčasťou demokratického politického systému 1. ČSR. Pluralitný režim Hlinka akceptoval a v zásade aj podporoval. To strana opakovane dokazovala aj svojimi politickými postojmi: zúčastňovala sa všetkých úrovní volieb, parlamentného života, prípravy zákonov a pod. Aj v kľúčových rozhodnutiach nestáli bokom, nebojkotovali štátnu politiku. V r. 1920 hlasovali ľudáci za ústavu ČSR, v roku 1935 podporili vol'bu E. Beneša za prezidenta republiky, v septembri 1938 stáli na platforme obrany ČSR pred nemeckou, maďarskou i poľskou agresiou. Tým najlepšie vyvrátili obvinenia z "maďarónstva". Lojalitu ČSR preukázala strana, najmä však Hlinka, výrazne už roku 1927 vstupom do vlády. Tento krok napr. nikdy neurobili maďarské menšinové strany, ktoré odmietali ČSR už z princípu jej existencie a koncom 30. rokov podnikali aj medzinárodné kroky na jej likvidáciu.

Naopak, HSĽS svojimi požiadavkami na autonómiu až do jesene 1938 (a teda zániku 1. ČSR) rámec ČSR nikdy neprekročila. Talianskym fašizmom inšpirovaná frakcia strany tvorila nepodstatnú menšinu, vedenie držalo pevne v rukách konzervatívne krídlo, ktoré sa pri usporiadaní štátu a politických cieľoch riadilo pápežskými encyklikami Rerum novarum Leva XIII. (1891) a Quadragesimo anno Pia XI. (1931), ktoré odporúčali katolíkom v politike usilovať sa o stavovské zriadenie.

Tieto fakty treba mať na zreteli a to aj napriek niektorým, verejne či súkromne vyslovovaným sympatiám k autoritatívnym režimom tej doby (Salazarovské Portugalsko, Dolfussovo Rakúsko), ktoré Hlinkovi imponovali najmä klerikálnym nádychom. Na všetky tieto skutočnosti 20. a 30. rokov treba pozerať historicky, nie prézentisticky (súčasnými očami). Verejnosť sa zavádza údajným Hlinkovým výrokom "Ja so slovenský Hitler, ja tu spravím taký poriadok ako Hitler v Nemecku." Pritom sa zamlčuje pochybná autenticita tohto výroku, publikovaného iba v komunistických novinách Slovenské zvesti, známych svojou demagogickou líniou. Na druhej strane sa nehovorí o Hlinkovom postoji počas rokovania s predstaviteľmi nemeckých menšinových strán vo februári 1938 v Ružomberku, keď odmietol užšiu spoluprácu s týmito stranami, napojenými na Berlín, kritizoval útlak kresťanov v nacistickom Nemecku a o Hitlerovi sa vyjadril, že je "kultúrna beštia".

Nazdávame sa, že Andrej Hlinka patrí do slovenských dejín so všetkými svojimi kladmi i zápormi. Právom ho možno ho označiť za spolutvorcu modernej slovenskej politiky a obhajcu existencie svojbytného slovenského pároda

zarážajúce, že aj v súčasnosti, či už z nevedomosti, alebo zo zlomyseľnosti, ozývajú sa kuvičie hlasy s tvrdením, že Andrej Hlinka bol úhlavným nepriateľom slovenských evanjelikov. Svedectvom toho, že opak je pravdou, bol spoločný postup ľudákov a národniarov v autonomistickom bloku, dohodnutý a verejne deklarovaný 16. októbra 1932 vo Zvolenskom manifeste Andreiom Hlinkom a Martinom Rázusom.

Prekonávaním konfesionálnych rozdielov a politickým zjednocovaním v presadzovaní národných záujmov slovenskí evanielici a katolíci nadviazali po prevrate r. 1918 na obrodenecké tradície a požiadavku slovenského Okolia z memorandových rokov. SĽS a SNS boli vtedy jediné politické strany, ktoré rýchlo vytriezveli z poprevratových ilúzií o národnom zrovnoprávnení a neprijali oficiálnu ideológiu jednotného československého národa. Ideová príbuznosť ľudákov i národniarov sa prejavila v politike presadzovania osobitosti Slovenska v duchovnej kultúre, zrovnoprávnenia v sociálnoekonomickej oblasti a autonómie v oblasti štátnej správy. Od januára 1919 začal Andrej Hlinka vydávať orgán Slovenskej ľudovej strany "Slovák". Heslo, ktoré mal v titule "Za Boha, za Národ, za Štát" vystihuje kultúrno-politický program ľudákov. S ním čelili ľudáci materialistickému ateizmu pokrokárov, politickému oportunizmu centralistov, rozvratnej protištátnej revolučnej agitácii komunistov a maďarskej iredente.

Boj o verejnú mienku neprebiehal však len v tlači, ale aj na verejných ľudových zhromaždeniach. Aj na nich museli ľudáci čeliť nielen politickej zaujatosti českých četníkov, ale aj provokáciám komunistov. O politické dozrievanie nášho národa sa zaslúžil celý rad autonomistov, ktorí namiesto odmeny mohli počítať len s diskriminačnými opatreniami v štátnych službách, súdnymi procesmi, finančnými pokutami a

Ideová kontinuita pôsobenia obrodeneckých tradícií sa naplno prejavila v príprave zvolenského zjazdu autonomistických strán HSĽS a SNS. Zdôrazňovalo sa, že naša politika nadväzuje na slovenskú politickú minulosť a na nej stavia. Za miesto konania zjazdu bol zvolený Zvolen, pretože práve v tomto meste "... v októbri r. 1847, teda práve pred 85 rokmi, bol zvolený Ľudovít Štúr za prvého poslanca národa slovenského." A autonomisti sa hlásili k Štúrovmu prvému politickému programu, pretože vniesol do stavovského snemu ducha novej doby, slobody, rovnosti a národnej spravodlivosti. Výzvu k demonštrácii za práva Slovákov vo Zvolene končil úvodník Slováka vyhlásením "My ideme v šľapajách Ľudovíta Štúra a voláme jeho slovami: Neopúšťajte sa, krajania slovenskí! Toto musí byť teraz heslo sväté nášho života. ...Vtlačme si každý najhlbšie do srdca a do duše tú pravdu svätú, že nikto nám k šľachetnejšiemu, k vyššiemu životu nedopomôže, ak si nedopomôžeme my sami, že nikto nás od úpadku neochráni, ak sa neochránime my sami!" V tomto duchu znenie preambuly Zvolenského manifestu začínalo slovami: "My, národ slovenský, zišli sme sa dnes 16. októbra 1932 v starobylom Zvolene, meste to vznešenej pamiatky Ľudovíta Štúra. Zišli sme sa svorne v úprimnej bratskej zhode a láske, bez rozdielu na náboženskú a stavovskú príslušnosť, vyzvaní hlasom svojho svedomia a volaním ťažko navštívenej rodnej zeme, svojho Slovenska.

Ako kedysi blahej pamäti predkovia naši, zišli sa na pokynutie doby v Liptovskom Mikuláši a v Turčianskom Svätom Martine na historickom zhromaždení memorandovom, tak schádzame sa dnes i my, aby sme spoločne a jednomyseľne prerokovali svoje položenie, aby sme jednotnou vôl'ou, a smelou odhodlanosťou manifestovali za spoločný náš program autonomistický, aby sme sa osvedčili pred celou verejnosťou, domácou i zahraničnou, že na svojich národných, občianskych a ľudových právach cítime sa byť ohrozenými v republike

Zvolenský manifest

Účasť Andreja Hlinku a Martina Rázusa na prekonávaní konfesionálnych rozporov v slovenskej politike

Česko-slovenskej, a aby sme demonštratívne dali najavo, že čo najrozhodnejšie protestujeme proti centralistickému systému politickému, ktorý od prevratu všemožne pracuje, aby národ slovenský pozbavil všetkého čo národu patrí...

Idey národného obrodenia boli teda v autonomistickom hnutí stále živé a záväzné. Nebol to však púhy prejav konzervatívneho staromilstva. Praktické ciele autonomistickej politiky boli výsostne aktuálne - upriamené na riešenie súčasných sociálnych, kultúrnych a politických problémov, chápaných ako krivdy páchané centralistickým systémom na Slovensku. Ľudáci i národniari boli si vedomí, že k demokratickej zmene unitárneho, centralistického systému na štátoprávne usporiadanie s plnohodnotnou autonómiou Slovenska je potrebné prebudiť politickú vôľu a získať podporu väčšiny zjednoteného národa. A práve v tomto procese prekonávania

zjazd významnú úlohu. Už týždne pred slávnostným zhromaždením Slovák palcovými titulkami oznamoval že "…sjednotený slovenský národ ide demonštrovať 16. októbra vo Zvolene za svoje práva". Boli publikované výzvy "Slováci všetkých náboženstiev, všetkých stavov a povolaní, spojme sa a poďme všetci jednotne vymáhať slovenské národné práva!", alebo "Slováci! Ľudáci a národniari, katolíci a evan-

politických a

konfesionál-

nych rozdie-

Zvolenský

lov

zohral

jelici, príďte svorne demonštrovať za lepšiu budúcnosť slovenského národa! V rokoch ťažkej sociálnej depresie

a nezamestnanosti by však púhe agitačné heslá a výzvy neoslovili ľud zo všetkých častí Slovenska, keby sa v národe už nebola prebúdzala túžba žiť samostatným životom. Priami účastníci historického zhromaždenia donedávna spomínali, že do Zvolena ich priviedla túžba po národnej jednote v politickom boji za uznanie svojbytnosti nášho národa v autonómii. Cítili sa byť účastníkmi a pokračovateľmi historického procesu kultúrneho a politického zjednocovania slovenského národa v prekonávaní konfesionálnych rozdielov, ktorý začali už evanjelickí i katolícki predstavitelia národného pohybu na zhromaždení spolku Tatrína roku 1847 v Čachticiach a potom opäť Š. Moyses s K. Kuzmánym v memorandových rokoch a pri vzniku Matice slovenskej v r.1863. Dožadovali sa národných práv, ktoré zakotvili počas prvej svetovej vojny naši americkí Slováci v Clevelandskej a Pittsburskej dohode.

Zvolenské zhromaždenie a jeho Manifest boli teda vedome pripravené ako repríza týchto historických udalostí, aktualizovaná do doby, keď vďaka predchádzajúcim rokom neúnavného boja za

autonómiu, Slovensko sa už prebúdzalo z letargie, do ktorej ho predtým uvrhla násilná maďarizácia. Vo Zvolene sa vtedy opäť, pred mohutným, 20-tisícovým slávnostným zhromaždením za ľudákov Hlinka s Dr. Tisom a za národniarov Rázus spolu s Dr. Vančom vo svojich prejavoch verejne zjednotili v politickom programe uskutočnenia autonómie Slovenska na základe Pittsburskej dohody podľa zásady sebaurčenia národa uznanej celým vzdelaným a demokratickým svetom. Prijatý manifest obsahoval vyhlásenie: "Náboženské hádky a debaty vvraďujeme zo slovenskej politiky a jej časopisectva. Sme za paralelný rozvoj cirkví, keďže ich hodnoty sú hodnotami národa a konajú vzácnu službu pre našu národnú i štátnu budúcnosť."

Prepracovať sa vtedy k takýmto záverom nebolo jednoduché,

maždení v Bánovciach n/Bebravou pri príležitosti "Dňa mladého Slovenska " usporiadaného bánovskými akademikmi. Nutnosť národného ziednotenia slovenských katolíkov a evanjelikov zdôvodnil na zvolenskom zjazde poslanec dr. J. Tiso slovami: "Naším cieľom je jednota všetkých Slovákov za autonómiu Slovenska. Dosial' nás nepriateľ rozdvojoval na robotníkov, roľníkov, katolíkov a evanjelikov, ale pýtam sa, či náš chlieb nie je rovnako ohrozený? Dosial' sme boli jednotní iba v tom, že sme rovnako všetci Slováci nemali prácu. A k teito jednote biedy musí prísť teraz národné zjednotenie v boji. Slovenská história je krásnym dokladom, že aj v minulosti chceli nás deliť ale nedali sme sa. Krásnym znakom toho je doba Movsesova a Kuzmányho a takým znakom musí byť aj doba Hlinku a Rázusa." K formovaniu časnosti. "Popri katolíckom univerzadobre uplatniť aj evanjelický individuvlastnosti spoja, tak náš spoločný národniari musíme spolupraco-

slovenskej politiky vyzval Tiso obe konfesie argumentáciou, ktorá platí aj v súlizme a idealizme môže sa v politike alizmus a realizmus. Keď sa tieto front nepremôžu ani pekelné brány. Katolíci-ľudáci a evanjelici-

Zvolenský manifest neobsahoval

zmenu politických programov HSĽS a SNS. Zhrnul ich základné autonomistické ciele a aktuálne požiadavky, ale nijako ich nevystupňoval. Znamenal však nový impulz pre národné zjednotenie v autonomistickom bloku. Na Slovensku pôsobilo emotívnou symbolikou skutočne mobilizujúco najmä spoločné vystúpenie Hlinku a Rázusa. Časť slovenských evanjelikov sa v autonomistickom bloku s ľudákmi zapojila do hlavného prúdu slovenskej politiky a ľudácke autonomistické ciele už nemohli centralisti a l'avičiari označovať ako separatistické snahy výlučne katolíckych klerikálov.

Zavŕšenia dlhého vývoja Slovenska legálnym vyhlásením autonómie 6.októbra 1938 sa Andrej Hlinka a Martin Rázus nedožili. Zapísali sa však do našich dejín ako vedúce osobnosti záverečného politického formovania slovenského národa a jeho konfesionálneho zjednocovania v presadzovaní národných záujmov, ktorému dali významný impulz

pretože aj slovenskú spoločnosť rozdel'ovala ešte konfesionálna predpojatosť, ktorú pražská politika i slovenskí centralistickí politici šikovne využívali pre oslabenie našej národnej jednoty. U slovenských evanjelikov stále ešte mali váhu obviňovania autonomistov zo separatizmu, ktoré boli obmenou starej českej výčitky "... proč ste se odtrhli..." adresovanej Štúrovmu uzákoneniu spisovnej slovenčiny. Ale po politických manipuláciách Tukovho procesu aj Andrej Hlinka musel v záujme zblíženia prekonávať istú zatrpknutosť voči slovenským evanjelikom. V radoch HSLS sa o zjednotenie autonomistického hnutia bez ohľadu na konfesionálne rozdiely usilovala predovšetkým mladá generácia a zo starších najmä Tiso a Buday. Pripomeňme si, že

zvolenskému zjazdu bezprostredne pred-

chádzalo spoločné verejné vystúpenie

poslancov Martina Rázusa a dr. Jozefa

S ohľadom na historické paralely, ale aj nutnosť čeliť rozoštvávaniu Slovákov centralistami, venoval pozornosť národnému zjednoteniu aj dr. Miloš Vančo a ďalší rečníci. Martin Rázus mužným a dôstojným hlasom nazval zvolenské zhromaždenie sviatkom národného zjednotenia a Andrej Hlinka vyhlásil: "Prišli sme do Štúrovho Zvolena, aby sme tu slávnostne sľúbili, že sa rozoštvávať nedáme, že odo dneška budeme kráčať ruka v ruke, že nebude medzi nami v národnom boji náboženských rozdielov".

vať, a nie

jeden dru-

Dobovú atmosféru a duch zvolenského zhromaždenia nám približujú aj jeho heslá. V zástupoch dominovali štandardy s nápismi: "Zjednotení zvíťazíme, rozdrobení padáme!", "Nebojme sa, nedajme sa okradnúť!", "Slovensko Slovákom, Čechy Čechom!", "Slováci, von z českých strán!", "Nedajme si Maticu slo-

Tisu 21. augusta 1932 na verejnom zhro-

rúk národa slovenského... 2. Dodržať a splniť všetky sľuby a záväzky, dané národu v najťažších chvíl'ach svetovej vojny...

venskú!", "Čo Slovák, to autonomista!"

bloku a jeho aktuálne politické požiadav-

ky najvýraznejšie deklaroval Zvolenský

manifest. Obsahoval základné vyhláse-

nie: "Chceme byť národom nielen oslo-

bodeným, ale i slobodným. Boli sme od

vekov slovenským národom, chceme

ním ostať i v budúcnosti. Vyhlasujeme, že národ "československý" neuznávame;

"československého národa niet." Žiada

sa tiež uviesť aspoň v skrátenej podobe,

že tento historický dokument v mene

svojrázneho, samobytného a suverénne-

1. Aby správa vecí našich daná bola do

ho slovenského národa požadoval:

Programové ciele autonomistického

a "Za vládu ľudu, proti vláde strán!".

3. Vteliť Pittsburskú dohodu do ústavy republiky Česko-slovenskej.

4. Uznať a rešpektovať ústavný rečový zákon, ...aby slovenčina na Slovensku

bola povinne užívaná. 5. Aby na Slovensku pri všetkých úradoch, súdoch a na školách - od univerzity po detské opatrovne - úradovalo, poťažne vyučovalo sa len v reči slovenskej. 6. Na prednostenských miestach slovenské úrady a slovenské školy obsadiť len Slovákmi s rešpektovaním minoritných práv zabezpečených ústavou..

7. Neprepúštať slovenských úradníkov a zamestnancov z odvetví štátnej správy.

8. Prestať prenasledovať a perzekvovať verejných zamestnancov, uvedomelých Slovákov pre politické presvedčenie.

10. Zriadiť krajinskú školskú radu pre Slovensko.

11. Úspornejšie riadiť štátne hospodárstvo a súčasne znížiť verejné ťarchy a bremená, ako sú dane, dávky, poplatky

12. Aby Slovensko pomerne k svojim bremenám participovalo na výhodách a pod kontrolou vlády samo rozhodovalo s kvótou, ktorá

13. V rámci štátneho rozpočtu vykázať každoročne i osobitný rozpočet jednotlivých krajín re-

Posledný 14. bod Memoranda obsahuje konštatovanie, že sa neplnia zásady Pittsburskej dohody a všetky vlády úmyselne obchádzali ustanovenia mierovej konferencie Saint-germainskej i ústavy o autonómnom zriadení Podkarpatskej Rusi, čo ohrozuje dobré meno štátu v zahraničí a časom bude ohrozovať aj ieho stabilitu.

kresťansko-národnú Ideovú orientáciu autonomistického bloku vyjadruje Záverečné vyhlásenie Zvolenského manifestu: "Sme za kresťanský ráz štátu, jeho vnútornej a zahraničnej politiky. Žiadame rešpektovať naše kresťanské tradície. Ohradzujeme sa proti tomu, aby nám boli natískané rozličné náuky a teórie, s ktorými národ slovenský nemá absolútne nič spoločného."

pred 75 rokmi vo Zvolene.

Anna Magdolenová

(Dokončenie z 1. strany)

Na posudzovanie jeho vyjadrení voči Židom sa treba pozrieť triezvo a s uvedomením si príčinných súvislostí. Skutočnosť, že slovenská literatúra 19. storočia vykresľuje činnosť Židov v slovenskej spoločnosti väčšinou negatívne, má svoje reálne základy: kruh spojenectva dedinských krčmárov s advokátmi a vládnou vrchnosťou, s ich taktikou podporovania alkoholizmu a zadlžovania, následnej exekúcie majetkov a zbedačenia, to bolo vtedy bežným javom dedinského života. Vyústilo to do stavu, že napokon v rukách 3% obyvateľstva (židovského) sa ocitlo 45% majetku na Slovensku! Ale nielen to: Židia sa stali aj nositeľmi maďarizácie a podiel'ali sa tak na duchovnom útlaku Slovákov. Známy český historik prof. Albert Pražák v jednej zo svojich štúdií (Slovenská svojskosť, Bratislava 1926) napísal: "Židé byli nejčinnější náhončí maďarisační politiky a národohospodářská slovenská škodná." Svoj postoj mnohí preukázali aj v krízovom období československého štátu. V protislovenskej činnosti boli ochotní hrať do karát nemeckým nacistom a horthyovským fašistom: tisícky bratislavských Židov tesne pred viedenským diktátom r. 1938 manifestovali pred Carltonom za pripojenie Bratislavy k Maďarsku! Vtedy však už Hlinka nežil, iste by bol sklamaný.

Ich politike možno rozumieť, lebo ako menšina v obyvateľstve mali vždy sebazáchovné tendencie prikláňať sa k vládnucim, nie k biednym a utláčaným. Slováci boli vtedy celkom oficiálne diskriminovaní, veď maďarskí činitelia vyhlasovali, že "niet slovenského národa, sú iba po slovensky hovoriaci Maďari". Tu treba hľadať príčinu, že je mnoho Židov, hrdo sa hlásiacich za Čechov, Nemcov, Mad'arov, atd'., ale len málo takých, ktorí cítili a riadili sa podľa slovenských záujmov. Sláva im, že ich ľudský cit prevládol nad prospechárstvom! Hlinkovi nešlo o nič iné, než o zamedzenie zbedačovania a využívania ľudskej biedy. Že sa nikdy neznížil k aktom odplaty, či provokáciám, o tom svedčia Hlinkove dobré osobné vzťahy k mnohým Židom. Dnešní jeho ohovárači nepoznajú alebo zamlčujú jeho dokumentované vyjadrenie z augusta 1936, keď podpredsedovi Židovskej strany Weinerovi vyhlásil: "Nie som nepriateľ Židov a politická strana, ktorej som vodcom, nie je antisemitská. Antisemitizmus nie je naším programom. Ako katolícky kňaz si plne uvedomujem veľký morálny, náboženský a dejinný význam židovstva pre celé civilizované ľudstvo, obzvlášť pre kresťanstvo" (Allgemeine jűdische Zeitung, Bratislava 31. 7. 1936)

Z druhej strany pri jeho pohrebe zaznelo: "Ctil a vážil si svojich židovských spoluobčanov a ako farár hlásal náboženskú znášanlivost" (Židovské noviny zo 19. 8. 1938). Nebol teda rasistom, nebrojil proti Židom ako takým, ale proti každému, kto chcel škodiť slovenskému národu. Takisto nechoval nepriateľstvo voči Čechom z národnostných dôvodov, ale bol proti šovinizmu a upieraniu prirodzených práv Slovákom. To treba veľmi presne rozlišovať.

Vzájomné vzťahy Hlinku s Čechmi, ktoré boli výborné, pokiaľ Slováci trpeli pod Maďarmi, ochladli v okamihu, keď sa ich čelní predstavitelia roznedodržať Clevelandskú a Pittsburskú dohodu, keď ich pomoc Slovensku prerástla do kolonizácie a keď Hlinku zavreli do českého väzenia, lebo chcel v Paríži vymôcť dodržanie dohôd o slovenskej autonómii. Celý svoj ďalší život žil v konfrontácii s oficiálnou čechizáciou a bojoval za uplatnenie národných práv. Vtedy sa z českej strany vyhlasovalo (veľmi podobne ako za maďarskej nadvlády), že "slovenského národa niet, je to len vetev po

slovensky hovoriacich Čechov". V oslobodenej vlasti sa v školách neučila slovenčina, ale umelo vykonštruovaný "jazyk československý", rušili sa továrne na Slovensku (vyše 600, podobne, ako sme to znova zažili za Havlovej éry po roku 1989). Zbedačovanie viedlo k masívnej vysťahovaleckej vlne. Kresťanských Slovákov muselo veľmi urážať, keď mnohí českí vojaci, ktorí vlastne prišli pomáhať, vyhadzovali kríže zo škôl a rúcali mariánske stĺpy. Aj časté "malé zlomyseľ nosti" v novej republike, ako sústavná cenzúra slovenských novín, nepripustenie Hlinku k Pribinovým oslavám v Nitre, Benešovo nesplnenie sľubu riešiť slovenskú otázku za podporu Ľudovej strany pri jeho prezidentskej

voľbe, a tiež mnohé brutálne zásahy s tragickým koncom (streľba českých žandárov do štrajkujúcich Slovákov v Krompachoch,

Rumanovej, Močenku, Trenčíne, Košútoch, Polomke a inde) vydávajú otrasné svedectvá. Spôsoby vládnutia v I. ČSR vôbec neboli demokratické; Hlinkov odpor k takýmto praktikám pražskej vlády kvalifikovať ako odpor k demokracii je hrubým a tendenčným skresľovaním skutočnosti zo strany dnešných superdemokratických signatárov vyhlásenia. Hlinkovi nemožno zazlievať. keď domáce veci nazýval pravým menom a pritom poukazoval na spôsoby, ako iné národy reagujú na krivdy a zviechajú sa z povojnového chaosu pričinením neskorších diktátorov, ktorým však v danom čase ochotne podávali ruky všade vo svete! Netušil (takisto ako mocní západní štátnici), čo sa stane v nasledujúcom desaťročí, a nemožno ho za to viniť. Hlinkove postoje mali vždy výslovne obranný ráz, nik mu nemôže vyčítať agresivitu, aroganciu, národné vyvyšovanie sa, ani neľudskosť, bezohľadnosť, vierolomnosť, zákernosť, čím oplývajú aj dnes mnohé režimy a osobnosti, hoci sa predvádzajú ako vzory demokracie.

Inou kapitolou, takpovediac vnútronárodnou, ktorá zbytočne a sebazničujúco čas od času u nás vzplanie, je revnivosť medzi našimi najväčšími konfesiami, katolíkmi a protestantmi. Hoci slovenská minulosť pamätá na svetlé, ba priam povznášajúce udalosti z čias Štúrovcov, Memoranda, Matice, Martinskej deklarácie r. 1918, na spojenectvo Rázus – Hlinka, ktoré zjednocovali národ a boli na jeho prospech, Hlinka bol svedkom aj mnohých menej konštruktívnych činov. Zasa možno chápať, že slovenskí evanjelici, ktorí mali početne silnejšiu inteligenciu a záslužne pracovali "na národa roli dedičnej", sa prirodzene a legitímne chceli v novom štáte uplatniť na popredných miestach. Nebolo by chybou, že sa vedúce miesta na Slovensku dostali do ich rúk, keby vzápätí, so snahou o zachovanie si vplyvu, nenastúpili na masarykovsko-benešovskú čechoslovakistickú líniu so všetkými negatívnymi dôsledkami. Vzdajúc sa boja za naplnenie Pittsburskej dohody, dostali sa do polohy prisluhovačov českého centralizmu, stali sa vládcami z ich milosti a teda oponentmi autonomistov, ktorí boli zhodou tradičných okolností katolíkmi. Celý spor sa teda neodohrával primárne v konfesionálnej sfére, ale prostredníctvom protichodných politických cieľov sa nutne odrazil aj v nej. Skutočnosť, že v ČSR dochádzalo k disproporčnému obsadzovaniu miest (na jednej strane prisťahovanými Čechmi, na druhej preferovanými evanjelikmi), hoci v národe bol pomer opačný, priniesla mnohé sklamania zo života v novom štáte. Prominentný český žurnalista a historik Ferdinand Peroutka (v diele Budování státu, 1933 – 1936) píše: "Způsobem

téměř dokonalým vyloučili katolické representanty z veřejné služby i z požitků slávy. Několik evangelických rodin obsadilo svým příbuzenstvím většinu vlivných míst". Aj v československom parlamente často bojovali proti autonomistom, čím sa oslabovala jednota slovenských záujmov na tej najvyššej úrovni. Práve na tejto platforme však bolo možné v prospech práv Slovákov mnoho dosiahnuť. Česi to, pravda, s radosťou využívali: slovenských katolíkov, autonomistov, považovali za nespokojencov a nevďačníkov, na ktorých sa dopláca, za buričov proti ich centralizmu, ba za maďarónov (!), pravdaže aj za zaostalých, ktorých treba neustále poučovať a komandovať.

Lex Hlinka

Evanjelikov považovali za strážcov čs. jednoty, patrične ich uprednostňovali a odmeňovali (pravda, honorovali aj od autonomistického programu odskočených katolíkov). Táto nešťastná národná dichotómia pôsobila aj v neskoršom období deštruktívne, čomu Hlinka chcel zabrániť svojím spojenectvom s významným predstaviteľom evanjelikov Martinom Rázusom, Pripomeňme, že Rázus napísal (v Národných novinách r. 1929): "Musíme sa zastať seba samých a podujať sa na boj najprv proti slovenskej chorobe: zapredanectvu, karierizmu, ale i konfesionálnej nevraživosti, čo všetko ide na účet národa!" Hlinka rovnako zmýšľal, príkladne a nasledovaniahodne ukázal konštruktívnu spoločnú cestu, dlho pred ekumenickými tendenciami. Známe sú jeho dobré vzťahy napr. s Dr. Mudroňom, Hviezdoslavom a s mnohými inými. Emocionálne výroky Hlinku na adresu evanjelikov treba vnímať z poznania vtedajších časových i lokálnych, celkom konkrétnych reálií, a v prvom rade z nekonfesionálnych príčin: z jeho veľkého rozčarovania, že od maďarského jarma oslobodení Slováci sa prostredníctvom vlastných ľudí (inej konfesie) dostávali do nového područia.

Ďalší spoločenský fenomén, ktorý prinieslo skončenie I. svetovej vojny na Slovensko, bol nárast voľnomyšlienkárstva a ateizmu. Tento v Čechách a iných západných zemiach bežný jav bol v slovenskej, väčšinovo kresťanskej, populácii cudzí a neobvyklý, vlastný takmer iba menšinovej komunite komunistov, lebo sa svojím ateizmom otvorene vyhraňovali ako ideoví nepriatelia kresťanstva. Odstrašujúco pôsobil aj nimi propagovaný vzor Sovietskeho zväzu, so svojimi gulagmi, masovými vraždami, inscenovanými procesmi a násilnou likvidáciou náboženstva ako "ópia pre ľudí". Hlinka si uvedomoval hroziace nebezpečenstvo, preto vystupoval aj proti tým Slovákom (neskorším tzv. buržoáznym nacionalistom), ktorí o terore boľševikov nechceli nič vedieť, alebo si naivne mysleli, že ich nepostihne. Veru, kruto postihol, a červený teror na desiatky rokov ovládol stred Európy. S príchodom prisťahovaných Čechov sa rozšírila a na verejnosti nástojčivo presadzovala aj táto nová, pre mnohých lákavá ideológia, predstavovaná ako vrchol pokroku, slobody a sociálnej spravodlivosti. Hlinka proti tomu ako vlastenec, kňaz a uznávaná osobnosť pochopiteľne brojil. Tak ako v mysli ľudí ľahko splýval komunizmus, ateizmus (resp. protikresťanstvo, židovstvo) s čechoslovakizmom, tak sa na druhej strane, taktiež ako krátke spojenie (aj dodnes) vytvoril stereotyp a značkovanie politických protivníkov - slovenských vlastencov, katolíkov, ako spiatočníckych klerikálov, fašistov (či klérofašistov), nacionalistov, rasistov a antiluteránov.

Hlinkovou smrťou neskončili problémy postavenia a práv Slovákov vo vlastnej krajine, ani konflikty, nevraživosti a nepriateľstvá z toho vyplývajúce. Hlinka, poukazujúc na potrebu riešenia neprávostí, v rámci svojich možností sa zasadzoval za spravodlivosť a bol vzorom obetavosti. Bol tiež, ako všetky vedúce národné osobnosti, aj vizionár a veril v budúcnosť svojho utláčaného národa. Popri určení cieľa národného sebaurčenia varoval aj pred nebezpečenstvami, ktorých sa treba chrániť: odnárodnenia a boľševizmu. Mal pravdu na celé desaťročia dopredu! Netušil však, že blízky vývoj vyús-

ti tak tragicky, a kruto zasiahne Slovákov na ďalšie dlhé roky.

Nečakal, že maďarská vláda sa v túžbe za územným ziskom spojí s nemeckými nacistami, s ich

pomocou sa už krátko po jeho smrti zmocní južného Slovenska a obsadí územia, ktoré obývalo viac Slovákov než Maďarov. Pripomeňme (keď sa dnes ventilujú "slovenské krivdy" voči Maďarom), že títo následne vyhnali desaťtisíce slovenských rodín a v ošiali moci sa neštítili zastreliť nemé dievča za slovenský spev v kostole (Šurany). Ba aj Černovská masakra sa zopakovala, keď v čase plného mieru, 24. 3. 1939 (pol roka pred začatím II. svetovej vojny!), maďarské lietadlá zbombardovali Spišskú Novú Ves s následkom mnohých civilných obetí. Ozbrojené maďarské vojsko opakovane (1939, 1944, 1968) vtrhlo na Slovensko. Zo štyristotisíc Slovákov, ktoré Trianon ponechal v Maďarsku, väčšina podľahla asimilácii a koncom 20. storočia z nich ostali iba skanzeny. Netušil, že všetky nasledujúce maďarské režimy, napriek ich ideologickým rozdielom, budú uskutočňovať arogantnú protislovenskú politiku, s úmyslom ovládnuť aspoň kus karpatského oblúka, a že pritom nájdu spojencov v slovenských radoch! Netušil, že politické strany v samostatnom štáte, ktoré si dali do názvu prívlastok "slovenské", v zaslepenom zápase o moc zabudnú na všetky historické negatíva a ešte napomôžu uplatniť salámovú taktiku iredentistov.

Hlinka včas varoval pred nebezpečenstvom červeného teroru, ale iste nepredvídal, že práve ten Beneš, ktorému v dobrej viere dopomohol k prezidentstvu, výrazne prispeje k etablovaniu komunistickej hrôzovlády. Okolnosť, že bola krutejšia a bohatšia na obete než v iných štátoch "východného bloku", už ide na konto vlastných prisluhovačov. Nepredpokladal, že v strede 20. storočia na Slovensku dôjde k barbarskej noci likvidácie kláštorov a internácii tisícov rehoľníkov, ktorú budú pripravovať a riadiť vlastní slovenskí ľudia.

Aj neblahé dichotomické taktizovanie z I. republiky pokračovalo pri obsadzovaní vedúcich postov v socialistickom štáte. Dokonca na komunistickom Ústrednom výbore sa rozoznávalo medzi "bývalými luteránmi" a "bývalými katolíkmi", a najlepším odporúčaním sa stali povestné "tri L" (Lipták, luterán, legitimácia). Oslobodenie od komunistického režimu a vznik samostatnej Slovenskej republiky vytvorili predpoklady, aby sa takéto vzájomné predbiehanie skončilo, keďže pominuli dôvody na konfesionálne nevraživosti.

Osobnosť Andreja Hlinku v povojnovom období veľmi chýbala, keď po dávnejšom nesplnení Pittsburskej dohody naši bratia podobne oklieštili honosne vyhlasovaný Košický vládny program (1945), potom znehodnotili aj federatívne usporiadanie štátu z roku 1968, ba ešte aj po roku 1989 zákernými fintami poškodili slovenské hospodárstvo pri delení spoločného štátneho majetku, predpokladajúc, že sa Slováci čoskoro na kolenách priplazia do centralizovaného štátu. Z 21 dohôd prijatých ešte v spoločnom parlamente nesplnili celých 14. Najsmutnejšie však je, že pri tom sekundovali slovenskí prisluhovači, ktorí sa dnes radi priživujú na našej samostatnosti a stavajú sa do pózy najkompetentnejších.

Je nedôstojné a nespravodlivé, že na Hlinku sa podnes koncentruje nenávisť proticirkevne naladených ľudí a odporcov jeho pronárodnej a sociálnej činnosti zo všetkých táborov. Túto znôšku zloby slovenskí vlastenci dobre vnímajú, preto Hlinku ctia ako predstaviteľa a hrdinu boja za práva Slovákov. Prívlastok "otca vlasti" nevznikol náhodou, ani manipuláciou mediálnych kampaní. Vžil sa prosto ako atribút charizmatickej osobnosti, stelesňujúcej túžby národa. Isteže nie všetkých obyvateľov, ale určite meritórnej väčšiny. Osoba so stopercentnou akceptáciou jednoducho nejestvuje v žiadnej spoločnosti. Avšak vždy žili a žijú prominentné osobnosti, ktoré ukazujú ciele, pracujú v prospech iných, obetujú sa, zjednocujú ľudí. Hlinka bol významným národným buditeľom, tak ako Štúr, Hurban, Štefánik a ďalší. Treba tu podotknúť, že slovenskí katolíci (ani hierarchia) nikdy nemali problémy s uznaním ich zásluh...

Závisť a nevôľu takéto osobnosti vzbudzujú u tých, ktorí im morálne ani výkonnostne nesiahajú ani po kolená. Takto sa charakterizuje pestrá, už chronicky známa a osvedčená zostava signatárov protestu proti prijatiu Zákona o zásluhách Andreja Hlinku, tých istých, ktorí sa ozývajú proti každej Slovensku prospešnej akcii. Iní, neinformovaní, zastrašení alebo zavedení, sa žiaľbohu pridali. Tragické je, že sa k nim, vedení pravou kresťanskou nenávisťou, pripojili niekoľkí kazatelia slova Božieho, čím prehĺbili priekopu rozporov, ktorej premostenie je práve v dnešnom svete vyhrotených duchovných a morálnych konfliktov v životnom záujme všetkých kresťanov. Vo svojej malomysel'nosti tým posilnili starú taktiku nepriateľov Slovákov, založenú na rozdelení národa, aby sa mu l'ahšie dalo vládnuť. Treba si všímať, odkiaľ prichádza rozoštvávanie konfesií a komu má priniesť úžitok.

Účasť tých spoločenstiev na proteste, ktoré nikdy pozitívne nezasiahli do osudov Slovenska, je poburujúca, skutočne farizejská. Treba si uvedomiť, že od pohrobkov dávnych a stálych nepriateľov Slovenska, od bývalých komunistov, čechoslovakistov a ďalších neprajníkov, sa ani nič iné očakávať nedalo. S ich aktivitami treba rátať aj v budúcnosti.

Načo spomínam aj udalosti rokov po Hlinkovi? Lebo činnosť a význam Andreja Hlinku pre Slovákov sa aj z hľadiska následných skutočností a dejinných kapitol ukazuje ako výnimočná, presahujúca konfesný rozmer, ukazujúca stálu aktuálnosť spojenia národných, sociálnych a kresťanských hodnôt. V tomto svetle vyrastá Hlinka ako jedna z našich najskvelejších osobností: jasnozrivo načrtol slovenské záujmy a ciele, prispel k vytváraniu slovenského sebavedomia, ktoré dvakrát vyústilo do štátnosti. Prízvukovať jeho ďalšie atribúty tu netreba, keď ich vrelými slovami uznania nedávno, pri odhaľovaní jeho busty, vyslovili naši najvyšší štátni činitelia. Malo by to stačiť všetkým tým zlomyseľným ohováračom, ktorí sa spojili proti nemu, a už aj pri nedávnych Cyrilo-metodských oslavách preukázali svoje pravé cítenie. Dobre, že sa podpísali pod svoj pamflet: aspoň sme si pripamätali who is who na Slo-

FERDINAND KLINDA

Andrej Petraško (1921-2000) ako poslucháč VA

obsiahne ľudský život, zisťujeme s úžasom, až keď sa zavŕšil. Na konci vojny mal môj otec sotva dvadsať štyri rokov. Necelé štyri ho delili od maturity, zároveň odo dňa, keď Nemci prekročili sovietsku hranicu, neuveriteľne málo v porovnaní s tým, čím boli vyplnené. Najprv rok na vojenčine, z ktorého polovicu strávi na východnom fronte.

"Milí doma, srdečný pozdrav vám posielam z cesty. Žiaľne nám bolo za Slovenskom, keď sme ho ráno opúšťali. Teraz sme blízko Krakova, kartu dávam poľskému železničiarovi, aby ju hodil do schránky. Ľudia sú tu k nám všade milí." 18.3.1942. Pečiatka Auschwitz, Oberschlesien. Osvienčim, Horné Sliezsko.

I d'alšia trasa putovania je vyznačená menami, ktoré v našich ušiach znejú nielen povedomo, ale zároveň sa s ními spája hrôza, aj keď iného pôvodu: rieka Pripjať, mesto Černobyľ. Na konci dedina Kopceviči v Bielorusku.

,,26. 3. 1942. Drahí doma, predovšetkým vám posielam srdečný pozdrav z nového domova. Iba pred rokom ma odviedli a kde som sa po roku našiel! Z toho miesta v Poľsku, kde sme nocovali, som vám poslal kartu, neviem, či prišla. Ako je tu, viete i z novín, národu sa vodí ešte horšie ako za tamtej vojny, keď ste tu boli vy, otec. Ruský mužík, zababušený v akejsi koženke, opásaný cez poly remeňom, vozí sa na biednych koníkoch isto tak ako i vtedy. Už som videl veľa a môžem povedať, u nás na Slovensku je ako v raji. Ináč som zdravý, peňazí jest dosť. A šťastlivé Velikonoce vám prajem. Zdraví vás Andrej."

Ako mal stráviť sviatky on sám, zaznamenal desaťročia neskôr v súkromnej korešpondencii. "Keď sme sa toho veľkonočného pondelka vrátili za podpory nemeckých tankov do priestoru, ktorý sme dve hodiny predtým museli vyprázdniť, o partizánoch tu už nebolo ani chýru. Zato sme však našli telá našich vojakov, ktorí sa im dostali do rúk. Všetkých osem, vyzlečených donaha, nieslo stopy po bodákoch, prsty, na ktorých nosili snubné prstene, odrezané, zlaté zuby povylamované. A hoci boli telá takmer preseknuté dávkou z guľometu, v spánkoch nad obočím mali pozatĺkaných po šesť-sedem klincov. Rovnaký pohľad sa nám naskytol o sedem týždňov neskôr na Turice 1942."

Nasledovala odveta. Na masaker spáchaný na slovenských vojakoch malo doplatit' miestne obyvatel'stve. Natrvalo, práve tak ako zohavené telá slovenských vojakov, vryje sa otcovi do pamäti starec na lavici pred chalupou, ktorý, hompáľajúc nohami, nepríčetným smiechom vyprevádza jednotku z vypálenej a spustošenej dediny.

"19. apríla 1942. Drahí doma, predovšetkým vám posielam srdečný po<u>L'udovít Petraško</u>

Na krajinu padla hmla

Rekonštrukcia otcovej vojnovej a vojenskej anabázy

zdrav z tohto ďalekého sveta. Dnes je nedeľa, krásna, nielen ja, a všetci spomíname, ako dobre by bolo pobudnúť teraz doma. Ináč som zdravý, nemajte starosti, keby dlhšie neprišla karta. Píšem vám už tretí raz, a odpoveď neprišla ešte ani na jednu kartu. Cesty sú tu neschodné, preto je aj s poštou ťažko. Zato jar už nadchádza v plnej kráse. Posielajte mi listy, nie karty a píšte veľa, zvedavý som, čo je u vás nové, ako sa máte. Tu bola za Stalina obrovská bieda, l'ud nám rozpráva. Majte sa dobre, zdraví vás váš Andrej."

"31.5.1942 Drahí doma, predovšetkým vám posielam srdečný pozdrav a spomienku na vás z tej ďalekej cudziny. Nedávno dostal som od vás dve karty ako odpoveď na mojich desať. Len mi je ľúto, že som nepočul Dedinku v údolí, keď ste mi ju dali zahrať, lebo Pozdravy na front počúvame každú noc pred spaním. Ináč mám sa dobre, lepšie, pravda, mal by som sa

ti partizánom. Ibaže história nezvykne ohlásiť svoj úmysel zasiahnuť do osudov, ktoré sa odohrávajú na jej pozadí. Keď koncom augusta vypuklo povstanie, odrazu bolo všetko ináč.

"Človek sa len ťažko vyznal v chaose, ktorý prepukol, a to najmä, ak sa mu nežiadalo zbytočne nasadzovať život. Našu rotu presunuli do Modrého Kameňa, kam za nami prišiel generál Malár. 'Poznáte ma ako starého vojaka, chlapci, prehovoril k nám, počítam, že dáte na moje slová. V tomto čase všetci musíme ťahať za jeden povraz!' Išlo mu o to, zachovať Slovenskú republiku stoj čo stoj, aj keby bolo treba v prípade porážky platiť reparácie.

Banskobystrická vysielačka hlásila, že prezidenta zajali Nemci. Správa sa čoskoro ukázala ako nepravdivá, organizátori povstania chceli tak iba získať armádu na svoju stranu. Jednako podplukovník Korda, náš priamy veliteľ lo príčiny neveriť im, a tak dostali, čo sa v dedine, dosť bohatej, nazbieralo, bolo toho vari za rebrinák. O to väčšie ohromenie nastalo, keď krátko nato prišli rehoľné sestry s vojakmi tak, ako sa boli ohlásili, a pýtali si potraviny pre ranených.

Koncom septembra 1944, práve keď som sa v akejsi veci zastavil na žandárskej stanici, vošiel mladý žandár a hlásil príchod dvoch ruských partizánov na motorke, majú vraj namierené za hranicu, do Balažských Ďarmot. Zaraz som sa pobral s ním na dvor. Tu som na svoje začudovanie spoznal v jednom z nich Štefana Smataníka. spolužiaka z akadémie, spolu sme bojovali i v Bielorusku. Ukázalo sa, že teraz sa pustil bojovať na vlastnú päsť, jemu i jeho spoločníkovi sa očividne znevidela disciplína v armáde. Žiadali ma, aby som ich zaviedol k maďarskému veliteľovi - od žandárov už vedeli, že sa s ním poznám – a predstavil

ich ako ruských partizánov.

Zaváhal som. Koľko ráz mi Maďar kládol na srdce, ako sa teraz na oboch stranách hranice máme usilovať, aby sme sa bez úhony dočkali konca vojny! Nezneužijem jeho dôveru, ak týmto dvom splním ich čudnú žiadosť? Napriek pochybnostiam som sa jednako pobral za rampu.

Aj törmester najprv otáľal, kým pristal na stretnutie s údajnými ruskými partizánmi, čo zatiaľ čakali na našej strane. Na moje kývnutie podišli k nám a ja som ich predstavil, ako ma žiadali. Posadali sme do priekopy, po mojej pravici Štefan, z druhej strany maďarský veliteľ. Jeho vojaci, napospol záložníci, nás obstúpili v polkruhu a zvedavo si prezerali neznámych. Štefanov kumpán, vyzbrojený ruským samopalom, postavil sa nám za chrbát - čoskoro sa

ukázalo, prečo. Chvíľu sme sa zhovárali o tom i onom, keď sa Štefan odrazu opýtal Maďara, aké zbrane majú rozmiestnené na svojej strane, chcel vedieť aj to, koľko ich je. 'O vojenských záležitostiach sa nezhovárame ani my dvaja, namietol velitel' prekvapene, 'takpovediac, dohodli sme sa na tom.' V tej chvíli Štefan vyskočil a namieril naňho samopal. Ten druhý skočil vzápätí do dverí strážnice a zabránil tak vojakom, aby sa dostali k zbraniam.

Bez rozmýšľania som sa vrhol na samopal a z celej sily som tlačil ústie k zemi, oboma rukami som zvieral hlaveň. Až keď mi dal Štefan čestné slovo dôstojníka, že nebude strieľať, pustil som zbraň. Nato sa obaja pobrali do dediny, tam vraj na mňa počkajú.

Ani potom sa však vojaci dlho ešte nevedeli spamätať z ohromenia. Darmo som sa ich usiloval upokojovať, že napriek tomuto incidentu by sme s nimi radi nažívali ako dosiaľ. Takým vystrašeným im chvalabohu nezišlo na um zajať ma spolu s vojakom, čo ostal

Podľa očakávania som v dedine oboch partizánov už nenašiel. Popoludní som ďalekohľadom pozoroval, ako na druhej strane komisia rekonštruuje prípad. S maďarským veliteľom sme sa síce stretávali ďalej, ale už iba na neutrálnej pôde, medzi rampami. Môj spolužiak Štefan, dozvedel som sa po vojne, sa nedlho nato utopil v Hrone, raneného ho nechali napospas osudu.

Začiatkom októbra 1944 sa v Sklabini znovu objavili partizáni, tentoraz ich bolo zo pätnásť. Keď ich vojaci vyzvali, aby sa hlásili u mňa, iba sa rozoNiet moci, čo ich k tomu donúti! Tak mi hlásila spojka, ktorá prišla za mnou do školy, kde som býval. A ešte aj to, že títo majú tiež za lubom odskočiť za vyhodiť tam do vzduchu hranicu. most či pobiť zopár Nemcov - najlepšie oboje – a potom sa stiahnuť nazad. Čo by to znamenalo pre nás, ktorí by sme tu ostali, to ich netrápilo.

Pred obecným úradom stál neveľký nákladniak, vnútri vedľa šoféra sedela žena, mohla mať zo dvadsať päť. Načo zapierať, za iných okolností sa za ňou aspoň obzriem. Podišiel som k autu z jej strany. 'Legitimujte sa, slečna!' vyzval som ju.

Zareagovala nečakane. 'Nijaká slečna, ale pani, milostivá pani. A nemáte právo, nikto, ani generál nemá právo nás legitimovať!

Na okamih som sa zarazil. 'Kto je váš veliteľ?' Šofér ledabolo mykol hlavou smerom ku krčme, ozývala sa odtiaľ priam bojová vrava. Voľky-nevoľky pobral som sa ta.

Nevolaní hostia vnútri boli vyzbrojení ruskými samopalmi a ovešaní granátmi, ako ozajstní frontoví bojovníci. 'No, čo by si rád, Tisov štramák?' privítali ma s posmechom. Osobné zaistenie! Až teraz som si spomenul, čo ma učili v akadémii. Pravda, chýbali mi skúsenosti, ale veď ma vyradili iba pred niekoľkými mesiacmi.

Mimovoľne som zacúval k dverám a ďalej, pomaly-pomaličky von, partizáni, ktorí mali obstáli v polkruhu, spolu so mnou. Našťastie, na dvore nás zbadali vojaci. Môj zástupca Čalfa, čatník v zálohe, rodák zo Zemplína tak ako väčšina ostatných, spustil poplach a vzápätí už na nás mierili štyri ťažké gul'omety. 'Uvol'nite kruh,' vyzval partizánov, 'a ruky hore!' Už sa nepokúšali klásť ani najmenší odpor.

Usiloval som sa, aby nezbadali, ako sa mi ul'avilo, ked' som sa dostal z ich zovretia. 'Kto je váš veliteľ?' zvolal som čo najpevnejším hlasom. Predstúpil jeden so skrúšenou tvárou, hodnostné označenie mal strhnuté, poddôstojník z povolania, ako som zistil z legitimácie. Aj milostivá mi, teraz už poťahujúc nosom, podávala z auta legitimáciu. Mária... 'Obráťte auto a straťte sa, skade ste prišli!' prikázal som šoférovi.

Ešte si utierala oči, ale nedalo jej, aby mi ešte nehodila do tváre: 'Budem sa sťažovať, ako ste s nami zaobchádzali. Podplukovník Korda, aby ste vedeli, je môj bratanec! Vzápätí sa auto naložené hrdinami pohlo.

Vyhrážka mi nedala pokoj, a tak som pre istotu zavolal svojho veliteľa. 'Čože? Ja a bratanec tej kurvy?' vybuchol Korda. 'Postriel'at' tú zberbu, do jedného! Na môj príkaz! 'Ibaže rozkaz na ich, hádam i moje šťastie – prišiel neskoro, nedal sa už vykonať. Po vojne som sa dopočul, že Máriu, či skôr Riu, ako ju lepšie poznali, zastrelili Nemci. Jej muž vraj bojoval na fronte, zatial' čo ona, matka dvoch detí, sa dala k partizánom, ba vraj vlastnoručne strieľala zajatcov.

Z hranice nás stiahli a začal sa ústup. Zastavili sme sa v úseku medzi Ostrou Lúkou a Podzámčokom. Naša pochodová rota sa skladala z čaty ťažkých guľometov, čaty kanónov proti útočnej vozbe, čaty mínometov, pešej čaty, proviantných vozov, kuchyne, rebrináka so senom. Na prevoz nám slúžilo zo štyridsať koní, ťažných i jazdeckých.

Vyslal som štyroch vojakov nadviazať spojenie s pravým susedom, ale vrátili sa až o štyri dni, celí vydesení. Cestou natrafili na partizánov, tí ich odzbrojili, zavreli do pivnice a celý čas nútili robiť kadejaké ponižujúce roboty. Prípad som hlásil veliteľovi, no ten nemohol robiť nič, prosto, mal zviazané ruky. Na povstaleckom území vládla medzi vojakmi a partizánmi vari väčšia nevraživosť ako medzi našimi a Nemcami.

V tom čase vytvorili z komunistov

Výuka vo Vojenskej akadémii – II. ročník, čata P-3, február 1944

doma na Slovensku. Dúfam, že aj ten čas, čo tu ešte mám byť, skoro mi uletí. Zdraví vás a všetko najlepšie vám praje Andrej."

Nie každému sa pošťastilo uvidieť vytúžený domov. Strelník ašpirant Petraško sa dočkal, zároveň splnil podmienku pre prijatie na vojenskú akadémiu, od jesene štyridsaťdva ho čakala Bratislava.

Armádu, na ktorú bol rodiaci sa štát taký pyšný, bolo treba budovať od základov. Nie iba odborné predmety a úmorný výcvik patrili k štúdiu, ale aj šerm a spoločenská výchova, hodiny tanca a na nich dievčatá z popredných rodín, pravdaže, pod dohľadom mamičiek. V lete 1943 zájazd po Slovensku a návšteva vybraných fabrík, dôkaz rozmáhajúceho sa priemyslu, pravda, teraz najmä zbrojárskeho.

"Dôstojník stojí v popredí hodnôt národa," píše sa v príručke spoločenského správania pre vojenských akademikov z r. 1942. "Bráni národ na bojišti a reprezentuje ho doma i za hranicami. Boj predpokladá dokonalosť vojenskú, reprezentovanie vytriebenosť spoločenskú. Vojakov spojuje ten istý cieľ, láska k vlasti a k armáde, úcta k zákonom, pevná disciplína a úcta k vojenskej rovnošate."

Napokon na začiatku leta 1944 vyradenie v hodnosti poručíka, v prítomnosti prezidenta sa vernosť prisahala s vytasenými šabľami. Ani kameraman filmového žurnálu nechýbal.

Parádu v Bratislave vystriedala oveľa všednejšia realita výcvikového strediska na Oremovom laze. Po cvičeniach sa však otcovi opäť otváral svet, tentoraz lákavejší: talianskom Rimini bolo treba vystriedať inú slovenskú jednotku, časť vojska mala byť zas nasadená doma pronás nabádal pridať sa k povstaniu, inak nás vraj Stalin dá vyviezť na Sibír tak ako Tatárov. Ani ostatné armády nie sú viac ochotné bojovať na strane Nemecka. Takým argumentovaním veľmi nepresvedčil, a tak nakoniec vyhlásil, že v pätách máme popravné čaty, a tie zlikvidujú každého, kto by sa zdráhal plniť príkazy vydávané na povstaleckom území. A my sme sa nachádzali priamo v jeho strede. (Za úsilie, ktoré vynaložil na obnovenie republiky sa mu dostalo netušenej odplaty. Stretli sme sa krátko po vojne, vtedy slúžil v akadémii v Hraniciach, sťažoval sa, že ho odstavili na nevýznamnú funkciu. Netušil, že po februári 1948 poputuje do väzenia a tam nájde aj smrť.)

Žandárska stanica zo Zvolena hlásila, že na okolí Sklabine prenikol na naše územie prieskumný oddiel. Maďari sa síce vzápätí stiahli, ale bolo treba zabrániť, aby sa hranica narušila v budúcnosti. Tak som sa ani nie dvadsaťtriročný ocitol s dvomi čatami ako ich veliteľ na maďarskej hranici. Zvyšok rotv ostal v Modrom Kameni.

K nijakej pohraničnej šarvátke však nedošlo a neukázal sa tu čo len jediný nemecký vojak. S veliteľom maďarskej jednotky, najskôr čaty, som nažíval priam v priateľstve. Oni, Maďari, neprechovávajú vraj voči nám nijaké nepriateľské úmysly, obstojnou slovenčinou ma neraz ubezpečoval tento päť desiatnik.

V polovici septembra 1944 došlo do Sklabine auto z bystrickej vojenskej nemocnice. Zastalo pred starostovým domom a vystúpili z neho dve rehoľné sestry s tromi vojakmi. Žiadali starostu, aby zorganizoval zbierku potravín, že si po ne prídu o týždeň. Už o pár dní sa však objavili partizáni, poslali ich vraj z bystrickej nemocnice. Nebo-

smiali: Nebodaj dákemu poručíčkovi?

A. Petraško (v popredí) sprevádza Šaňa Macha

vojenskú zložku oddelenia bezpečnostného spravodajstva, ktorá mala za úlohu sliediť, aká nálada panuje medzi vojakmi. V našej jednotke tým poverili istého Ferianca. Pôvodne mlynár od Zvolena, človek hrubých spôsobov, ktorý z duše nenávidel katolíckych kňazov, mihom oka poskočil na poručíka. Kvôli zastrašeniu obézétiaci tu a tam dakoho zaistili, nevyšetrili zvyčajne nič, a po týždni pustili. Napriek tomu sa v armáde už šíril strach a zahniezdil sa v nej na celé roky.

Bezhlavý ústup pokračoval, zastavili sme sa až na letisku Tri duby. Tu upútali moju pozornosť lietadlá, napočítal som ich štyridsať deväť, všetky poškodené od ostreľovania či bombardovaním. Pochopiteľne, pokúšalo ma obzrieť si ich zblízka. Ledva som sa pustil tým smerom, vynoril sa skadesi môj veliteľ Korda a kričal, nech sa zaraz vrátim, priestor je vraj zamínovaný. Vrátil som sa do zákopov, čo sa ťahali naprieč štátnou cestou, keď na letiskovej ploche zastala nová škodovka. Vystúpil z nej akýsi dôstojník a očividne zarazený hľadel na tento cintorín lietadiel. 'Generál Viest!' spoznal ho začudovaný štábny kapitán Benko-Rybár, veliteľ nášho práporu, ktorý stál vedľa mňa. Ľahko sa dalo dovtípiť, že generál sa chystal odletieť, vari tiež do Londýna. Ibaže sa oneskoril, nemecké tanky boli už na pol kilometra odtial'to, a tak znovu nasadol a auto zamierilo smerom na Bystricu.

Krátko sme sa zdržali na ľavom brehu Slatiny a práve tam nás zastihla správa, že armádu rozpustili. Vojaci hneď ako sa z rádia dozvedeli o demobilizácii, rozutekali sa domov, väčšina pochádzala zo stredného Slovenska. Mňa však v jednom dome vo Zvolene, neďaleko zámku, natoľko premohol spánok, že som sa zobudil až o tri hodiny, o pol štvrtej popoludní. Ešte v omámení som neveriacky vypliešťal oči na dievčatá, čo stáli okolo postele, boli z neďalekého internátu.

Doniesli mi civilné šaty. Znovu sa mi núkala možnosť skoncovať s celým týmto nezmyselným dobrodružstvom, tak ako krátko predtým v Brezinách, tam mi zas istá žena chcela poskytnúť úkryt, dokial' sa prevalí najhoršie. Ibaže ja som teraz tak ako vtedy odmietol. Niesol som zodpovednosť za zvyšok roty, štvrtinu, čo ostala z dvestotridsiatich mužov. Zemplínčania od Michaloviec, Trebišova, Humenného, domov mali ďaleko, ako som ich mohol nechať napospas osudu? Ten nás nakoniec aj tak zaskočil. Lenže či sa človek tomu vyhne! Neviem, možno sa to podarí iným, zato mne iba ak prekročiť kameň alebo obísť mláku na ceste.

Posledný rozkaz som dostal od podplukovníka Kordu pri múre radvanského kaštieľa: na druhý deň, 28. októbra, mám sa hlásiť na jeho stanovišti v Starých Horách. So zvyškom roty som prešiel cez Bystricu, dostali sme sa do Ulmanky. V úzkom údolí, z oboch strán zovretom prudkými svahmi, sa nám naskytol apokalyptický pohľad: neschopné velenie, karieristickí dôstojníci nahnali sem hádam aj pätnásť tisíc vojakov. Najvyššiu hodnosť mal, ako sa zdalo, nadporučík v zálohe. Tri hodiny trvalo, kým sme sa prebili na severný okraj dediny a mohli sme pokračovať ďalej.

Správa, čo nás čakala na Starých Horách, ma

sprvu zaskočila: môjho veliteľa zajali predošlého dňa Nemci. Teraz sme už boli naozaj voľní, neviazaní na nikoho. A vojakom, záložníkom medzi tridsaťpäťkou a štyridsiatkou, napospol ženáčom, sa po dvojmesačnom dobrodružstve ani nežiadalo iné iba sa čo najskôr a v zdraví dostať domov.

Druhý deň namáhavého putovania, v nedeľu 29. októbra ráno nás na Prašivej prikvačila nezvyčajne hustá hmla. Z ničoho nič sa z nej vynorili partizáni. Vraj načo sú nám zbrane, keď aj tak ideme domov. Ľahko si bolo domyslieť: ak im zbrane, nemecké samopaly, vydáme, vzápätí ich namieria na nás iba preto, lebo sa nám nežiada bojovať. Tentoraz som nezabudol, čo ma učili v akadémii. Uviedol som jednotku do rojnice a zaľahli sme pripravení páliť. Partizánov prehltla vzápätí hmla.

Ibaže tá ani nám nedovolila zorientovať sa v teréne. Tak sa mohlo stať, že sme o hodinu neskôr, okolo desiatej padli do náručia síce Rusom, zato však takým, čo bojovali na nemeckej strane. V mojej vojnovej anabáze sa začala nová etapa.

Až dovtedy, nech to znie ako neuveriteľne, nezazreli sme jediného cudzieho vojaka. Nemecké stráže, ktorým nás odovzdali, zaobchádzali s nami ako so zajatcami. Dopravili nás do Ružomberka a odtiaľ do Bratislavy, umiestnili nás na Mlynských Nivách v jednej škole. Vojaci z domobrany, ktorí nás tu strážili, mali pre nás pochopenie, ba dovolili nám opustiť ubikácie a zájsť do mesta. Nestalo sa, že by sa dakto z vychádzky nevrátil.

Ja som sa namiesto vychádzok zapodieval skôr myšlienkou na útek. Načo by som tu ostával? Držia ma ako vo väzení, a pritom čoho som sa vlastne dopustil? Hej, mal som namierené domov, lenže armádu aj tak rozpustili! So svojím zámerom som sa zveril stotníkovi Balážovi z ministerstva, na akadémii ma učil vojenské spravodajstvo, teraz prišiel ešte s jedným dôstojníkom v civile na inšpekciu. Vraj čo by som utekal, odhováral ma, nepotrvá dlho, vypočujú nás, mladších zaradia do domobrany a starších pošlú domov. Tak

som sa dal presvedčiť, netušiac, že som práve premrhal aj tretiu šancu na útek. Kto by sa bol nazdal, ako sa zvrtnú udalosti!

Jeden z nás, desiatnik ašpirant Andreánsky, zneužil zhovievavosť našich strážcov a v meste sa opil. Začal vystrájať, aj si zanadával na Nemcov, až kým ho zaistila nemecká hliadka, vyšlo pritom najavo, kam patrí. Domobrana razom stratila dôveru Nemcov a nás ešte toho večera previezli do vojenskej väznice. Domov sa náhle ocitol v nedohľadnej diaľave. Neuvidím tak skoro svojich!

Mohol som teraz premýšľať nad svojím osudom. O tom, ako neveľmi sľubne sa začala moja vojenská dráha a ktovie aký bude jej koniec. V tých dňoch sa mi dostal do rúk výtlačok Slovenského vojaka, našiel som v ňom článok od Fera Korauša, spolužiaka z akadémie, oduševnene v ňom vyzýval do boja proti boľševizmu, za Slovenský štát. Dobre mu je na slobode, pomyslel som si, zatiaľ čo ja...

Dvanásteho decembra nás zavčas rána zobudilo búchanie na plechové dvere. 'Los, los, fertig machen!' ozývalo sa po chodbách. Nastúpili sme do transportu, ktorý nás odvážal do lágru.

Vianoce, posledné vojnové, ma zastihli v Kaisersteinbruchu v Burgenlande, neďaleko Viedne, v januári nás viezli ďalej do Altenburgu v Durínsku. Zajateckému táboru velil oberstleutnant Kritsch, správal sa k nám, tak ako ostatní Nemci, vcelku korektne, vari aj s ohľadom na naše voľakedajšie spojenectvo na východnom fronte. Francúzom, ktorých tu internovali už piaty rok, sa to pochopiteľne nevidelo, nemali nás v láske, popravde, ani my ich. Nijaká mačka v ich dosahu nebola si istá životom, pochutnali si na nej ako na zajačine."

Životné podmienky neboli priam

na poli spod roztápajúceho sa snehu, prenocovali v senníku. Vtedy si sľúbili, že ak budú mať dakedy synov, dajú im mená jeden podľa druhého. Prinajmenšom otec sľub nedodržal. Útek sa skončil po troch dňoch pri rieke so stráženým mostom.

"Útrapy úteku som dovtedy znášal lepšie ako Matej, no teraz som ani ja nevládal. Jednako sme sa nechceli vzdať. Ak sa dostaneme cez pustú pláň do lesa, budeme v bezpečí. Už sme sa dostali na druhý breh, keď sa nám ozvalo za chrbtom: 'Halt! Halt!'

Nech sa stane, čo sa má stať. V poslednej chvíli mi ešte zišlo na um: Buzola! Ak ju nájdu, ktovie, možno nám ešte priťaží. 'Zahrab ju do snehu,' rýchlo som kázal Matejovi, zatiaľ čo som pomaly dvíhal ruky. Včas mi ju ešte stihol vyloviť z náprsného vrecka.

Najhoršie očakávania sa nenaplnili. Veliteľ, ku ktorému nás zaviedli, si skôr otcovsky vypočul naše vykrúcačky. 'Jaja, ihr seid beide große Philosophen!' pokyvoval zhovievavo hlavou. Nato prikázal, aby nás odviedli nazad do tábora.

Tí dvaja v uniformách, čo nás sprevádzali, mohli mať od nás najmenej o tridsať rokov viac. Ľahko by sme si s nimi poradili, letmo sa nám mihlo hlavou, len keby nám v tej chvíli nebolo bývalo všetko jedno. Od samého začiatku bolo bezvýhľadné pokúšať sa o útek.

Keď nás viedli cez Altenburg, musela nás stráž chrániť pred rozzúreným davom, ktorý sa nazdával, že chytili pilotov, čo predošlého dňa bombardovali mesto. Zato v tábore, ukázalo sa, nemali o našom úteku ani potuchu, v prvej chvíli nás dokonca odmietli prijať. Večer pred spaním počítali síce osadenstvo barakov, no cez odchýlenú latku v stene zakaždým vkĺzli dvaja Francúzi odvedľa, navyše v unifor-

zástupca OBZ a pravdaže politruk Fero. Predstupovali sme podľa hodností, išlo vlastne o formalitu, všetci preberali prihlášku bez námietok. Zástup sa zastavil, až keď som prišiel na rad ja. Argumentoval som podľa pravdy: ako veriaci, katolík, nechcem klamať ich stranu, nemôžem sa ani pretvarovať. Veď nejedného z tých, čo sedeli za stolom, bolo ešte nedávno vídať v kostole.

Pravdaže, vec sa tým neskončila. Popoludní ma predvolali znovu, podrobili ma výsluchu, akých som mal ešte zažiť nemálo. Vystupoval som síce v súlade so svojím presvedčením, zato vďaka svojej výbušnej povahe bez najmenšej vyhliadky, že tým dačo dosiahnem. Veď mi aj spolužiak-politruk vystavil hodnotenie: 'Ignoruje marxleninské učenie, svojich podriadených k nemu nevedie a stojí na zachovaní súkromného vlastníctva.'

Bolo už zrejmé, že v armáde nemám šance, dlho v nej nepobudnem. Prepustili ma roku 1950 ako nadporučíka, za celé štyri roky sa mi nedostalo povýšenia. Dekrét podpísal generál Reicin, krátko predtým, ako ho spolu so Slánskym zomleli mlyny novej moci, o ktorú sa tak zaslúžil."

Po zatknutí o šesť rokov neskôr ho degradovali na vojaka. Podľa rozsudku, ktorý nad ním vyniesol krajský súd v Prešove, v listoch adresovaných do Ríma "vyzýval k zomknutému boju za vytvorenie fašistického slovenského štátu". Vo väzení mal stráviť sedem rokov. Odsedel si z nich rovnú polovicu, roku 1960 ho pustili na základe amnestie. Jednako šikanovanie pokračovalo. V tehelni, prvom zamestnaní, kam musel nastúpiť na údajnej slobode, nevdojak si clivo zaspomínal na tábor. Tam sa podľa vlastných slov aspoň stýkal so vzdelanými ľuďmi.

"Poznal som veľa dobrých ľudí aj

Vojenská prehliadka v Bratislave 14. marca 1944

neznesiteľné, táborové velenie rešpektovalo ich štatút vojnového zajatca, Američania tu mali byť čo nevidieť. Prečo sa otec spolu s krajanom Matejom Kročkom napriek tomu pokúsil o útek, toto po rokoch sám nevedel vysvetliť. Ktovie, možno z oneskorenej ľútosti, že tri razy prepásol šancu vyhnúť sa osudu.

"Nepomohlo odhováranie, od tej myšlienky sme sa nedali odradiť. Napokon aj naši druhovia, ktorí sa spočiatku obávali následkov, súhlasili, že budú náš útek kryť, najskôr, keď zasa pôjdeme po vodu. Pokým padala z úzkeho žľabu do nastavených vedier, vypytovali sa stráže na to i hento, tak sa im podarilo odpútať pozornosť a zabrániť vo výhľade."

Za pomoci buzoly, ktorú sa im podarilo prepašovať, pustili sa smerom na Čechy. Jedli kvaku, ktorá vyhrabali mách podobnej farby – počet hláv teda zakaždým sedel.

V base, čo nám naparili, sme sa nemali až tak zle. Kuchár-Slovák na nás pamätal, poslal nám zakaždým kýbeľ s hustou usadeninou na spodku.

Koncom júna štyridsať päť som sa vrátil domov. Nepotešil som sa pomerom v akože oslobodenej vlasti. Komunisti sa už drali k moci, prostriedky nevyberali, očividne nikto im ani nebránil. Po februárovom prevrate som sa Nitre stretol s Ferom, s tým, čo ešte na samom konci vojny vyzýval v novinách do boja proti boľševizmu. Stal sa z neho politruk, tak volali najnovšie osvetových dôstojníkov, pravdaže, i sám blčal za nový režim.

Všetci dôstojníci vstúpia do strany, zaviazalo sa veliteľstvo pluku. V zasadačke konča stola sedela komisia: veliteľ pluku, náčelník štábu, nemálo zlých. Tým prvým som vďačný, tých druhých nech súdi Boh," končí otec svoje spomienky v júni 1992. "Nikto nepozná tajomnú cestu, po ktorej sa má uberať životom, úskalia, ktorým sa treba vyhnúť, naopak, priamo sa do nich rúti." K stretnutiu voľakedajších absolventov Vojenskej akadémie, ktoré si tak želal, nedošlo, ani keď sa preň po roku 1989 vytvorili podmienky, ba aj niektorí z učiteľov boli ešte nažive. Chýbala energia, možno i dobrá vôľa. Nemožno sa čudovať: už o pár týždňov po vyradení stáli bývalí spolužiaci so zbraňou proti sebe, viacerí sa ani nedožili konca vojny.

Nasledujúci rok uverejnil regionálny denník zoznam svojich úhlavných nepriateľov. Ani otcovo meno v ňom nechýbalo. Spis s označením Amnestant, ktorý o ňom založila eštébé, ten si už nestihol prečítať.

povedomí spoločensky pomýleného typu ľudí slovo revolúcia prešlo zaujímavým procesom premeny lexikálneho svojho významu, takže nadobudlo akoby vrchol ľudského úsilia o dosiahnutie toho najvyššieho spoločenského dobra. V myslení tohto typu ľudí totiž spoločenské dobro (bonum commune) dostalo pochybné označenie "pokroku", čiže cestu zo zaostalosti vpred a ciele z nižšej úrovne k métam vyšším. My tu však nemáme v úmysle spochybňovať aj takýto možný zmysel slova revolúcia. Chceme len poukázať na to, že v konaní práve takéhoto typu ľudí má toto slovo vskutku len ten svoj pôvodný, a práve tragicky opačný zmysel! Lebo latinské slovo revolutio, ktoré v podobe revolúcia prešlo aj do nášho slovníka, znamená cestu späť, teda cestu od pokroku k úpadku a neraz aj od rozumu ku sprostosti, od nedostatočnej pravdy a spravodlivosti k ešte väčšej lži a bezpráviu.

Nuž toto všetko nám zišlo na mysel', ked' sme si znova zalistovali v publikácii s obsahom takejto chorobne revolučnej zvrátenosti, ktorej trojica pisateľov dala tiež taký adekvátne zvrátený názov Spiknutí proti republice. Lebo z najväčšieho sprisahania proti republike dnes už po polstoročnej skúsenosti môžeme priam empiricky obviniť práve komunistickú revolúciu, ktorá postihla túto republiku vo februári 1948, čiže bezmála pred šesť desiatimi rokmi, a to za pomoci aj takých politických ochotníkov, ako boli autori práve vyššie citovanej publikácie, a keď celé takéto adoptívne potomstvo biblického "otca lži" demagogicky začalo všetko obracat' naruby. V tomto zmysle (podľa nich) neboli to komunisti, čo sa dopúšťali úskokov proti cirkvám,a osobitne proti Katolíckej cirkvi, ale bola to cirkey, čo odmietala spoluprácu s nimi. (Veď čože bolo na tom, že zmyslom takejto "spolupráce" s režimom mal byť rezultát, aby sa cirkev sama pričinila o svoju vlastnú, a to priam ústretovú likvidáciu!)

Preto ak sa dnes vraciame aj k známemu prípadu, ktorý sa odohral v Dolnom Smokovci dňa 22. marca 1949, keď sa v dome Charity konalo rokovanie konferencie rímskokatolíckeho episkopátu Česko-Slovenska na prerokovanie požiadavky tzv. Národného frontu s vyhlásením"lojality" vláde a "l'udovej" demokracii (Spiknuti...s. 209-210), nič výpovednejšieho nemožno uviesť na dôkaz toho, čo teraz viac-menei iba zovšeobecnene uvádzame v úvode tejto našej rozpomienky na zlobu oných dní. Lebo z tejto zloby vanul priam apokalyptický pach revolučného inferna, ku ktorému sa tak hrdo a veľmi oddane hlásila u nás vtedy podvodne "víťazná" Komunistická strana, ba niekde sa ešte i teraz hlásia komunistické a iné totalitné ideológie. Boli to však nielen dni, lež dlhé roky, čo komunistické súdy celkom nevinným ľuďom vymeriavali tresty odňatia slobody, a často aj života, a to na spôsob povestnej jánošíkovskej anglie - od buka do buka! (A mali by sme čo o tom povedať aj z vlastnej skúsenosti, ako vtedajšie súdy ochotne rozdávali aj svoju, no ošklivo svojskú "tkaninu"!)

V popoludňajšom pokračovaní spomenutej konferencie sa totiž zistilo, že v rokovacej miestnosti je zavedené odpočúvacie zariadenie, na čo arcibiskup Josef Beran, ktorý konferenciu viedol, vyhlásil, že v takýchto podmienkach a okolnostiach nie je možné v rokovaní konferencie pokračovať. Keď potom oznámil túto skutočnosť aj predsedovi vlády so žiadosťou prípad vyšetriť, dostal možno už aj dopredu prichystanú odpoveď, že "to zariade-

nie tam mohli umiestniť zahraničné spravodajské agentúry alebo sám Vatikán"! Napokon podľa autorov citovanej publikácie bol to už len Vatikán, ba na jeho podnet samo vedenie konferencie! Odôvodňovali a komentovali to tým, že takto sa "episkopát rozhodol z dvoch ciest, ktoré sa mu ponúkali pre cestu otvoreného boja", čím vraj "zmaril dohodu, ktorá už bola na dosah ruky!" Za zámienku im malo poslúžiť známe stanovisko Vatikánu a konkrétne pápeža Pia XII. (no bol to názor všetkých, čo poznali Dejiny VKS (b), čiže dejiny boľševikov), že s komunizmom, ktorý pozná len pojem diktatúry, hoci naivne a najmä podcie, a teda aj možnosť, komu a ako sa neskôr "odvďačiť!

Napokon už aj "objavenie" inštalácie odpočúvania, a tým aj jeho znemožnenie, diplomaticky mohlo viacej poslúžiť vládnej moci, než cirkvi! Lebo závery konferencie, aj napriek tomu, že by vôbec nekopírovali želanie vlády, mohli by sa dostať k svetovej verejnosti i v takej podobe, čo by len veľmi ťažko bolo možné objektívne hodnotiť ako úsilie vstupu cirkvi do akejsi "otvorenosti boja" s vtedajšou vládnou mocou! A preto odmietnutie i takýchto potenciálne nekonfrontačných záverov by pred tvárou svetovej mienky mohlo byť veľmi ošemetné! hrávací prístroj. Káble viedli okienkom cez balkónové dvere a mikrofóny umiestnili za radiátor.

Pivnicu si pre každý prípad dali zabarikádovať debnami. – Konferencia sa začala, biskupi sa zoznamovali a rozprávali si rôzne zážitky. To všetko nahrali. Keď potom bola prestávka, chceli ju využiť na výmenu kotúča. Pravda, zabudli stíšiť zvuk a ten sa spätne dostával do miestnosti, v ktorej sa práve zhovárali dvaja biskupi. Šum vzbudil ich pozornosť a tí začali sledovať, odkiaľ vychádza a potom všetko, čo si o veci mysleli, dávali aj najavo. A to počuli aj v pivnici. Zistil teda, že sú prezradení, a preto sa snaži-

mieru [no kniha nevyšla, a ostala iba v rukopise].

Tieto spomienky som prevzal z pripravovanej knihy onoho Ladislava Hanzela, ktorá mala mať názov *Väzeň cez dve diktatúry*, s. 64–66, lebo aj on už ako člen ŠtB po prepustení zo spomenutého väzenia v čase trvania prvej Slovenskej republiky ocitol sa ešte aj v ďalšom, tento raz v komunistickom – a vo vyšetrovacej väzbe v Ružomberku strávil som s ním niekoľko týždňov v jednej cele!

S približujúcim sa tragickým výročím nástupu moci inferna blíži sa teda aj výročie onej osudovej konferencie česko-slovenských biskupov v Dolnom Smokovci, o čom, pochopiteľne, nebolo radno šíriť informácie, a preto je žiaduce, aby sme sa k tomuto výročiu pokúsili ešte pozbierať dostupné informácie na pamäť budúcim generáciám. Podstatné veci sme sa už dozvedeli z citovaných spomienok L. Hanzela, ale ako pisateľ tohto článku môžem pripojiť ešte nasledujúcu poznámku:

Keď po vynesení rozsudku Krajským súdom v Žiline v roku 1954 bol som za "velezradu" odsúdený na 6 rokov straty slobody (a iné prídavné tresty), previezli ma do väznice vo Valdiciach, kde som sa dostal na celu kňazov ešte ako laik (po absolvovaní tretieho ročníka štúdia bohoslovia v Spišskej Kapitule, násilne prerušeného v roku 1950). Medzi týmito kňazmi bol i vtipmi oplývajúci Mons. Jozef Moštek z moravského "Slovácka", tajomník olomouckého arcibiskupa Karola Matochu, a teda aj účastník tejto konferencie. V rozhovore s ním som sa dozvedel, že keď sa biskupi zišli na rokovanie do zasadačky, tajomník biskupa Vojtaššáka Jozef Vrbovský pozval jeho i ďalších prítomných tajomníkov na Štrbské Pleso, kde mali absolvovať kratší výlet a dostať obed. No krátko na to obidvoch, idúcich po chodbe, pristavil domovník Charity, ktorý v značných rozpakoch vystúpil z vrátnice a podľa Mons. Mošteka pôsobil dojmom, akoby mal na duši niečo ťažké.

Ukázalo sa totiž, že vstup tých pracovníkov Povereníctva vnútra, čiže Štátnej bezpečnosti do Charity, kde mali inštalovať ono odpočúvacie zariadenie, vôbec nebol taký hladký, a teda ani pravdivý, ako to povedali vtedy ešte čo svojmu kolegovi Hanzelovi (že do budovy ich vpustil domovník Charity, člen strany, pretože to dostal ako stranícku úlohu)! Lebo po určitých rozpakoch domovník začal hovoriť:

"Včera prišli do Charity dvaja muži a žiadali, aby som ich vpustil do pivnice. Predstavili sa, že sú príslušníci ŠtB a že prišli úradne. Keď som im nechcel vyhovieť, jeden vytiahol revolver a pohrozil mi, že ma zastrelia, ak ich vyzradím. V strachu som im otvoril pivnicu a odišiel som do svojej izby. Celú noc som ani oka nezažmúril. Chcel som ísť povedať toto biskupom, no stretol som vás... A teraz nech ma už aj zastrelia, budem mať svedomie čisté."

Mons. Moštek a Jozef Vrbovský toto potom oznámili biskupovi Jánovi Vojtaššákovi a pobrali sa za ostatnými kolegami. No v strachu sa im vtedy o tejto veci vôbec nezdôverili.

Po viac ako polstoročnom časovom odstupe od týchto tragických chvíľ možno predpokladať, že všetci aktéri týchto násilností, ako aj ich obete sú už na "pravde Božej", takže informácie o všetkom tomto možno získať už len sprostredkovane. No aj z takýchto informácií by sa azda dali zostaviť cenné kamienky do mozaiky plnšieho obrazu tvrdej skúšky cirkvi a národa spred šesťdesiatich rokov.

VIKTOR OLOS Kresby: Andrej Mišanek

"Hľadá sa vinník" Tragickosť revolučnej zvrátenosti

vodne maskovanej prívlastkom proletariátu, objektívna diskusia nie je možná, a preto je aj úplne zbytočná. Pričom už aj autori sami nepriamo naznačili, aká to mala byť dohoda, keď sa jedna z jej partnerských strán usilovala takémuto aktu vyhnúť, čo sa stáva iba vtedy, keď slabšia stránka cíti sabyť v nevýhode a keď druhá, silnejšia, pod dohodou rozumie iba obštrukciu alebo diktát. Preto pod ta

kýmto ukončením konferencie sa zo strany cirkvi vôbec nesledovalo dosiahnutie "otvorenosti boja" s režimom, skôr len bezmocný pokus obrany slabšieho a prejav nemožnosti dôvery voči partnerovi, ktorý aj podľa oficiálnych poučiek poznal iba diktát, a vôbec nie korektnú dohodu. Takéto dačo sa marxisticky zásadne hodnotilo len ako revolučne neprípustné kapitulantstvo a revizionizmus!

Preto otázku autorstva inštalácie odpočúvacieho zariadenia možno posudzovať skôr už len z formálneho aspektu, keď teoreticky vzaté ide o prípad tvrdenia proti tvrdeniu..

No aj tu sa nám na riešenie ponúka známa a osvedčená ciceronovská otázka – Cui bono?, cui prodest?! -Komu teda mohlo inštalovanie zariadenia odpočúvania prospieť viacej? -Cirkvi, aby biskupi mohli pod takouto zámienkou rokovanie skončiť a práve takouto formou usilovať sa vstúpiť do onoho "otvoreného boja" s vládou? (ako to tvrdia autori citovanej publikácie). -Alebo "strane a vláde"?, čo to s tou "dohodou na dosah ruky" určite nemyslela vážne. Lebo ani oni nemohli byť natoľko naivní, aby si mysleli, že výsledky záverov rokovania biskupov mohli by byť len také, čo by boli pre "vládu Národného frontu" prijateľné. Je teda jasné, že pri zapojenom odpočúvaní priebehu rokovania výhodu by mali iba komunisti. Boli by získali prehľad o názoroch členov konferenVládnym kruhom mohlo teda oveľa schodnejšiu cestu poskytnúť práve iba takéto abstraktné obvinenie cirkvi z neochoty k dohode, než odmietnutie konkrétnych a svetovou mienkou odobriteľných postojov cirkvi. (Veď ani vierolomný vlk v známej Krylovovej bájke nebol by mal také jednoduché podmienky na obvinenie jahniatka, že mu múti vodu, keď pilo na potoku sto metrov poniže neho, keby vedel, že v blízkosti sú aj iní a účinní arbitri pravdy!)

No v prospech nášho stanoviska o autorstve inštalácie tohto odpočúvacieho zariadenia nehovoria len takéto filozofickoprávne aspekty. – Mám totiž pred sebou rukopisné spomienky do veci podstatne zainteresovaného človeka, Ladislava Hanzela, ktorý v čase vtedajšej schôdzky česko-slovenských biskupov v Dolnom Smokovci bol domovníkom v neďalekom penzióne Povereníctva vnútra Hubertus, ktorý slúžil ako rekreačné zariadenie príslušníkov ŠtB!

Tento muž v čase prvej Slovenskej republiky slúžil v Slovenskej armáde ako vojak z povolania a zaplietol sa do politicky krajne nebezpečnej a odhalenej diverznej činnosti, za čo ho vojenský súd odsúdil na trest smrti. Dostal však od prezidenta Dr. Jozefa Tisu milosť v tom zmysle, že trest sa mu zmenil na doživotné väzenie. No po prevrate v roku 1945 bol prepustený na slobodu a prijal i členstvo v Štátnej bezpečnosti. V týchto spomienkach uvádza:

"Dostal som z Bratislavy príkaz pristaviť auto k vlaku, ktorým mali prísť dvaja zamestnanci Povereníctva vnútra. – Prišli a prikázali mi zaviesť ich do Dolného Smokovca. Tam vystúpili. Ďalej išli pešo a iba toľko mi povedali, aby som ich o dva dni čakal na tom istom mieste. Na druhý deň sa však okolo obeda otvorili dvere a v nich stáli už spomenutí pracovníci, členovia Štátnej bezpečnosti. Bol to "nadporučík Vranko" a "poručík Beliak" (konšpiračne asi iba modifikované podoby pravých priezvisk!). Posťažovali sa, že sa im nevydaril plán, čo mali vykonať. Prezradili mi totiž, že mali úlohu namontovať odpočúvacie prístroje do miestnosti Charity v Dolnom Smokovci, aby mohli nahrať rokovanie biskupov z celej republiky. Tí sa tam mali poradiť, aký majú zaujať cirkevný postoj (k súčasným politickým otázkam). Prezradili mi, že do pivnice ich vpustil zamestnanec Charity, ktorý bol členom Komunistickej strany a dostal to ako stranícku úlohu. – Všetko vraj prebehlo normálne: V pivnici namontovali jeden prístroj na odpočúvanie rokovania a ďalší na sledovanie, čo sa deje v miestnosti, aby podľa toho mohli zapínať alebo vypínať (príslušný) nali dostať z pivnice von. Boli však zabarikádovaní, a domovník nevedel, čo sa stalo! A keď počuli, že (títo biskupi) sledujú, kam "drôty" vedú a jeden z nich poznamenal, že to je asi "pekelný stroj", neotáľali, odtrhli ich, do kufríka zbalili nahrávacie prístroje a pivničným okienkom so zdvihnutými goliermi medzi prekvapenými biskupmi sa dali na útek. (Ak by tam boli mladší a nebojácnejší ľudia, boli by ich aj dostali!) Potom sa električkou dostali do penziónu, kde pásku prehrávali a ja som sledoval, čo na nej bolo. No nebolo toho vel'a. -Úlohu teda zbabrali, lebo nevedeli dobre narábať s prístrojom.

Napokon som ich podľa príkazu odviezol ku vlaku do Popradu. O niekoľko dní som dostal z Bratislavy príkaz ďalší, aby som išiel na Okresné veliteľstvo v Smokovci a na potvrdenku vyzdvihol tam dva mikrofóny, zanechané v zasadacej miestnosti. Po týždni prišla pre to spojka z Bratislavy.

Na vec bol by som už i zabudol,

ale keď o niekoľko mesiacov neskôr bol som na Kysuciach navštíviť rodičov, stretol som sa tam ajs profesorom Dudom (krycie meno profesora Jozefa Dudíka, kňaza) a ten mi ukázal práve vydanú publikáciu Sprisahanie proti republike. Jej autori však všetko v nej prekrútili: To, čo urobila Štátna bezpečnosť, zvalili na cirkev, ktorá vraj namontovaním odpočúvacieho prístroia chcela prekaziť dohodu medzi cirkvou a štátom. Napísali aj to, že prístroje boli dovezené v aute "švajčiarskeho občana", ale ani to pravda nebola, lebo viezol som ich ja, aj so spomenutými pracovníkmi na aute Tatra 57 B, čiernej farby a poznávacej značky SPD 26, ako som to uviedol v Príkaze na cestu. Toto všetko, aká bola skutočnosť, som teda povedal profesorovi "Dudovi" a dohodli sme sa, že on napíše o tom knihu pod názvom Hľadá sa vinník, kde veci uvedie na pravú

(Dokončenie z 2. strany) Kresťanstvo na prechode zo staroveku do stredoveku zohralo funkciu transformačnej idei, v ktorej cisárska kamarila v pude sebazáchovy sa "pokrstila" a uznala otrocký plebs za "svojich kresťanských spolubratov", ale za cenu, že vládnuca menšina nebude síce otrokársky despotickou, ale feudálnou vrchnosťou, samozrejme z "božej milosti". Premenu otrokárstva na nevoľníctvo vlastne arbitrážne manažoval kresťanský klérus ako jediný nositeľ vtedy ešte neotrasenej autority poľudšťovania. A tak isto na konci feudalizmu dominujúce menšiny buď sa "prešmykli" do statusu kapitálových menšín, alebo boli nahradené aspiračnou menšinou merkantilných kapitalistov. Napríklad biskup Charles Maurice de Talleyrand Périgord sa zmenil najprv na girondisticko-jakobínskeho hybrida potom na bonapartistu a neskôr na bourbonovca. Tam kde to nešlo "podobrotky", tak to šlo "pozlotky". Z oportúnneho nevyhnutia sa teda niektorí feudáli menili na meštiackych radikálov, alebo boli gilotínou, či iným "vyrovnávacím nástrojom" o hlavu skrátení. A zas keď kapitálové vládnuce menšiny museli uvoľniť miesto ašpirujúcim "sociálnym revolucionárom", tak tiež to urobili v panike bez odporu, alebo s afektovaným odporom (vo forme "bieleho teroru") a s dôsledkami (vo forme "červeného teroru"). Neskorší "reálny socializmus" však bol len kamufláž autoritárskeho štátneho kapitalizmu a vlastne fungoval len do času kým mal koho "zoštátniť" resp. "kolektivizovat" a "uzurpovat rezervy". Verchuška radikálnych sociálnych revolucionárov a modernistov etablovala svoju totalitnú moc pod rúškom "diktatúry proletariátu". Keď sa minuli "rezervy", tak "reálny socializmus" začal rastúco zaostávať za "reálnym kapitalizmom". Zbrojné preteky ukázali takmer úplnú absenciu "lokálnej iniciatívy" v reálnom socializme. Obdobie "komunistického experimentu" sa neodvratne končilo na vyčerpanosť zdrojov. Kompromis Busha seniora a Gorbačova bol výrazom aranžmán úspešne dominujúcich elít Západu s neúspešne dominujúcimi elitami Východu. Obe elity mali rozdielne sa vyvíjajúce potenciály, ale obe vlastnili vzájomne zastrašujúci jadrový potenciál. Život však nezastal ani po studenej vojne. Za ňou nasledujúci "transformačný reťazec" (1989 – 2007) ukazuje, že dominujúce menšiny "starej časti reálneho kapitalizmu" (euroatlantického kapitalizmu) relatívne stagnujú a dominujúce menšiny "novej časti reálneho kapitalizmu" (pacifické kapitalizmu) relatívne i absolútne rastú. Aj rýchlosť rastu a aj jeho zrýchlenie je jednoznačne na pacifickej strane (presnejšie povedané na čínskej strane). Delenie l'udstva na dve menšiny (dominujúcich a talentovaných) a dve väčšiny (ovládaných a napodobňujúcich) asi nemá naporúdzi nijakú alternatívu. Sociálni radikáli a utopisti síce prichádzajú so samospasiteľnými ideami, ale tie vždy sú znova založené na spomínanej dualite spoločnosti. Dokonca aj "trhovo mutované" čínske červené elity, úzkostlivo strežú svoju politickú domináciu a supremáciu. Koexistenčný kompromis medzi elitou a plebsom nemôže zrejme odstrániť "vedenie" (vrchnosť) t.j. právo vládnucich menšín dominovať, lebo anarchia vždy neúprosne degeneruje do nadvlády uzurpátorov. A submisívna väčšina nemôže si tiež "robit' čo chce" lebo ak popustí uzdu svojmu "sebevoľnému anarchizmu" tak tento by sa epidemický zmenil na väčšinový parazitizmus, ktorý by rýchlo "prejedol" všetky rezervy a nastal by kolaps vo forme všeobecného nedostatku. Ani talentované menšiny nemôžu zrejme akceptovať fakt, že akékoľvek "genetické klony" majú náhradu za dva

Zlyhania v 20. storočí

sa jestvovať bez napodobňujúcich väčšín, ktoré realizujú nápady talentovaných menšín. A vice verza - ani napodobňujúce väčšiny nemôžu existovať bez talentovaných menšín, lebo by nemali koho napodobňovať. Archetypálne podvojné delenia spoločnosti a to jednak na "dominujúce" a "talentované" menšiny a jednak na "submisívne" a "napodobňujúce" väčšiny musíme uznať ako vzájomne existenčne (osudove) spojené dualizmy. Ďalšie zdokonaľovanie a kultivovanie spoločenských formácií by síce nemalo ísť "vratnou cestou", ale spoločnosť nemá náhradu za "prvok dominácie moci" a za "prvok ideotvorného talentu". Jediné čo môžu ľudské spoločenstvá robiť, je to, že "domináciu" zušľachtia do podoby "koordinujúceho vedenia" a vytvoria priestor pre podporu "prirodzených talentov". Inými slovami: koexistovanie párovej dvojice "dominujúcej menšiny" so "submisívnou väčšinou" a "talentovej menšiny" s "napodobňujúcou väčšinou" možno iba humanizovať, ale nie nahradiť! Spoločnosť musí uznať, že reálny spoločenský vývoj odráža rytmickú ("recyklujúcu") logiku evolúcie kombináciou rôznych foriem dominácie a rôznych foriem talentovanej ídeotvornosti (dominujúcich a talentovaných menšín) s rôznymi formami submisívnych a vykonávaco napodobňujúcich väčšín. Rozdiel môže byť iba v "umiernenosti", alebo v "radikalite". Keďže evolúcia je kauzálny proces, tak v nej každá radikálna príčina následne vyvolá svoj patričný radikálny následok, a každá umiernená príčina následne vyvolá patričný umiernený následok. Komunizmus korenil v patogenéze kapitalizmu. Bez excesov kapitalizmu by nevznikli radikálne ideológie komunizmu. Neskorší bankrot komunistických ideí v "reálnom socializme" ukázal zlyhanie "revolučného experimentu" a komunizmus jednoducho prestal byť bezprostredným zajtrajškom ľudstva. Je však práve tak rastúco zrejme, že nemôžeme ísť dopredu po spiatky. Pokusy o "večnú reprízu klasického kapitalizmu" (pokusy o "eternalizáciu kapitalizmu") sú asi tiež "vyprážaním snehových gúl". Roztváranie nožníc medzi noblesnými radovánkami superbohatých a "šedivou odriekavosťou" zadlženého a chudobného (resp. relatívne chudobnejúceho) plebsu rastie rovnako tak v klasických ekonomikách "západného kapitalizmu" ako aj v neoklasických ekonomikách "východného kapitalizmu". "Noví kapitalisti" aj v atlantickom reálnom kapitalizme, aj v pacifickom reálnom kapitalizme majú menej sklon budovať "reálnu ekonomiku" a radšej sa venujú "prísľubovej ekonomike" (derivátovým trhom, hypotekárnym trhom, pyramidálnym hrám, "daňovým rajom" a "špekulačným diferenciálom"). Superbohatých veľmi rýchlo pribúda, zatiaľ čo "objem tzv. strednej vrstvy" nielenže nerastie, ale klesá, alebo prinajlepšom stagnuje. A navyše platí nízka "prenositeľnosť skúseností" amerického i čínskeho trhového mechanizmu do tretieho "rozvojového" sveta. Rozvojové štáty sa v súčasnosti nedokážu priblížiť k úspechom svojich možných vzorov. Roztvárania nožníc medzi rozvinutými a rozvojovými štátmi nie sú dôvodom k tomu, aby sme slepo uverili nie len vo "všemocnosť skrytej ruky trhu", alebo aby sme uverili, že "automatický" prinesú dôstojný život všetkým nehendikepovaným ľuďom. Všetky doterajšie civilizačné formácie mali svojich predchodcov a budú mať aj svojich nástupcov. Nástupca musí využiť všetky pozi-

tívne vlastnosti svojho predchodcu

a zároveň musí rozvinúť nové vlastnos-

ti humanizácie. Najlepším indikátorom straty plodivej a tvorivej sily všetkých doterajších etablovaných formácií a politických smerov je skutočnosť, že ich nič nové nenapadá, iba ponúkajú replikačne predlžovať "osvedčené". Po skončení studenej vojny bolo mnoho takých, ktorí sa nazdávali, že už nič nové nepríde a že od víťazstva spojených síl neoliberalizmu a neokonzervativizmu nastal "koniec dejín" (F. Fukuyama). "Čistí marxisti" naopak tvrdia, že už netreba nič vymýšľať len sa vrátiť k Marxovi (a odstrániť Leninove deformácie marxizmu) a nostalgickí postnovovekí pohrobkovia marxizmu-leninizmu tvrdia, že treba sa len vyvarovať chybám pravicových renegátov. Konzervatívci tvrdia, že už netreba nič vymýšľať, len sa vrátiť k "tradíciám a rituálom osvedčenej spoločnosti blahobytu". Liberáli tvrdia, že spoločnosť blahobytu je nefinancovateľná, a preto sa treba vrátiť k "osvedčeným praktikám raného liberalizmu" a teda treba prestať čakať na pomoc spoločnosti či štátu a začať sa starať každý o seba sám. Sociálfašisti chcú sa vrátiť k "osvedčeným metódam" voči "deklasovaným živlom" a voči votreleckým vlnám "imigračných barbarov". Anarchisti a ich bratranci chaoti tvrdia, že spoločnosť je vraj zotročená prácou a preto sa vraj treba vrátiť k "osvedčenému slobodnému zberu plodov prírody" a premeniť šedivosť života "drogovým hepeningov.

povzbudením" a večným reprízovaním Vo svetle atavistických sklonov všetkých súčasných politických smerov (pravice, stredu a l'avice) bude asi treba vo všetkých politických smeroch vzbudiť poctivú sebareflexiu (poctivé spytovanie svojho svedomia) a hľadať takých nástupcov, v ktorých dôjde ku zbližovaniu a dokonca k prieniku spoločne zdieľaných hodnôt pri zachovaní nevyhnutnej miery diverzifikovanosti (rozmanitosti) politických smerov. Bude treba nadviazať na humanistické tradície mravného altruizmu a na celý náš duchovný a kultúrny odkaz, ale bez konzervatívno-fundamentalistického kŕča. Bude treba sa vyhnúť vyprázdňovaniu sveta od étosu. Bude treba sa vyhnúť vyprázdňovaniu sveta od zaväzujúcej morálky a od vykultivovaných etických, estetických a etnických hodnôt. V duchovnom vákuu nemôže vzniknúť altruistický kultivovaný človek, iba monštrum izolovaných, konzumne zmagorených sebcov. Reálna operabilita globálnych až vesmírnych snorivých technológii spôsobuje, že v jej podmienkach sa ťažko môže kultivovať slobodná (liberálna či libertínska) myšlienka a ťažko možno kultivovať slobodného človeka v pavučinách odpočúvajúcich a monitorujúcich i "podprahovou reklamou" dotierajúcich technológií. Súhrnne povedané: zo všetkej minulej skúsenosti je v budúcnosti bezproblémovo použiteľná len umiernenost' (zmysel pre mieru), uvážlivosť (domýšľanie dôsledkov) a tolerantnosť (koexistenčné partnerstvo). Helénsky svet mál pre to vytvorenú správaciu radu: "medén agán" (ničoho cez príliš"). Nieto zázračných liekov. Je iba večne sa obnovujúci ťah k altruizmu naprieky všetkým sebectvám. Aj keď vieme ako tak rozlíšiť rozhranie medzi altruizmom a egoizmom, predsa musíme rátať s tým, že zotrvačnosť v našich správacích vzoroch je objektívny fakt. Správacie atavizmy nás budú i naďalej molestovať, no musíme hľadať stále dokonalejšiu medicínu na ich neutralizovanie. Musíme si uvedomiť, že môžeme ich neutralizovať, ale nemôžeme ich amputovať. Čo nám teda zostáva? Treba dôkladne nahliadnuť do "knihy života",

do ľudskej a prírodnej evolúcie a vyhľadať tie mechanizmy, ktoré hominizovali jeden druh úzkonosích primátov do sebareflektujúceho človeka. Hoci bol tento tvor stále obklopený konkurujúcou a náročnou džungľou, plnou predátorov, presekal sa z tejto džungle, ako víťazný bojovník a lovec. Je to však na ňom vidno do dnešných dní. Potreba permanentného poľudšťovania človeka a jeho okolia neskončila či už sa teraz tento atavizmami naplnený tvor pohybuje v saku od Versaceho, v ležérnom tričku značky Kenvelo, alebo v maskáčoch a s nepriestrelnou vestou. Jediný princíp (ak bol použitý pospolu) humanizoval oba druhy menšín a väčšín. Bol to princíp mäkkého používania sily (the technology of smart power). Je v záujme medzicivilizačnej a medzikultúrnej empatie (vciťovania sa), aby došlo k obnoveniu kompatibility medzi jazykom duchovnej (etickoestetickej) skúsenosti a jazykom vedeckej (racionalistickej) skúsenosti. Tak ako vo fyziológii chorobné priebehy vznikajú v dôsledku komunikačných havárií medzi viacerými úrovňami chemických a bioenergetických jazykov, tak aj spoločenské diskomunikácie vznikajú stratou kompatibility medzi rôznymi typmi skúseností. Vďaka evolučnej genetike sme hlbšie pochopili súvislosť medzi normalitou života a normalitou jeho komunikačného systému, práve tak ako medzi patogenitou života a patogenitou jeho komunikovania. Fyziológická genetika cez rozlúštenie génomu človeka umožnila nový pohľad nie len na diagnózu normality, ale dovolila diagnostikovať aj predispozície k degeneratívnym chorobám. Teda diagnostika umožňuje identifikovať aj možné budúce distopie ("nové" nemoci), aj minulé malverzie ("staré" nemoci). Na úrovni ľudského správania bude treba podobne začať s lúštením individuálnych i kolektívnych

správacích vzorov, aby sa dali obnažiť a zatláčať temné správacie predispozície k sebectvu, parazitizmu a agresivite a aby sa dali d'alej kultivovat' svetlé správacie predispozície k altruizmu. Bez uvedomenia si evolučného kontextu kompatibility skúseností asi nebudeme vstave vyhnúť sa opakovaniu ľudských zlyhaní. Treba sa trvale vracať k skúsenostiam s tzv. mäkkou emancipáciou. Emancipácia je vždy "oslobodením" z pod dominačnej kurately silnejších. Vyžaduje to vysokú sebakontrolu nie len "submisívneho" partnera, ale aj "dominujúceho" partnera. V 20. storočí poznáme iba tri prípady pokojného, "mäkkého" riešenia emancipačno-antiemancipačného sváru" a to pokojným zánikom "spoločného útvaru" medzi Švédskom a Nórskom v r. 1906. medzi Dánskom a Islandom v r. 1945 a medzi Slovenskom a Českom v roku 1992. Prvé dva prípady boli škandinávske a iba jeden bol náš, stredoeurópsky. Politická klíma Európy bola traumatizovaná permanenciou katastrof po celé 20. storočie. O to viac bolo treba nadväzovať na kladné historické precedensy a ostríhať sa od záporných precedensov. Politické reprezentácie Slovákov a Čechov sa inšpirovali jednak škandinávskym príkladom a jednak viac počúvali svoj vnútorný altruizmus než atavizmus bojovníkov a lovcov. Obe reprezentácie chceli sa s veľkou vôľou vyvarovať krvavým skúsenostiam Baltu, Balkánu a Kaukazu. Obe reprezentácie sa dokázali zbaviť tak komplexov menejcennosti ako komplexov nadradenosti. Uposlúchli svoje altruistické ja a pokojne sa dohodli na zámene unitárneho štátu za dva paralelné štáty. Paralelita je najhodnotnejšia forma koexistencie. Aj našich partnerov v EÚ treba presvedčiť, že EÚ ako súručenstvo národných štátov je vernejšia podoba koexistencie než superštát. Učia nás o tom skúsenosti s európskymi zlyhaniami v minulosti. Ostaňme učenliví a poučiteľní.

Augustín Marián Húska

Bilingválne predispozície prozreteľnosti

Pavol Stanislav Pius: Protiklady

1. vyd., Bratislava: SSS, 2007

Už vari šestnástou knižkou – z toho treťou v bilingválnom prevedení – sa čitateľovi neúnavne prihovára Pavol Stanislav Pius. Tento kvantitatívny ukazovateľ je prvým signálom posudzovania básnickej potencie autora. Na druhej strane to však môže spochybňovať celkový umelecký ráz básnickej tvorby – ako pri toľkej kvantite udržať požadovanú kvalitu?! Tento rozmer náhľadu sa stal primárnym pri posudzovaní poslednej knižky Pavla Stanislava *Protiklady*.

Protorecepcia – prvoplánová laxná sonda do textu – prinaŝa informacie o hravej jednoduchej poézii, plnej subjektívnych neologizmov a kreatívnych poetických floskúl, dominuje reflexný i príležitostný charakter. Navonok priezračná a jednoznačná poézia však nie je tou, za ktorú sa vydáva. V prvoplánových indíciách sa zračí odkaz k stanovenej téme, ktorú autor následne motivicky a poetologicky konkretizuje. Preto si azda zámerne vybral do centra svojej pozornosti najrôznejšie banality života, ktorých vnútorný vzťah k svetu, okoliu a k sebe samým pozoruje a pomenúva s Moravčíkovsky vlastným naturelom. Básne Pavla Stanislava sú totiž viacvrstvové, viactematické – zračí sa v nich rezonancia a enumerácia, akési vlnoplošné preskupovanie i defragmentácia motívov i tém. A čo azda najviac prekvapuje je fakt, že v týchto lyrických víziách autora je umocnený

metafyzický princíp - dominuje predis-

pozícia prozreteľnosti.

Výber tém je podriadený konkrétnym zážitkom i rozporuplnostiam života. Vyznievajú síce ošúchano i staticky, no vytvorenou polaritou protikladov konšteluje zaujímavý a vcelku dynamický konglomerát – na jednej strane vyznieva veľmi remeselne, svetsky, ba niekedy i zmyselne, no na druhej strane pôsobí doimom spontánnosti, introspekcie a náboženskosti. Autor doslovu knihy Pavol Janík v zmysle pomenovania Stanislavovho básnického výrazu vystihol, že autor "neponúka samoúčelné producírovanie nesporne básnickou obratnosťou, schopnosťou očariť čitateľa spŕškou perfektne zvládnutých formálnych trikov, ale predstavuje pravé nepominuteľné hodnoty, ktoré sú výsledkom úprimného a produktívneho intelektuálneho i umeleckého hľadačstva". Toto však nie je iba hľadanie, ale už i odhal'ovanie a vyznávanie. Dokladá to i báseň Panboh zaplať, ktorá je tak trochu krédom básnika: "Za držanie nad vodou / že odpúšťame iným viny / podľa Tvojich návodov // Za to čo sa má / že sa stalo / že by naše bytie / za to stálo // za ružové rána / roztváranie ruží / že naša reč priama / sa ich vôňou vzpruží // Za tie stromy / v ktorých trónia / husieľ tóny // Za ovečky / že sa pasú / na zemi i na nebi / za nebeskú krásu / za nastavenie hodín / pozemského času / že z Tvojej milosti / nám tikajú / že každého z nás / sa týkajú // Pánboh zaplať / za čas hojnosti / za čas záplat."

JOZEF BRUNCLÍK

Knižný debut

Pavol Tomašovič : Nič v krajine nikoho Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2007

Ilustrácie: Andrej Grossmann

"He's a real nowhere man sitting in his nowhere land", spieval kedysi John Lennon v piesni Nowhere Man. A práve takýto knižný "Nowhere Man" sa objavil prednedávnom vo vydavateľstve Spolku svätého Vojtecha. Niečo vyše 150 stranová kniha malého formátu s jednoduchým bielo-modrým obalom nesie názov *Nič v krajine nikoho* a je knižným debutom publicistu Pavla Tomašoviča.

Napriek svojmu názvu, kniha nie je o ničote. Práve naopak. Celkom ľahko identifikovateľná "Krajina nikoho je zaľudnená živými postavami z mäsa a kostí, ktorých príbeh je konkrétny a aktuálny. Dokonca vysoko aktuálny. Veď Tomašovičova novinka patrí k tým málo knihám na Slovensku, ktoré nás vracajú do nedávneho obdobia po novembri 1989, so všetkými jeho dobrými i zlými stránkami, vrátane politických manipulácií a mafiánskych spôsobov.

Autor, ktorý vo svojom profesionálnom živote dlhé roky pôsobí ako hovorca mesta Trnava a šéfredaktor mesačníka Novinky z radnice, píše o skutočných udalostiach a hoci podľa jeho vlastných slov spojil niekoľko príbehov do jedného, sú to do značnej miery príbehy, ktoré sám zažil. Hlavným hrdinom je novinár Oto Nič, ktorý ako Don Quichote dnešnej doby verí, že jeho boj proti veterným mlynom má predsa len zmysel.

Kniha má dve roviny – prelínanie súčasného deja so spomienkami – čo pôsobí neobyčajne sugestívne. Autor má zaujímavý spôsob písania a štylizácie. Hoci používa viacero literárnych foriem (úvaha, citát, lekárska správa atď.) a neoddeliteľnou súčasťou knihy sú aj verše, ktoré uvádzajú jednotlivé kapitoly, celá kniha pôsobí kompaktne a ucelene. Tomašovič sa rád hrá so slovami. No jeho hra má presné pravidlá, presný cieľ. Častým vrstvením jednoslovných a dvojslovných viet vytvára pôsobivú atmosféru napätia a strachu či pocity úzkosti a bezvýchodiskovosti. K tejto atmosfére prispieva i sama grafická úprava knihy a čiernobiele kresby Andreja Grossmanna.

V žiadnom prípade to nie je práve ľahké konzumné čítanie. Kniha sa nedá prečítať na jedno posedenie a odložiť. Núti čitateľa premýšľať. Autor veľa veci načrtáva len v náznakoch a hoci neponúka odpovede na množstvo nadčasových otázok, ktoré sám kladie, celou knihou sa aj napriek niekedy doslova bezvýchodiskovej situácii hlavného hrdinu pohybujúceho sa na pomedzí života a smrti, vinie nádej.

I keď Pavol Tomašovič je skúseným publicistom, jeho kniha sa nerodila l'ahko. Podľa jeho vlastných slov ju písal od roku 1994, kedy začal do prvých textov vkladať svoju reflexiu, až po rok 2003, keď sa rozhodol dať knihe formu. No tento "dlhý čas čakania" sa vyplatil. V 17 kapitolách svojej knižnej prvotiny sa predstavil ako zrelý autor, ktorý dokáže aj bez barličiek bulvárnych manierov upútať pozornosť vnímavého čitateľa a vtiahnuť ho do príbehu i osídel myslenia a snaží sa s ním komunikovať o otázkach, ktoré sa dotýkajú budúcnosti spoločnosti i ľudskej duše. A to aj napriek lakonickému záverečnému konštatova-

IVAN RADY

Tam, kde sa nebo dotýka zeme

Keď som so svojím spoločenstvom minulý rok navštívil Osvienčim, pri pohľade na fotografie zmrzačených ľudských tiel sa človekovi natíska otázka: "Kde bol vtedy Boh?" Riaditeľka hospicu Matky Terezy v Bardejovskej Novej Vsi Alica Valkyová mi povedala, že mnohí ľudia, ktorí sem prídu navštíviť svojich príbuzných a vidia umierať malé deti, mladých ľudí, si takisto kladú túto otázku. Ona im na ňu odpovedá jednoducho: "Aj na Kalvárii videl Boh zomierať svojho Syna, a predsa to nebola jeho porážka, ale víťazstvo. Veď smrťou svojho Syna nás zmieril so sebou a otvoril nám bránu do raja." A práve v takomto pozemskom raji, kde možno stretnúť trpiaceho Krista, som sa ocitol.

Vidieť zomierať ľudí je možno pre niekoho odstrašujúce alebo nepríjemné, pretože moderný človek si ťažko priznáva svoju závislosť od Boha. No pani Valkyová, ktorá videla zomierať už mnoho ľudí, mi porozprávala jeden príbeh. "Raz k nám priviedli ťažko chorého muža, ktorý bol presvedčený ateista a celý život prežil bez toho, aby sa zamýšľal nad svojím osudom. Po čase sa rozviedol a nestaral sa ani o deti, pretože si myslel, že to, čo jemu vyhovuje, je správne. Keď sa sem dostal, nechcel zo začiatku ani počuť o kňazovi, lebo sa domnieval, že ho nepotrebuje. Keď však videl, s akou láskou sa oňho starajú sestričky, ktoré sa denne modlievali pred oltárom za svojich pacientov, začal sa meniť. Zrazu prvýkrát vo svojom živote pocítil potrebu dať si svoj život do poriadku. Keď sa zmieril s Bohom aj so svojou rodinou, ktorá sa prišla s ním rozlúčiť, s radosťou v srdci vydýchol svoju dušu Stvoritel'ovi. " Aj na tomto príklade môžeme vidieť, že Boh používa chorobu na obrátenie človeka.

Keď som sa opýtal pani Valkyo-

vej, odkiaľ berie silu nezištne slúžiť týmto ľuďom, odpovedala: "Naša komunita sa denne modlí za svojich členov a zúčasťnujeme sa na slávení svätej omše, ktorá je pre nás zdrojom radosti a nádeje. Nikoho nenútime, aby sa s nami modlil, ale keď aj neveriaci alebo vlažní kresťania vidia, ako sa k nim personál správa, aj oni prejavia záujem o duchovný život." Je to presne tak, ako je napísané vo Svätom Písme, že keď sme svetlom sveta a sol'ou zeme, prit'ahujeme k Bohu aj tých, ktorí ho ešte nepoznajú. Keď som sa rozprával s dvoma pacientmi, Petrom, ktorý je po prestrelke pripútaný na invalidný vozík a s Jaroslavom, ktorý ma rakovinu, o tom, ako sa pozerajú na svoj doterajší život, povedali mi: "Až keď sme sa sem dostali, uvedomili sme si, že život neprináša len úspechy, víťazstvá a radosti, ale aj pády a bolesti. Naučili sme sa prijímať ich s pokorou v srdci, lebo aj náš Pán za nás mnoho vytrpel a akí nevďační by sme boli, keby sme mu nepomáhali v jeho vykupiteľskom diele. Chceli by sme ešte niečo v živote dokázať, ale predovšetkým chceme, aby na nás naši blízki spomínali v dobrom, veď každý človek má právo robiť chyby, ale dôležité je, aby sa z nich poučil a našiel správnu cestu." Poslaním každého človeka je šíriť okolo seba Božie kráľovstvo, ktoré je v každom z nás a tak spolu vytvárať rodinu Božích dietok, ktoré sa navzájom milujú.

Pri rozlúčke s pani Valkyovou sa mi nevdojak tisli na jazyk slová Písma: "*Čokoľvek ste urobili jednému z týchto mojich najmenších bratov, mne ste to urobili*." A naozaj, keď má človek srdce otvorené pre utrpenie druhých, ľahšie znáša aj svoj údel, lebo vidí, že ten jeho kríž nie je v porovnaní s nimi až taký ťažký.

Ján Hodúr

tázka odvolania Gustáva Husáka z postu dlhoročného generálneho tajomníka KSČ, ktorého obdobie "vládnutia" spadá do éry tzv. "normalizácie", všobecne známej ako návrat k neostalinistickému modelu straníckeho štátu, nie je - a vzhľadom na krátky časový odstup ani nemôže byť - do podrobností zodpovedaná. 17. decembra 1987 Husák na 7. plenárnom zasadaní Ústredného výboru po osemnástich rokoch odstúpil z čela straníckeho vedenia a na svoje miesto navrhol Miloša Jakeša, ktorý bol zároveň jednohlasne - ako to napokon v podobných prípadoch bolo zvykom, aby sa navonok demonštrovala jednota strany – vo funkcii nového prvého tajomníka potvrdený. Akokoľvek sa jeho voľba zdala byť jednotná, v skutočnosti jej predchádzal prinajmenšom ročný vnútrostranícky boj.

Ako je známe, Husák oznámil svoj

zvolených na zjazde v marci 1986, v ňom desať sedelo už od roku 1971. Jedinou výnomkou bol práve Jakeš, ktorý od apríla 1968 do decembra 1977 predsedal Ústrednej revíznej a kontrolnej komisii, známej ako hlavný orgán pre prevedenie čistiek a plným členom prezídia sa stal až v roku 1981.

Keď v roku 1987 sa v súvislosti s ideológiou "perestrojky" začalo hovoriť o "omladnutí kádrov", boli všetci členovia predsedníctva podľa vtedy platných zákonov v dôchodkovom veku. Husák mal 74, Biľak 70, štyria členovia medzi 65 a 69. Len šiesti kandidáti patrili medzi mladšiu generáciu od šesťdesiat rokov, najmladšiemu z nich, Josefovi Hamanovi, bolo 54. Tým bola prestarnutosť politbyra viac než pádnym argumentom a častokrát používaný sa dobre hodil, hoci dôvody na odchod boli rôzne.

Na 49. zasadaní straníckeho prezí-

livá debata, ktorá nasledovala za vystúpením Adamca.

V celku existovali dve vzájomne si odporujúce skupiny v rámci prezídia, a síce stúpenci Jakeša, ktorí sa zasadzovali za jeho zvolenie nielen dúfajúc v osobný prospech, ale snažiac sa zároveň zabrániť úplnému ovládnutiu straníckeho vedenia luďmi z tzv. "zdravého jadra" (Bil'ak, Hoffmann, Kempný, Indra). Na druhei strane stáli umiernení stúpenci Husáka, ktorý s jeho odchodom museli očakávať koniec vlastnej politickej kariéry (Štrougal, Pitra, Haman). Husákovi odporci mu v rámci debaty vyčítali jeho neoblomnosť a snahu oddialiť svoje odvolanie vyhláseniami ako: 'Ty si predsa sám v Moskve navrhol dekumuláciu, prečo pred tým teraz utekáš' (Hoffmann), 'odovzdal si Bil'akovi príliš vel'a kompetencií, čo doviedlo až k dnešným problémom, nechal si ho pridlho sedieť v jed-

BEÁTA BLEHOVÁ

Od Husáka k Jakešovi: zmena na čele KSČ v decembri 1987

zámer odstúpiť prvému mužovi na čele socialistického bloku Michailovi Gorbačovovi, počas jeho návšteve v Moskve 12. decembra 1986. Po návrate do Prahy sa o tom dozvedelo predsedníctvo ÚV KSČ, teda najvyšší stranícky orgán, z úst samotného Husáka, o čom existuje záznam z protokolu zasadania.1 Správa sa potom dostala na verejnosť, čo spôsobilo zvýšený záujem autorov samizdatov a exilových politických časopisov. Po návšteve Gorbačova v Československu v apríli 1987, na ktorej sa Husákovi bez sporu dostalo vysokého uznania a pochvál od samotného generálneho tajomníka ÚV KSSZ, sa zdalo, že Husák chcel zo svojím dobrovoľným odstúpením ešte nejaký čas počkať, alebo ho aspoň čo najviac oddialiť. Vtipne a výstižne komentoval situáciu historik a publicista, v povestnom 1968 menovaný rektorom vysokej politickej školy, po vylúčení známy chartista Milan Hübl vo svojom samizdatovom článku "Vraťme se z oblak na zem". V ňom kritizoval nerealistické očakávania mnohých samozvaných komentátorov, ktorí očakávali skorý odchod generálneho tajomníka: "Fabulátoři vědí, že Husák už vlastně odstoupil, ale výměna byla odložena na podzim." Naopak, mienil, že Husák nepatrí k tým politikom, ktorí radi odchádzajú, napokon, "nemá proč, nic ho k tomu mocensky nenutí."

Husák sa snažil uskutočniť svoj zámer zotrvať vo funkcii najvyššieho straníckeho predstaviteľa, aby si mohol vychovať vhodného nástupcu v čase, keď všeobecne očakávaná zmena vyvolávala na neho silný tlak. Stranícke prezídium zvolené na XVII. zjazde KSČ v marci 1986, predstavovalo, hoci len navonok, jednotnú líniu. Pozostávalo z generálneho sekretára strany a súčasne prezidenta štátu v jednej osobe, troch predsedov vlád Štrougala, Colotku a Korčáka, predsedu federálneho zhromaždenia Aloisa Indru, predsedu Českej národnej rady Josefa Kempného, vedúceho odborov Karla Hoffmanna. Obidvaja vplyvný sekretári ÚV Biľak a Jakeš, prvý sekretár KSS Jozef Lenárt, a pražský stranícky šéf Antonín Kapek boli takisto členmi politbyra. Zmeny v ňom boli od marca 1986 do novembra 1987 minimálne. V marci 1987 nahradil Ladislav Adamec bývalého českého premiéra Korčáka, novým šéfom odborov sa stal Zavadil, Hoffmann prevzal funkciu sekretára ÚV. V podstate sa stranícke prezídium formovalo v tomto zložení už pätnásť rokov skôr a síce v období od apríla 1969 do XIV. zjazdu v máji 1971 a ukázalo sa ako výnimočne

stabilné. Z jedenástich členov politbyra

dia, ktorá sa kvôli rozsiahlemu programu konalo dva dni, 18. a 19. novembra 1987, sa na podnet Bil'aka patriaceho podľa svedectva straníckeho kolegu a dlhoročného ministra zahraničných vecí Chňoupka (v otázkach rozhodovania o zahraničnopolitických otázkach bol Chňoupek Biľakovi podriadený) k hlavným iniciátorom tzv. "vnútrostraníckeho puču" so zámerom vymôcť si zmenu na čele strany,³ sa nastolila otázka tzv. dekumulácie, teda rozdelenia najvyššej straníckej a štátnej funkcie. Tento návrh predniesol Bil'ak v podstate mimo programu, pretože otázka dekumulácie sa v bodoch, ktoré mali byť prerokované v rámci zasadania, nenachádzala. Nasledujúca živá diskusia teda nahradila pôvodný plán zaoberať sa správou pre nastávajúce plénum Ústredného výboru v decembri.4 Husák reagoval na výzvu značne podráždene, keď mienil, že on sám nemá informácie, podľa ktorých by sa o otázke rozdelenia funkcií v strane diskutovalo. Zrejme by jeho negatívny výstup bol zabránil vznikajcemu konfliktu, k slovu sa však prihlásil najnovší člen politbyra Ladislav Adamec s písomne pripravenou správou, v ktorej ostro kritizoval politickú a hospodársku krízu, problémy s uskutočnením päťročného plánu a v súvislosti s potrebným "omladením vedenia" mienil: "Schválili sme závážné změny – jdeme cestou přestavby a urychlení... V čele tohoto úsilí těžko může být někdo, kdo je celou svou činností se vším minulým spjat...příliš dlouhá doba v jedné funci...není přínosem ani pro stranu, ani pro samotné funkcionáře. Proto jsem přesvědčen, že volba nového soudruha do čela strany je předpokladem řešení všech základních problémů, před který mi stojíme...V současných podmínkach nelze podle mého názoru dál pokračovat ve spojování nejvyšší stranické a státní funkce. Doporučuji jejich rozdělení a zvolení nového generálního tajemníka s. Jakeše."5

Adamec patriaci k Jakešovej skupine a ako Jakešov stúpenec protežovaný a napokon aj dosadený na post predsedu federálnej vlády, síce citoval počas svojho krtického vystúpenia vnútrostranícku informáciu, ktorá Husákovi musela byť známa. Akiste teda neprednášal svoj osobný názor na vývoj v štáte. Zámer jeho výstupu však bol jednoznačný: už dlhší čas imanentný vnútrostranícky konflikt o Husákovo miesto eskaloval a hoci ho Husák musel predvídať, určite si ho neželal v tejto otvorenej forme. Dalo by sa teda súhlasiť s Chňoupkovým názorom, aj keď značne priostreným, že došlo k "puču". To by dokazovala aj búrnom vlaku s Brežnevom'6 (Kapek), 'hlavným viníkom tejto neúnosnej situácie je Biľak' (Havlín), 'konsolidáciu strany po 1974 si mnohí zamenili za jej konzerváciu' (Lenárt). Zúčastnení sa však zhodli v tom, že voľba nového generálneho tajomníka musí byť rozhodnutá vo vnútri politického byra a nesmie sa v žiadnom prípade dostať na ÚV a už vôbec nie na verejnosť. Husák sám musí zo svojím odvolaním súhlasiť, jeho osoba ako aj doba jeho "vládnutia" nesmú byť vystavené kritike. Požiadavka "zmeny bez kritiky" vznikla teda na širokej báze konsensu a bola akiste považovaná za akýsi signál novej politickej kultúry, pretože väčšinou bol nútený odchod straníckych bosov spojený s nepríjemným osočovaním jeho osoby.

U ľudí stojacich viac-menej na Husákovej strane bolo zrejmé prekvapenie nad spôsobom, akým bola požiadavka na jeho odstúpenie prednesená. Štrougal povedal doslovne, že je prekvapený a že kvôli hospodárskej kríze sa nemôže viniť jedna jediná osoba. Navrhol, aby sa na nastávajúcom pléne otázka dekumulácie vôbec neprerokovávala, ale aby sa jeho zameranie sústredilo na prejednanie potrebných reforiem. Podobne sa vyjadril Haman, keď mienil, aby Husák sám inicioval zmenu v čase, ktorý na to bude vhodný. Slovák Hruškovič navrhol kompromis: Husák má na poste generálneho tajomníka zostať, pričom Jakeš by robil jeho zástupcu. To bola mimochodom myšlienka, ktorá nevyzerala až tak nereálne a mohla byť akceptovaná väčšinou politbyra, ak by sa Biľak ako aj samotný Jakeš neboli vzopreli. Peter Colotka, predseda slovenskej vlády, na druhej strane bol toho názoru, že strana by mala byť Husákovi vďačná za to, že Československo je na tom lepšie ako okolité socialistické krajiny a celkovo nechápe, keď sa otázka dekumulácie vôbec, dokonca v písomnej podobe vstupného a vopred pripraveného referátu Adamca nastolila.7

Hoci zasadanie prebiehalo značne dramaticky a útok na Husákovu pozíciu bol evidentne dopredu pripravený, v situácii, v akej sa predsedníctvo nachádzalo, predsa len záviselo od toho, ako sa prvý muž na jej čele zachová. Husák začal trochu pateticky citovaním nemeckého pisovateľa Hansa Falladu: "Co teď, malý člověče!"8 Rozcíteným hlasom sa poďakoval súdruhom za uznanie a vyjadril sa hlavne k svojmu zámeru o "omladení kádrov", teda menovať do ÚV a za kandidátov asi 20 partajníkov pod šesť desiat rokov – jednako plán, ktorému niekto chcel zabrániť. Československo vraj má z medzinárodného hľadiska dobrú pozíciu, nemala by sa preto neuváženým krokom zhoršiť. Husák navrhol, aby sa otázke výmene na nasedujúcom pléne nerokovalo, pretože je vraj priskoro, bolo by treba ešte vyčkať. Svoje rozhodnutie dvakrát jasne zopakoval a v prezídiu mu nikto neodporoval! 49. schôdza predsedníctva strany sa teda skončila jeho jednoznačným víťazstvom a otázka rozdelenia funkcií sa teda nemala dostať na decembrové plénum.

Veci sa však vyvinuli inak a je zrejmé, že nie podľa Husákovych intencií. Jeho konečné dôvody na odstúpenie napokon úplne osvetliť nemôžeme a pri hľadaní detailnejšieho vysvetlenia sa musíme v značnej miere oprieť o už napísané memoáre, ktoré treba z historickej pravdy a objektívnosti ešte preskúmať. Otázka, ktorá teda vyvstáva a nebola doposial' zodpovedaná je, kedy presne a za akých okolností zmenil prvý muž v strane svoje rozhodnutie neodstúpiť. Pravdepodobne tomu bolo niekedy na rozhraní novembra a decembra, pretože ešte na zasadaní politbyra 24. 11. sa táto otázka vôbec nedostala do programu zasadania, jednalo sa o návrhu správy pre plénum.9

Čo sa teda udialo v nasledujúcich dňoch a čo primälo Husáka napokon odstúpiť? Kľúčom na zodpovedanie tejto otázky zostáva predovšetkým potreba ujasniť si, aký postoj zachovávala k Husákovmu odvolaniu Moskva. V stave, v akom sa dnešná hisoriografia nachádza sa však môžeme oprieť takmer výlučne o memoáre osôb priamo sa podeľajúcich na udalostiach. Zápisy z rozhovorov medzi Husákom a Gorbačovom a Štrougalom a Gorbačovom v Moskve v novembri 1987 zatiaľ nie sú k dispozícii. Vadim Medvedev, úzky spolupracovník Gorbačova a sekretár ÚV KSSZ pre socialistické krajiny, vykresľuje vo svojich spomienkach dôverný rozhovor medzi Husákom a Lomakinom, ktorý sa konal pravdepodobne 3. decembra v Husákovom byte v predvečer 51. zasadania politbyra, kde Husák oznámil svoje odhodlanie zložiť funkciu generálneho tajomníka.10 Husák sa spýtal Lomakina, či vraj už nedozrel čas, aby sa vzhľadom k svojej osobe a v záujme strany dopracoval k nejakému rozhodnutiu tak, ako to už konzultoval s Gorbačovom. Nechcel by vraj obetovať Štrougala a Kapeka a potreboval by dva-tri mesiace, aby mohol pripraviť nové vedenie. Najväčšiu starosť mu však spôsobuje to, že Biľak by sa mohol chopit' iniciatívy, keď mienil: "Kakoj že vychod? Jestli proizojďot vychod na Bil'aka, to polet'at golovy." Lomakin sa na to ustarostene spýtal, čo by bolo potrebné urobiť, na čo mu Husák odpovedal, že potrebuje pomoc zvonka.

V danej politickej konštelácii je zrejmé, že prvý muž v Československu tým myslel "bratskú" pomoc Kremeľského vedenia, teda priamu intervenciu Gorbačova. O pozícii generálneho tajomníka ÚV KSSZ však toho vieme asi najmenej a aj keď v súčasnost prevláda názor, šírený hlavne jeho bývalými poradcami, podľa ktorého sa vedenie Sovietskeho zväzu nemiešalo do vnútorných záležitostí svojich východoeurópskych satelitov, nie je možné s istotou tvrdiť, že Gorbačov istým spôsobom do vývoja udalosí v Československu nezasiahol. V spomienkach sa o tom vyjadruje len veľmi lapidárne. Známe je jeho vyjadrenie: "Gustav Nikodimovič, vy to viete lepšie posúdiť ako my tu v Moskve."11 Ďalej vykresľuje, ako sa Husák sprostredkovane cez Lomakina pokúšal s ním 23.11. spojiť. Gorbačov však sovietskemu veľvyslancovi do Prahy odkázal, že všetko čo mu chcel povedať mu počas ich spoločného rozhovoru v Moskve zdelil a už nemá k tomu čo dodať, Husák sa bude musieť rozhodnúť sám.

Akokoľvek sa Gorbačov od možného zásahu vo vlastných memoároch distancuje, zostáva otázka jeho intervencie

naďalej otvorená. Jeden podobný telefonát by totižto dostatočne vysvetlil, prečo sa Husák náhle rozhodol predsa len ponúknuť svoju funkciu plénu, keď ešte na zasadaní 19. novembra úspešne obránil svoj postoj zotrvať istý čas a pripraviť si nového nástupcu. Zástancom teórie intervencie sa javí hlavne Biľak, ktorý tvrdí, že si pamätá telefónny rozhovor prebiehajúci medzi Husákom a Gorbačovom v noci pred rozhodujúcim zasadaním predsedníctva KSČ (3.12.?). Tak vraj Lomakina počas divadelného predstavenia poprosili k telefónu, pretože ho volal samotný Gorbačov. Veľvyslanec teda opustil divadlo, čo nemohlo neuniknúť zvedavým pohľadom. Neskôr v noci zavolal k sebe Husáka, aby mu oznámil obsah telefonátu; Gorbačov ho vraj žiadal, aby splnil to, čo mu sľúbil.12 Takisto Štrougal nevylučuje možnú intervenciu Kremeľského šéfa v prospech Jakeša, keď tvrdil, že Husák navrhol Jakeša až po konzultáciách s Moskvou, na čo Gorbačov bezvýhradne súhlasil a vyjadril svoju podporu.13

Jeden z ďalších dôvodov na demisiu Husáka bola pravdepodobne úvaha akéhosi kompromisného riešenia, podľa ktorého by dvojvládie Jakeš-Štrougal (v konečnom dôsledku nevvšlo, keď Štrougala vo funkcii predsedu federálnej vlády vystriedal Jakešov dôverník Adamec) predstavovalo oveľa prijateľnejšie riešenie pred "opciou Bil'aka". Tým by bol zástanca reforiem v zmysle perestrojky Štrougal a jeho kreslo federálneho premiéra zachránené, čo by aj samotnému Husákovi ponechávalo určitý priestor vplývať naďalej na vnútornú politiku. Podobné stanovisko je obsiahnuté v texte Medvedeva pre Gorbačova uverejneného v jeho spomienkach.¹⁴ Z textu je však cítiť istú povrchnosť, ktorá bola na konci osemdesiatych rokov príznačná pre sovietske strategické myslenie voči spojencom. Je totiž až neuveriteľné s akým nasadením sa pracovalo na znemožnení nástupu Biľaka, pričom ako keby sa prehliedlo, že Jakeš takisto nepatrí k zástancom reforiem, za ktorými Moskva toľko horlila. Takisto značne izolovaný Štrougal len ťažko mohol presadiť čo ako entuziastický reformný program v silne centralizovanom príkazovom systéme od vrchu naspod, kde všetka moc pochádzala od generálneho tajomníka strany a predseda vlády bol len vykonávateľom straníckych nriadení. Dlhodobo teda musela táto koncepcia stroskotať, čo znamenalo opäť posilnenie "konzervatívnych síl" vo vedení.

Veci sa teda vyvinuli tak, že Husák na 51. schôdzi predsedníctva dňa 4. 12. 1987 oznámil podľa svedectva Zdeňka Hořeního svoju demisiu, hoci o tom stenografický zápis neinformuje. Takisto Hoffmann dosvedčuje, že Husák na jeho dotaz odpovedal, že na nasledujúcej schôdzi ponúkne predsedníctvu svoju funkciu. 15 Potvrdenie o demisii zachytávajú až stenografické záznamy zo schôdze, ktorá sa konala 9. 12. 1987. Na nej sa Husák jasne o svojom odchode vvjadril. V ďalšom priebehu vstupného referátu prítomným vyčítavo namietal, že netušil, že sa otázka dekumulácie stane bodom rokovania, keď on sám o tom takpovediac nič nevedel. Vyčítavým tónom pokračoval namietajúc, že podobne "praktiky" mu pripomínajú päťdesiate roky, počas ktorých sa strana zbavovala svojich protivníkov. Rozrušeným hlasom spomínal, ako v roku 1950 prišiel na zasadanie ÚV, na ktorom sa mala prejednávať otázka zásobovania, avšak na miesto toho bol obvinený nič netušiaci Rudolf Slánsky. Podobne – dva mesiace neskôr - na zasadaní ÚV KSS obvinili jeho a iných vedúcich funkcionárov z "buržoázneho nacionalizmu".16 Očividne padol Husákovi odchod zaťažko. Porovnávajúc udalosti, medzi ktorými nielenže ležalo viac ako tridsať rokov, ale ktoré vzhľadom na rozličné okolnosti ako aj celkovú situáciu sa len ťažko dajú porovnať sa jednoznačne snažil vyvinúť psychologický nátlak na vedenie a docieliť zabráneniu koalície Jakeš-Adamec, ktorá sa črtala. Dokazuje to aj fakt, že sa mu Jakeš musel zaviazať, aby sa dištancoval od Adamcovej kritiky.

Predsedníctvo súhlasilo s Husákovou demisiou. Štrougal pripomenul, že spoločnosť by si viac než nového generálneho sekretára želala skutočné reformy, preto sa musí na pléne presvedčivo obhajovať komplexný program reforiem. Kapek zasa namietal, že je smutné, že sa toho musel dožiť, celá aféra okolo odvolania vraj vznikla pod tlakom; Husák by si nezaslúžil, keby sa po odchode začala kritizovať jeho práca. (Čo sa – na rozdiel od predchádzajúcich výmien na čele strany, ktorým spravidla predchádzala "démonizácia" - neudialo.) Chyba sa udiala, ďalej Kapek, už vtedy, keď sa najvyššie funkcie spojovali.17 Lenárt si zasa prial, aby sa odvolanie uskutočnilo bez zbytočného "ruchu", bez "pomsty", bez "kádrovho zemetrasenia".

Keď napokon plénum ÚV KSČ dňa 17. decembra zasadalo, na ktorom mal Husák záverečné vystúpenie, verejnosť sa o rozkole v straníckom prezídiu nedozvedela v podstate nič. Husák sám ako dôvod demisie uviedol jeho zhoršený zdravotý stav ako aj skutočnosť, že narastajúce problémy spojené s prestavbou nemôže zvládnuť jedna osoba z pozície dvoch vysokých funkcií. "Úlohy strany ohromne narastajú. Teda i tento objektívny dôvod vyžaduje človeka, ktorý sa plne bude môcť venovať straníckym úlohám." Na záver ešte lapidárna poznámka: "To je stručne povedané všetko."

Nezodpovedanou zostáva otázka, prečo sa Husákovi ako aj reformne orientovanej skupine okolo neho nepodarilo presadit' na jeho miesto ovel'a prijateľnejšieho Štrougala, ktorý by spĺňal toľko proklamované požiadavky Moskvy zliberalizovať rigidný neostalinistický systém, a zároveň spustiť plán reforiem, na ktorom Štrougal v priebehu osemdesiatich rokov pracoval a ktorý čakal už len na realizáciu.20 Podľa Jaromíra Sedláka, dlhoročného spolupracovníka Štrougala, Husák ešte na konci novembra chcel jednoznačne svoj plán presadiť: odstrániť Biľaka a buď nechať niekoho zvoliť na Biľakovo miesto alebo odovzdať funkciu generálneho tajomníka Štrougalovi. Z Moskvy takisto nebolo počuť, že sa niekto proti týmto plánom ohradil, naopak.21 Podľa Sedláka však Husák podcenil udalosť, ktorá sa bezprostredne odohrala na špičke KSSZ a síce odvolanie Jelcina a s ním spojený prienik tzv. konzervatívnych síl na čelo strany, ktoré v dôsledku narastajúceho občianskeho tlaku, zosilňujúcej sa kritiky z radov historikov, politizácie spoločnosti a napokon Gorbačovovho vystúpenia pri prílečitosti osláv októbrovej revolúcie z 1917 ako aj "znepokojujúceho" obsahu jeho najnovšej knihy prešli do ofenzívy. Sovietskym konzervatívcom, ktorý, šlo hlavne o zachovanie statusu quo ako aj veľmocenského postavenia Sovietskeho zväzu, značne oslabeného po neustálych neúspechoch Gorbačovovej perestrojky, nesedelo, že na čelo "bratskej" strany by sa mal dostať stúpenec prestavby Štrougal, ktorého protegé a dobrý Jeľcinov priateľ Kapek, by znamenali ďalší "rizikový element", porovnateľný dokonca s maďarským Kádárom. Týmto smerom bol teda na Gorbačova vyvolaný nátlak a hoci sa on sám - ako to rád dodatočne tvrdí - nemusel priamo angažovať, akiste stačilo gesto, ktoré by stranícki aparátčici, zvyknutí čítať medzi riadkami, veľmi rýchlo pochopili.22

Pre nerozhodného člena prezídia Kempného, čo platilo do určitej miery aj pre Lenárta, zohrávajúcich v tých dňoch úlohu povestného jazýčka na váhach zapôsobil akiste článok Borisa Kozlova v mienkotvornom časopise Novoje vremja, v ktorom autor ponúkol hrubo skreslenú interpretáciu Pražskej jari a jej dôsledkov. Rovnako v prospech Jakeša mohol pôsobiť aj sovietsky veľvyslanec Lomakin, avšak nevie sa, do akej miery Lomakinove sympatie zdiel'al Gorbačov. Sedlák spomína ďalej ako sa priebeh vecí začal meniť; dlho váhajúci Kempný sa po rozsiahlejšom rozhovore s Bil'akom napokon rozhodol hlasovať pre Jakeša. Husák, ktorý pochopil, že svoje odvolanie s pomocou Moskvy nebude môcť prekaziť, sa začal koncentrovať na zaistenie znovuzvolenia do kresla prezidenta. Takto bol ostatný rituál zabezpečený; Husák ponúkol svoju funkciu a navrhol Jakeša, ktorý bol prezídiom jednohlasne zvolený. Intervencia zvonka teda nebola potrebná.21

Sedlák opisuje v spomienkach aj značne rozporuplnú reakciu Kremľa na novú voľbu na čele KSČ, ktorá dokazuje, že Štrougal bol do posledného okamžiku v Moskve vnímaný ako potenciálny kandidát. Predseda rady ministrov, Ryškov, bezodkladne telefonoval do Prahy, aby Štrougalovi oznámil, že jeho

zotrvanie vo funkcii predsedu predstavuje pre sovietsku vládu garanciu dodržiavania reformného kurzu, zatiaľ čo yvolenie Jakeša prináša politickú stabilitu. Ryškov vraj Štrougala navyše požiadal, aby s novým generálnym tajomníkom úzko spolupracoval. Zo strany Kreml'a sa teda jednalo o akýsi kompromis duumvirátu Jakeš-Štrougal, ktorý však – ako sa dalo predpokladať – v konečnom dôsledku nevvšiel. Len o osem mesiacov federálny predseda vlády musel baliť kufre, pretože ho vystriedal Jakešov človek Adamec. Štrougalovi blízki spolupracovníci dokazujú, že v mesiacoch po vystriedaní na hlavnom poste strany ani jedna z pripravených reforiem nebola prediskutovaná, Jakeš teda evidentne nemal záujem s predsedom vlády spolupracovať.

Tak sa teda na piedestál moci dostal človek, ktorého sa stranícky žargón posmešne označil ako "génia podpriemernosti", dogmatický zástanca tvrdej línie navyše preslávený straníckymi čistkami po 1969, obmädzený aparátčik, ktorý sa opieral hlavne o neslávny dokument "Poučenie z krízového vývoja strany...". Známy je jeho výrok, ktorým obhajoval svoje politické stanovisko: "Nemáme tady co měnit!" František Nevařil, dlhoročný spolupracovník Štrougala, si spomína, ako sa v kuloároch sekretariátu pretriasala správa, že najviac sa za podpriemerného Jakeša nezasadil nikto iný ako sám Gorbačov. Podnet mu na to mohol dodať Biľak s jeho vynikajúcimi kontaktmi na sekretariát KSSZ. Nevařil sa ďalej zmieňuje, že sa povrávalo, keď Gorbačov hodinu vrieskal na Husáka do telefónu, kým ho "demokraticky" nepresvedčil, aby konečne nahrhol Jakeša za svojho nástupcu.24

Husák mal aj iné dôvody otáľať, ak možno, čo najdlhšie s navrhnutím nového generálneho tajomníka strany, a síce "slovenskú otázku". Exituje mnoho indícií, že s nástupom pročeského Jakeša a hlavne Adamca sa pozícia Slovákov v Prahe značne zhoršila. V novej federálnej vláde klesol po jej rekonštrukcii 10. októbra 1988 počet slovenských ministrov, takisto v politbyre sa ich podiel po personálnych zmenách v apríli 1988 znížil z tretiny na štvrtinu. Disident Milan Hübl píše v tejto súvislosti okonca o "návrate Novotnismu", čím mienil silne protislovensky orientovanú politiku prvého sekretára Antonína Novotného v rokoch 1953-1967, o akejsi Slovákmi obávanej "české revanše".25

POZNÁMKY:

1 Pozri František Koudelka, Husákův pád 1987. Dokumenty k oddělení funkcí prezidenta ČSSR a generálního tajemníka KSČ a k nástupu Miloše Jakeše do čela KSČ, in: Soudobé dějiny 7(2000)3, S. 474.

2 Milan Hübl, Cesty k moci, Praha 1990, S. 83.

3 Tak sa vyjadril Chňoupek pri súkromnom rozhovore s autorkou 13.2.2002 v Prahe. 4 Priebeh diskusie je známy. Pozri opublikovaný protokol z 49. Zasadania PÚV 19.11.1987 ako aj osobné poznámky šéfredaktora Rudého práva Zdeňka Hořeného, ktorý sa na nich pravidelne zúčastňoval: Koudelka, Husákův pád, c.d., s. 428 ff.

5 Tamže, s. 484. 6 V máji 1970 počas Brežnevovho pobytu v Prahe v súvislosti s podpisom novej československo-sovietskej zmluvy, sprevádzal Biľak Brežneva na jeho niekoľkohodinovej ceste vlakom, kde prišlo k osobnému priateľstvu.

7 Tamže

8 Koudelka, c.d., s. 495.

9 Záznam úvodního vystoupení Gustáva Husáka na jednání předsednictva ÚV KSČ o návrhu zprávy připravované na 7. zasedání ústředního výboru, in: Koudelka, c.d., s. 506.

10 Citované podľa V.A.Medvedev, Raspad. Kak on nazrevl v mirovoj sisteme socializma, Moskva 1994. Výňatky opublikované v: K vývoji sovětské politiky vůči státům Varšavské smlouvy. Dokumenty a materiály, sešit 7, Praha 1999, s. 115-116.

11 Michail Gorbačev, Erinnerungen, Berlin1996, 1. vyd., S. 883.12 Bil'ak v rozhovore s autorkou

23.11.2001 v Bratislave.

13 Štrougal v rozhovore s autorkou

5.2.2003 v Prahe. 14 Pozri Medvedev, Raspad, c.d., s. 117-

15 Koudelka, c.d., S. 475.

16 Koudelka, c.d., S. 507.

17 Husák bol federálnym zhromaždením v 1975 zvolený za prezidenta ČSSR a tým pádom zastával ako generálny sekretár ÚV KSČ dve najvyššie funkcie.

18 Koudelka, c.d., S. 520-521.

19 Pozri Projev Gustáva Husáka na 7. zasedání ÚV KSČ 17. prosince 1987, vekterém přednesl návrh předsednictva na rozdělení funkcí generálního tajemníka a prezidenta republiky, in: Koudelka, c.d., s. 524.

20 Štrougal nechal už v roku 1981 vypracovať na úrade vlády program reforiem, ktorý mal obnoviť tržný systém. Mal sa realizovať podľa nasledujúcich desiatich bodoch: 1. zrušiť záväzné ukazovatele, zaviesť zainteresovanosť, tým pádom by sa rušila Ústredná plánovacia komisia, tzv. plaňák, kde sa vypracovávali päťročné plány. Treba len dodať, že zrušením tejto mocnej inštitúcie napojenej na stranícku špičku by sa časť politickej elity musela zriesť hospodárskeho vplyvu, čomu sa prirodzene

bránila. 2. zaviesť právo pre výrobné organizácie, vyberať si vlastných partnerov, ako aj právo voľného pohybu na trhu. 3. postupne uvolňovať cenovú tvorbu (cenová liberalizácia), 4. zrušiť administratívne vytvorené výrobno-hospodárske jednotky a nahradiť ich diferencovanou štruktúrou malých, stredných a veľkých podnikov ako aj vytvorenie prostredia prirodzenej konkurencie, 5. rozdeliť štátnu banku na banku komerčnú a emisnú a začať vytvárať ďalšie súkromné banky (v roku 1989 bola takto vytvorená prvá súkromná banka v socialistickom Československu, Agrobanka), 6. obnovoť peňažný trh a smerovať ku zameniteľnosti meny, 7. obnoviť trh pracovných síl, 8. obmädziť zamestnávanie zahraničných pracovných síl, 9. obnoviť makroekonomickú rovnováhu, 10. zjednotiť odvody do štátnych podnikov. Spracované podľa rozhovoru s Jaromírom Matějkom, vedúcim odboru riadenia na Úrade predsedníctva vlády a ekonomického poradcu premiéra, Praha, 12.2.2002.

21 Jaromír Sedlák, Vliv změn v SSSR na cestu k listopadu 1989 v ČSSR. Pohled z okolí expremiéra L.Štrougala v letech 1971-1989, Praha 1993, nezverejnený manuskript, S. 67.

nuskript, S. 67. 22 Tamže, s. 69.

22 Tamže, s. 69. 23 Tamže, s. 70-71.

24 František Nevařil, U tří premiérů, Praha 1997, neuverejnený manuskript, s. 74.

25 Hübl, c.d., s. 129.

KULTÚRA dvojtýždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. – Adresa

vydavateľstva a redakcie: Sološnická 41,

841 05 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka, Richard Marsina, Tibor Kovalik (Kanada), Vladimír Kubovčík, Peter Kubica.* – Šéfredaktor: *Teodor Križka.* – Grafik: *Alojz Tomášek.* – Cena jedného čísla je 29,- Sk. Polročné predplatné 290,- Sk, celoročné predplatné 580,- Sk. Mediaprint-Kapa, Pressegrosso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty. Objednávky do zahraničia

vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk – Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 – Registračné číslo 1810/97. – Nevyžiadané rukopisy nevraciame. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk www.kultura-fb.sk

(Pokračovanie z predchádzajúceho čísla)

Naše pohanstvo sa zmodernizovalo Jeho súčasnými votívnymi objektmi sú poisťovne a banky, ktoré sa rozmnožili na križovatkách a na rohoch budov ako Božie muky. A neustále pribúdajú gigantické stánky konzumu - satanove pomníky. Aj odborná tlač apeluje na to, že nadmerné investovanie do prvkov občianskei vybavenosti na úkor produkcie predchádza ekonomický kolaps. Máme tu jeho predzvesti v podobe znakov: Supermarket Polus sa nevolá podľa "polis" (mesto) alebo poly- (mnoho), ale podľa Apolón, Apolónius (Zjv 9,11), pohanský boh slnka. Jeho logo - slnko je na hlavnom obelisku i pri každom vchode. Nie je samo. V jeho pozadí je hviezda, ktorá sa kryje s logom NATO - mocenským nástrojom na vykonanie globalizácie. Aj sieť supermarketov Interfruct založil bývalý generál NATO, vyznamenaný v operácii "púštna búrka" (Kuvajt). Stavba pohanského chrámu v Kremnických Baniach pri strede Európy, totiž pri jeho základnom kameni, opätovne oblievanom satanistami magickou žbrndou, síce vďaka protestom kardinála Korca a modlitbám charizmatického spoločenstva nepokračuje. Prievozská ulica v Bratislave je "poctená" najväčším komplexom kancelárskych priestorov pod názvom Apollo. Najnovší bratislavský most sa napriek protestom volá tiež Apollo. Nový železničný podchod na Panónskej ceste v Bratislave - Petržalke, hlavnej prístupovej ceste na miesto stretnutia s Jánom Pavlom II. v čase jeho návštevy, je dekorovaný tromi bronzovými prostitútkami. Microsoft Word pozná slovo prostitútka, ale slovo charizma nie. Takto a mnohorako inak sme manipulovaní do moderného pohanstva.

Žiadne Božie prikázania nie je také významné ako prvé. V rámci prvého Božieho prikázania sme povinní nedať sa označiť duchom tohto sveta (Zjv 18,4). Urobiť v tom kompromis znamená toľko, ako zvoliť si zatratenie (Zjv 14,11).

Politika je umením kompromisu takto definuje politika sama seba. Ako taká nikdy nemôže byť Božia. Politika je divadielko odpútavajúce pozornosť Božieho ľudu od podstatných vecí. Mediálne správy sú diablove správy. Boh totiž nie je autorom chorôb, škandálov a nešťastí. To režíruje kráľ múch - belzebub. Mnohých sa mu darí manipulovať prostredníctvom nerestí. Tých šľachetnejších manipuluje prostredníctvom strachu. Každodennou dávkou zlých správ udržuje kritickú hladinu strachu v mysliach svojej klientely. Všetky šľachetne sa tváriace odôvodnenia tohto pohanského rituálu - totiž sledovania správ - sú sebaklam. Úlohou Cirkvi je oslavovať Boha, a nie rozhorčovať sa nad rafinovane časovanými škandálmi. Občas dajú aj dobré správy a dobré filmy, aby si udržali pozornosť veriacich. No mnohé filmové a divadelné spracovania biblických motívov odporujú duchu Božieho slova. Zvodnej Dalile sa napríklad venuje toľko naturalistickej pozornosti, že zatieni skutky Boha, vykonané prostredníctvom Samsona v prospech Izraela. V muzikáli Exodus z produkcie súboru Atak (!), prezentovanom o. i. v UPeCe - Mlynská dolina. sa hadovi na kríži vzdávajú také ovácie, akoby to nebol len historický predobraz ukrižovaného Ježiša. "Démon má v oblibě podobu hada." Zničenie medeného hada ako modly v zmysle biblického textu nie je v predstavení prezentované. Plagát tohto divadla obsahuje graficky dosť primitívne, ale centrálne situované dve Hórove oči, prevzaté z egyptskej mytológie.

V našej súčasnosti teda kontrastuje plytká zábava na zvádzanie vôle prostredníctvom roznietených vášní s duševným pokrmom zo Stromu života a zlé správy na klamanie mysle a deformovanie citov s Dobrou správou, ktorá je nevysychajúcim a nezakaleným zdrojom šťastia. Dobrá správa po grécky sa povie EVANJELIUM. Šírenie Dobrej správy v dejinách je doménou Svätého Ducha. Ten to robí prejavmi svojej moci a skrze apoštolské svedectvo. Médiá ako mravne indiferentná technológia by boli vhod-

Vít Pacalaj

Znak

Znamenie požehnania, či zatratenia?

ným nástrojom, ak by ľudia, ktorí ich obsluhujú, boli čistí od ducha tohto sveta. Boží duch totiž v ľudskom srdci neznáša konkurenciu. Nie je odkázaný na prostriedok, ktorý sa vzápätí po odvysielaní zbožných relácií programovo používa na bohorúhanie. Naše médiá sú šelma s veľkou tlamou. Bilboardy ju v poslednom čase názorne zobrazujú. Niekedy herci prezentovali jemnocit (úsmev či zármutok). Dnes sa rehocú alebo vreštia. Ovocie dozrelo. Ich prejav je plný textových aj grafických dvojzmyselností. Táto šelma s veľkou tlamou (Zjv 13,5-6,) a obraz šelmy, ktorý prehovoril (Zjv 15,15) vymývajú mozgy ľuďom všetkých vekových kategórií a každej vzdelanostnej úrovne. Vznik televízie sa časovo kryje s rozšírením rakoviny ako modernej choroby. Zjv 16, 2 hovorí, že "tým, čo sa klaňali obrazu šelmy, vyhodili sa zlé zhubné vredy". Obidva prvky začali byť spoločensky závažné v polovici 20. sto-

Prečo sa modernému pohanstvu tak darí? Pretože ono vždy bolo u nás ako doma. Bolo iba prekryté kultivovaným kresťantizmom a dojemným náboženským folklórom, ktorý si naivne myslel, že prekrstí pohanské symboly. Teologické traktáty, ktoré vyrástli pod stromom poznania, ako historicko-kritická metóda výkladu sv. Písma, tiež napomáhajú zahmlievanie duchovnej atmosféry. Proroci nebrojili proti výšinám (1Kr 3,2; Ž 78,58; Ez 6,6; Am 7,9) preto, že by tam nebol v bohoslužbe spomínaný Boh Abraháma, ale že do modlitieb boli primiešané prvky pohanských rituálov. Žiadny Izraelita nemohol zabudnúť na pravého a jediného Boha Abraháma - veď bol obrezaný. Dôvod, prečo ich Elohím ponechal tragickému osudu, bol v ich pripodobňovaní sa okolitému neznabožskému svetu (Zjv 2,14). Boh sa so žiadnym duchom (ani duchom módy, duchom komercie, ani duchom olympijským) o našu priazeň deliť nebude. Je to podobná situácia, akoby niekto šiel vybavovať sponzorstvo od prosperujúcej firmy. Riaditeľ by ho nechal v neistom očakávaní, aby sa ozval zajtra. On by sa však dohodol s vrátnikom, aby mu v noci preložil cez plot pár debničiek. Keď sa to riaditeľ dozvie, vybaví zajtra jeho žiadosť o sponzorstvo kladne? Určite nie. A Bohu nič nie je utajené! Tak sa na nás vzťahuje 44. kapitola Jeremiáša, podľa ktorej sa záchrana spája s odchodom z pohanského sveta (verš 28). Isteže nie fyzickým (Jn 17,15), ale duchovným odumretím všetkým falošným istotám, nepravým zdrojom zábavy a šťastia. Keď sa intímne zoznámime so Svätým Duchom, keď spočinieme vo vodopáde Jeho lásky, keď budeme na Jeho ceste svedkami Jeho veľkých zachraňujúcich činov... nás nepohorší, že Ježiš neprosil Otca za svet (Jn 17,9). Svet má to, čo si vybral. Aby táto pravda nebola p taká zdrvujúca, maskuje ju často náboženskosťou. Vtedy sa symboly spásy bez osobného poznania Boha redukujú na "milé a prospešné - kresťanské" fetiše či magické úkony.

Záchrana z tejto situácie je signalizovaná v Zjv 11. Ján dostal meter, aby zmeral Boží chrám. Boží chrám predstavuje Boží ľud. Takže mal zhodnotiť stav Cirkvi. Zaráža však príkaz: "Vonkajšie chrámové nádvorie vynechaj, nemeraj ho, lebo je vydané pohanom." A predsa vonkajšie nádvorie chrámu je to miesto, ktoré Ježiš nazval domom modlitby, poškvrneným obchodovaním s vtedajšími devocionáliami a tomu príbuznými finančnými službami! Vonkajšie nádvorie predstavuje nediferencovaných kresťanov. S touto časťou kresťanov Boh neráta. Títo budú hovoriť: "Pane, Pane, či sme neprorokovali v tvojom mene? Nevyháňali sme v tvojom mene zlých duchov a neurobili sme v tvojom mene veľa zázrakov?" (Mt 7,21-23). Tu je vyjadrená nezmyselnosť polovičatého (aj charizmatického) kresťanstva, kresťanstva ako dutej formy bez Obsahu. Je ním živá, tvorivá, disponujúca Prítomnosť Svätého Ducha, Boha - LÁSKY, ktorá podstatne mení ľudské životy. Ona pôsobí, že nie sú žiadne denominačné rozdiely v Božom ľude, ktorý je v pokání a v pokornej obete chvály. Teologické pletky sú hádaním sa o fazul'ky. Nemá totiž zmysel prieť sa o pravdu. Pravda je Ježiš, a my všetci ho len sčasti poznávame. No z Jeho milosti Ho môžeme mať ako svojho Učiteľa a Pána, čo sa pozná po ovocí - alebo pre svoju hašterivosť Ho vôbec nemáme.

Znova si pripomeňme obraz Božieho chrámu, ktorý je prototyp stavby človeka. Obsahoval vonkajšie a stredné nádvorie a ústrednú svätyňu svätých, kde reálne sídlil Boh navonok reprezentovaný symbolmi: archou zmluvy s mannou a Áronovou palicou. Človek ako súvzťažná bytosť (muž, žena a dieťa), ale aj človek ako jedinec je konštituovaný trilogicky: telo, duša a duch. Moje telo nie som ja (nepoviem napríklad: skrátil som sa o vlasy, alebo: bolím nohou) - sú to len moje hmotné orgány, pomocou ktorých vstupujem do interakcie s hmotným svetom. Môj duch tiež nie som ja - je to moja dispozícia, najvnútornejší priestor mojej bytosti, osobná svätyňa svätých, kde vstupujem do interakcie s Božím Duchom. Podľa 1 Kor 15,44 mohli by sme ho nazvať aj duchovným telom.2 Moje ja sa identifikuje s dušou: ja viem, ja chcem, ja cítim. Podľa toho, kam sa moja duša prikloní, som telesný alebo duchovný. Telesní ľudia, ľudia vonkajšieho nádvoria sú aj tí, ktorí spoznali moc viery a Božej vernosti Jeho prísľubom a nie raz ju použili. No ich motiváciou nebolo robiť radosť Bohu, lebo sa s ním nestretli vo svätyni svätých a nedali sa premeniť (ako napr. veľkňaz Zachariáš). Premena znamená smrť starého, sebestačného človeka a zrodenie nového, závislého Božieho dieťaťa. Božie dieť a nemá freudovské podve-

domie. Sigmund Freud kvázi vedecky opísal simuláciu duchovného života u ľudí, aj kresťanov, ktorí však nežijú v Duchu. V takom prípade na nich rozlične pôsobia záhadné okultné sily, simulujú duchovný život a nutkavo ovplyvňujú ich prežívanie a správanie. Profesorka psychológie Sophie Freudová sa o svojom starom otcovi vyjadrila: "Z môjho hľadiska boli Adolf Hitler a môj dedo falošnými prorokmi 20.stor."3 Ako asi trápne by vyznela Freudova psychoanalýza, keby skúmal "podvedomie" napríklad pátra Pia alebo Maximiliána Kolbeho? Aké u nich bolo podvedomie? Pretože Freudove kvázi vedecké výskumy nemohli obstáť, línia jeho pokračovateľov - Jung, Adler a napokon Frankl ho revidovali. To však neznamená, že sú lepší. Ich koreň i ovocie sú tie isté. Základom je vierohodne vysvetliť okolnosti ľudského života tak, aby ľudia žili bez konkrétnej skúsenosti s Božou mocou. Pritom nie je na prekážku použitie náboženskej terminológie, len osoba Ježiša ako výlučného účinného Spasiteľa, sa mimochodom obchádza. Vrcholne "dobrým" výsledkom je utvrdenie a stabilizovanie klientov v kompromisnom sebaklame.

Znovuzrodeným Božím dieťaťom disponuje Svätý Duch natoľko, že prvá myšlienka, prvý popud, prvé záchvevy srdca sú od Neho. Človek však ostáva slobodný vyhovieť vnuknutiu alebo špekulovať či ignorovať ho. Naraz vníma aktivity démonov ako čosi vonkajšie, ako hmyz. Prikrytý Ježišovou krvou, vyzbrojený Božím slovom, ktoré má nielen naštudované, ale mu aj rozumie a konajúci v mene Je-

žiša má voči týmto škodcom autoritu. "Vo všetkom skvelo víťazí skrze Toho, Ktorý ho miluje" (Rim 8,37). Amen. To je dobrá správa, čiže evanjelium.

Dobro a zlo vo svete sa má ako voda v špongii. Nie je problém vidieť špongiu, ale vodu vidíme, až keď zatlačíme. To súvisí s hlavnou morálnou zásadou: Dobro treba hľadať a zlu sa vyhýbať. Nemusíme pochopiť bilboard, stačí, že vieme, že je nemravný. Vo večnosti nám vôbec nebude chýbať, že sme dnes nevyužili napríklad Avon alebo Quatro. Za dobrom však treba urobiť krok. K Bohu sa musíme prejaviť aktívne. No On sa nikdy nedá dobehnúť našou veľkorysosťou.

Ideálom Božieho dieťaťa v súčasnosti je ochota stať sa jedným z dvoch svedkov oblečených do vrecoviny, pripravených ísť alebo ostať - v závislosti od vanutia Ducha a napokon nechať sa usmrtiť na tri a pol dňa (Zjv 11,3n). Dvaja svedkovia je symbol zredukovanej Cirkvi, ktorá však hlásala Božie slovo v usvedčujúcej moci. (Svedectvo dvoch pred súdom sa v Biblii považuje za hodnoverné.) Táto Cirkev nie podľa tela, ale podľa ducha prijala chudobu, vyplývajúcu z neprijatia znaku šelmy ani do mysle (čelo), ani do konania (pravá ruka). Sám Boh sa stará o zakrytie jej nahoty, pričom mu je vrecovina (možno ručne vyšívaná) isto milšia, ako krátke tričká, padajúce nohavice a špicaté, gotické topánky. Boh má odlišné meradlá.

Denník Pravda sa v článku "Čipy v ľudskom tele" snaží ovplyvniť vystrašenú verejnosť podtitulom "Elektronika ...vraj pomôže predísť únosom".4 A kresťanská publikácia Tajomstvo čísla 666 uspokojuje vystrašeného čitateľa, že doba Antikrista je ešte ďaleko. No nedajme sa klamať - značkovanie sa už deje: zatiaľ naoko neškodným spôsobom. Prináša ho transformácia v kontexte trhového mechanizmu a demokracie. Slovo "demokracia" má presne takú hodnotu, ako komunistické heslo "každému podľa množstva a kvality vykonanej práce": Ono má predstavovať to prijateľné, ktoré pomôže uviesť novú totalitu. Biočipy budú masívne praktizované, až keď sa k nim prikloní väčšina ľudí ako k praktickému riešeniu a väčšina zostávajúcich ich prijme v dôsledku strachu a bezvýchodiskovosti. Ostatní budú žiť z Božej ruky a celkom zídu zo scény diania. (Zjv 12,6) Predtým zažijú prenasledovanie od svojich duchovne blízkych ako vysmievaní charizmatici.

Boh sa dnes viac ako kedykoľvek prejavuje k ľuďom láskavo. Napĺňa sa Jeremiášovo proroctvo o Božích deťoch: "Už nik nebude hovoriť: Poznaj Pána, lebo Ho budú poznať" (Jer 31,34), budú mať osobnú, dôvernú skúsenosť Boha. Mimoriadnym zjavom v Cirkvi je pravoslávna mystička Vassula, apoštolka jednoty kresťanov ktorá si získala oficiálne uznanie kardinála Ratzingera, terajšieho pápeža Benedikta XVI. Dňa 10. júna 2004 ešte ako prefekt Kongregácie pre náuku viery rozoslal biskupom krajín, kde sa rozšírili spisy s názvom Opravdivý život v Bohu, kladný posudok na ich autorku Vassulu Ryden. Predstaviteľ katolíckej cirkvi v Dánsku P. Lars Messerschmidt sa vyjadril: "Na základe krátkeho listu kardinála Ratzingera je teraz mimo každú pochybnosť, že katolík môže s pokojným svedomím považovať Vassulu za poslanú od Boha. Samozrejme, každý má slobodu tak neurobiť, ale naďalej nie je možné používať dogmatické dôvody za dôvody pre jej odmietnutie. K tomu, aby človek posúdil duchovné javy, potrebuje načúvať svojmu srdcu."5 V súkromných zjaveniach sa Vassule prihovára Najsvätejšia Trojica a tieto odkazy ľudstvu Boh nazýva svojou Ódou pre dnešnú generáciu. Boh sa tu prejavuje ako

ľudsky takmer nevypovedateľne dobrý. No nemôže ísť proti svojej podstate, a tak nekompromisne odhal'uje slabosti dnešnej Cirkvi. V odkaze s názvom Očista z 15. septembra 2001 sa nachádza citát: "Posielam Svojich služobníkov prorokov, aby volali do tejto pustatiny: Majte bázeň predo Mnou a velebte Ma, pretože nastala Hodina, aby som zasadol a súdil! Moje Kráľovstvo k vám príde znenazdania - preto musíte mať stálosť a vieru až do konca. Moje dieťa, modli sa za hriešnika, ktorý si nie je vedomý svojho úpadku. Modli sa a pros Otca za odpustenie zločinov, ktoré svet neprestáva páchať. Modli sa za obrátenie duší, modli sa za Pokoj."6

Tento text korešponduje s obsahom autentických mariánskych zjavení. Nebeská Matka zdôrazňovala kňazovi Gobimu v deväťdesiatych rokoch minulého storočia, že už nie je čas na kompromisy. Bohumilým nasledovateľom Ježiša je len ten, kto je odhodlaný na mučeníctvo. Dnes už sa nepoužíva hranica, hladomorňa a škripec, ale rôzne formy psychického teroru, ktorý najviac bolí, keď ho aplikujú duchovne najbližší. Ježiš o tom hovoril: "...budú vás bičovať vo svojich synagógach..." (Mt 10,17). Dlho tajené tretie fatimské posolstvo hovorí o problémoch Cirkvi tohto druhu. Značná časť kléru kolaboruje s týmto svetom natoľko, že zvyšok Ježišových maličkých ruší ich samospásnu zákonnícku sebestačnosť. Preto sa ich snažia umlčať. Vždy to tak bolo. V tejto súvislosti stojí za pozornosť životný príbeh profesora Bernarda Häringa, jedného z koncipientov dokumentov II. vatikánskeho koncilu.7 Svnodálny hovorca Häring dožil s rakovinou hrtana a stáva sa symbolom.

Antikrist je verný opak Krista, má aj svoju anticirkev. Jedno z Vassuliných, dnes môžme povedať, pápežom uznaných videní, na túto skutočnosť zvlášť upozorňuje: "Ľudia majú nekonečnú schopnosť zrádzať a biť Ma... Musím s bolesťou v srdci povedať, čo všetko vidím vo Svojom vlastnom Dome: Dnes už Tyran šliape po Mojom Tele a chce úplne zrušiť Moju Večnú Obeť. Jeden z tých, čo žijú pod mojou strechou, Ma zrádza; hlása mier, ale hľadá len zlo; páli kadidlo, ale preto, aby pozval Satana a získal ešte väčšiu moc."8

Obsah tohto zjavenia koreluje s Danielovým proroctvom, ktoré hovorí, že malý roh (symbol moci) narástol na capovej hlave (cap - symbol hriechu) "až po Knieža vojska, odňal mu ustavičnú obetu a zvrhol miesto jeho svätyne" (Dan 8,11). Prerozprávaná reč symbolov by mohla znieť: Hriech v cirkvi je taký veľký, že neznesie božskú čistotu Eucharistie a pracuje na tom, aby sa nemusela a napokon ani nemohla slúžiť. Čas vlády Antikrista bude bez svätej omše. (Dan 12,11) Aktualizovanie tohto proroctva Božím odkazom Vassule ai čítanie súčasných kultúrotvorných symbolov, ako sme sa o to pokúšali v tejto úvahe, dáva tušiť, že čas totálneho mravného rozvratu nie je príliš vzdialený.

Duch je Duchom pokoja a adventnej radosti. Ježiš nás povzbudzuje: "Keď sa to začne diať, vzpriamte sa, zodvihnite hlavu, lebo sa približilo vaše vykúpenie." (Lk 21,28). Boh by nebol Otec, ako ho predstavil Ježiš, keby súdil deti. Deti predsa nesúdia ani civilní sudcovia. Aj sv. sestre Faustíne Ježiš vyjadril, že len ten, kto neprejde dverami Jeho milosrdenstva, bude musieť prejsť dverami Jeho spravodlivosti.

POZNÁMKY:

- 1. *Porovnaj:* PROJA, Giovanni Battista: Lidé, démoni a exorcizmy. 2004, s. 54. 2. Brown, Rebecca: Přišel vysvobodit zajaté. 1992, s. 130.
- 3. denník Pravda, 22. 11. 2003, s. 8.
- 4. denník Pravda, 26. 7. 2003, s. 11.
- 4. dennik Pravda, 26. 7. 2003, s. 11. 5. VASSULA: Opravdový život v Bohu. 2005, s.101.
- 6. http://www.tlig.cz/ msg/vass665.thml 7. HÄRING, B.: Moja skúsenosť s cirkvou, Síť, Praha 1994, ISBN 80-901571-1-4 8. http://www.tlig.cz/msg/vass 802.thml

(Koniec)